

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

The image shows the front cover of an antique book. The cover is decorated with marbled paper featuring a complex pattern of dark blue, red, and white swirling and mottled shapes. A dark red, textured spine is visible on the left side. A small, rectangular, off-white paper label is affixed to the lower-left portion of the cover. The label has a thin black border and contains handwritten text in blue ink. The text is arranged in two lines: the top line shows the number '160' with a horizontal line drawn underneath it, and the bottom line shows a checkmark followed by the number '834'.

160
✓ 834

1999

28

ՅԻՍՈՒՍԻ

ՎԵՐՁԻՆ ՇԱԲԱԹ

ԽԱՁԻ ԺԱՌ

ԵՒ

ԿՈՐՈՒՍԵՂՈՅ ՅԻՄԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵԳՐԵՅ

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

Ի ՆՈՒԷՐ

2087

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՈՒԹՅՈՒՆ

ԸՆԾԱՅԵՑԱԻ Ի ԼՈՅՍ

ՁՆՈՐԻԻ ԵՒ ԱՐԷԱՐԸ

ՄԵՇ. ՌՈՒԿԷՆ ԷՅԵՆՏԻԻ

ԿԻՄԻԻՆԿԷՐՏԱՆԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

— 1876 —

ՈՒՂԵՐՁ

Ա.Ռ.

ՄՅԵՐԻՍ ԲԱՐԵՐԱՐԴ

ՈՐ ԶԵՐԿՍ Ի ԼՈՅՍ ՀԱՆԵՍ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ՇԱՐԱԹ ԵՒ ԽԱՉԻ ՃԱՌ
մակադրեալ փոքրիկ և մեծ մատենիկս,
լիակամսրախ հաճութեամբ կընդունինս
եթէ զայն Ձեր ազնիւ Մնուան և հան-
դուցեալ առաքինի Քահանայ Մօրա-
հօրդ յեշատակին նուիրեմ. որոյ համար
կը պատմէք թէ Աւետարան և Խաչք
սիրող պաշտօնեայ մի էր, Գրիստոսի
եկեղեցւոյն հաւատարիմ, սրբասէր և
երգասէր Քահանայ մի էր, և կը վկայէք
եւս թէ Ձեզ համար բարի դաստիա-
րակ և խնամակալ էր :
Ես այնպէս կը հաւատամ, որ Դուք

4 834-60

28. 838

միանգամայն երկու հարց նահապե-
տական օրհնութեամբ բարդաւածեր
էք այսօր կայտառ և սիրուն մանուկ
ներով : Հապա յիշե՛մ թէ մտնամ Ձեր
բարեպաշտ Մօր լիալիբ օրհնութիւնը,
որ դեռ կենդանի է և կօրհնէ զՁեզ,
որոյ սէրն ու գորով երկու Հարազատ
ներդ հետ ֆեղ այնչափ զուգախառ-
ներ է, որ Գաւիթին նուազարանը Ձեր
վերայ վայելչապէս կը ներդաշնակի .
“ Ձի՞ բարի է, կամ զի՞ վայելուչ, զի
բնակին եղբարք ի միասին ” : Ձեր բն-
տանեկան սիրայօդեալ այս կապակ-
ցութիւնը, շատ նախանձելի է և կիւ-
միւշկէրտանեան գերդաստանին՝ ճշմա-
րիտ աղնուականութեան նոր հիմը զը-
ներով, այժմէն կը պատրաստէ զայն
լաւագոյն ապագային :

Գրեմ այժմ, թէ ինչո՞ւ համար մա-
տենիկս միանգամայն փոքրիկ ու մեծ
կոչեցի : Յիրաւի շատ փոքրիկ է իւր
թերթերով, բայց վերձանէ ու տես
թէ քանի՞ մեծ է իւր պարունակած

նիւթովն . այսինքն Միօնի վերնատան
բարձրութեամբ, Գեթսեմանի ձօրին
խորութեամբ . խաչի ճառով, Սարե-
կայ ծառին զոհով և Յիսուսի յաղթա-
կան մահով : Մէկ խօսքով բովանդա-
կեմ, սորա մեծութեան նիւթը՝ Յի-
սուսի անձնանուիրութեան՝ անհուն
սէրն է, անհաս մարդասիրութեան՝
մեծագործութիւնն է, անճառ, անկը-
շիւ հեզութիւն և խոնարհութիւնն է,
մեռելութեան ու մահուան մէջ փրկա-
գործ անօրհնութեան խորհուրդն է :

Եւ դու որ երկիւղած ես առ կրօնն,
խաչն ու Սահտարանը կը համբուրես,
հայրենի հաւատ կը պահես և եկե-
ղեցւոյ մի հաւատարիմ զաւակն ես .
ան ընկալ ուրեմն սոյն փոքրահատիկ
նոր մարդարիտս . զոր տրնասէր աշ-
խատութեամբ Սահտարանի կենաց ծո-
վէն հանելով, իրբեւ տրիատուր երախ-
տագէտ սրտիս ֆեղ կը նուիրեմ :

ՅՈՐԴՈՐ

ԱՌ

ԻՄ ՊԱՇՏՕՆԱԿԻՑ ԵՂՐԱՐԱՍ

Ե Ի

ԽԱԶԱԿԻՐ ՈՒԽՏՆ ԵԿԵՂ ԵՑԻՈՑ

ՅԻՍՈՒՍԻ ԽԱԶԻՆ ՃԱՌՐ Զեղ համար գը-
րեցի եւ Զեղ կը նուիրեմ, ով Խաչին զին-
ուորներ, Աւետարանի պաշտօնեայներ, կե-
նաց բան քարոզողներ եւ Վրխտոսի հօտին
հովիւներ. դուք եթէ սիրով կը գրկէք Յի-
սուսի խաչը եւ ախորժանօք կընթեանօք
իմ Խաչին ճառը. ծն ուրեմն, հողւով հեռ
ինձ եկէք, երթանք ելնենք Սիօնի վերնա-
տուն. ուր Աւետարանին ուսուցիչ երկնից
Վարդապետն կը խոնարհի մինչեւ աչակեր-
տաց ոտքը, կենդանի եւ գործնական օրի-
նակ կաւանդէ մեզ եւ կասէ. «Օրինակ մի
ետու ձեզ. զի եւ դուք զնոյն առնիջիք»:
Ո՛հ, քանի մեղապարտ եմք այս օրինա-
կին առաջ երբ կը բարձրանտիմք, երբ փա-

աւարութեան ախտով կախտանաւք . թողումք Յիսուսին չափ խոնարհիլ եւ ընկերին ոտքը լուանալ՝ մեք զմեր ընկեր կ'ոսնհարեմք եւ կը ջանամք տիրելով սորկացուցանել Աւետարանի ազատ պաշտօնեայները :

Մտիկ արէք, սլ դուք, սէր քարոզող վարդապետներ, Սէրն զսէր կաւանդէ, երկնախօս վարժապետ սիրոյ դասեր կուսուցանէ . եւ քսնի խնամով կը կրկնէ . « Այս է պատուէրն իմ զի սիրես՛յլք զմիսեանս » :

Աւանդ մեզ, ուշամտաց եղանք . հազար ութ հարիւր տարի է այս դասերն Աւետարանը մեզ կաւանդէ . եւ մեք կը կարգամք ժողովուրդին տակաւին ոչ մեք սորվեցանք՝ ոչ ժողովուրդ հասկցաւ . սիրոյ դասը թողինք՝ յատելութիւն կրթեցինք զմեզ, սիրոյ կտակը տուինք՝ բանասիրելուն նախանձնառինք, սէրը կորուսինք՝ եւ գրգռիչ թշնամութիւնը դասնք : Այլ եւս ի մէնջ սլ կը համարձակի սէր քարոզել ժողովուրդին . երբ սիրոյ ճառախօս վարդապետներս՝ սիրել չը գիտեմք, հետ միմեանց ատելութեամբ կը վարիմք . եւ ինչ մնաց, որ իսպն ու Աւետարանը մեր գրկէն թողումք, եւ սուր առնելով՝ միմեանց կողը մխեմք :

Միտ զրէք, Յիսուս խաղաղութիւն կուտայ, որ արդէն երանի տուած էր խաղաղարար ոգիներուն . մեք եւս եկեղեցւոյ բեմէն, պատարադի սեղանէն այդ խաղաղութիւնն յաճախ կուտամք ժողովուրդին աջով եւ խաչով տեսունադրելով հանդերձ : Այլ ինչ է ապա, որ մեր խաղաղութեան ողջոյն՝ խռովութիւն կը դառնայ : Դորա պատճառն սլ չգիտեր : զի խաղաղութեան պաշտօնեայներն իրարու դէմ խռոված են . միթէ կարելի է, որ խռովեալ ոգիները՝ խռովելոց խաղաղարար լինին : Եւ մեք ինչո՞ւ համար կը խռովիմք, այդ եւս ինքնին յայտնի է . կը խռովիմք՝ փառասիրութեան համար, պաշտօնասիրութեան համար, կը խռովիմք Մովսիսի ակթոռ նստելու եւ Նախաթոռ լինելու համար, կը խռովիմք Քրիստոսի ազատ եկեղեցին տիրապետելու համար . Աւետարանի եւ եկեղեցւոյ խոնարհ ոգին չճանչնալով՝ այնպէս կը կարծեմք, որ մեք եւս այս աշխարհիս թաղն ու դաւաղան ունիմք . պաշտօն եւ պաշտիլ կը պահանջեմք, չը յիշելով մեր հեզ վարդապետին խօսքը . « Որդի մարդոյ եկն ոչ պաշտօն առնուլ . այլ պաշտել եւ տալ զանձն փոխանակ բաղմաց » :

Երանի թէ մեք միայն զմեզ խոռովէինք
 եւ ժողովուրդն անխոռով մնար. ոչ՝ մեք կը
 խոռովմք եւ շատ անգամ եւս անարգ մի-
 ջոյններն ի գործ դնելով կը խոռովեցուցա-
 նեմք. եւ մերթ եւս քանի ամօթ մեզ, երբ
 ժողովուրդը՝ խաղաղարար կը լինի մեր մէջ,
 Աւետարանը մեր ձեռքէն առնելով մեր պաշ-
 տօնն ի դերեւ կը հանէ :

Հապա, պաշտօնակից եղբարք իմ, սի-
 բենք, որ խաղաղ մնամք. առնուով մեք
 նախ Բրիտանոսի սէրն ու խաղաղութիւնն, եւ
 ապա ժողովուրդին տամք :

Սիօնի վերնատունէն իջնաովք Գեթսե-
 մանի ձորը. տեսէք Աստուածորդւոյն տաղ-
 նապին ժամ. տեսէք թէ ինչպէս քիրանն ի
 յարիւն կաղօթէ. ամենայօժար ողուով կըն-
 դունի մահուան դառնալի բաժակն, եւ կը
 խմէ զայն մեղապարտ մարդոյն փրկութեան
 համար : Եւ մեք, որ Յիսուսի հետեւող խա-
 չակիրներ եմք՝ արդեօք այս բաժակէն մեզ
 բաժին չի կանչ : Այո՛, ամէն խաչակիր պաշ-
 տօնեայն՝ իւր բաժին ունի. մեք եւս դէթ
 մի մի կաթիլ խմե՛՛ք մեր ժողովուրդին վեր-
 կութեան համար :

Ելէք աստի, երթանք հետ Բրիտանոսին

դատաւորաց ատեանը, տեսէք քանի հեզ է
 մեր վարդապետ. դատաւորներ կ'որոտան,
 կայծակներ կը թափեն. նա անխոռով կեցած
 է. վասն զի անմեղն միշտ անխոռով է. Ժպիրհ
 ծառայն ապտակ մի կը հանէ ահաւոր եւ
 լոյս երեսին. ընդ որ Մովսէս ծառայն միայն
 քարի ծերպէն կը դիտէր : Հեղութիւն չի
 ցասնոյր, այլ մեզմով կը պատասխանէ, եթէ
 չար ինչ խօսեցայ՝ վկայէ վասն չարին. իսկ
 թէ բարի՝ ընդէր հարկանես զիս : Իսկ մեք
 ոչ եթէ ապտակ, այլ միայն մի սոսկ բան
 լսելով անհնարին կը ցասնու՛մք եւ կը զայ-
 բանաւմք. եւ մերթ եւս պատուախնդիր լի-
 նելով մեր ոտիւր կը վարեմք յատենէ յատ-
 եան, որոյ օրինազիրքն Աւետարանն չէ :

Ո՛վ խաչակիր զինուորք, առէք իւրա-
 քանչիւր Ձեր խաչերը հետ Բրիտանոսին եր-
 թանք ի Գողգոթա : Ո՛հ, մեր խաչերը շատ
 թեթեւ է եւ մեք յետս կը կասիմք. Յիսուս
 գնաց հասաւ Բեթելայ սարին գլուխ եւ մեք
 կէս ճամբուն վերայ մնացինք : Սիմոն Կի-
 րենացւոյն պէս միայն պահ մի կրիցինք խաչը
 մեր ուխտին օրը. եւ զարձեալ զամէն խա-
 չերը զրինք Յիսուսին յուս եւ մեք յետս
 դարձանք գնացինք աշխարհին մած բռնել :

Թողինք միանդամայն յետ խաչին՝ նաևս կհնայ բան եւ Աւետարանը:

Առէք ձեր խաչեր, մի՛ վախճիք, առէք, ով խաչարարձ ուխտ, եթէ կը պարծիսիք որ մեք Քրիստոսի զինուորեալ եկեղեցւոյն յառաջամարտ ու նահատակ զինուորներն եւ՛ք. առէք բարձրացուցէք խաչին դրօշ՝ երթամք ժողովուրդին յառաջ: Ես գիտեմ արտունջ ունիք եւ յառաջ կը բերէք Պօղոսին բան. « Ո՞րք զինուորիցի իւրով թողակաւ »: Այլ մեր զօրագլուխ Յիսուսը զինուորեցաւ. իւր թոշակը՝ միայն Աւետարանն էր եւ Տիրերական ծովուն ձրիատուր ձկներն: Պօղոսն եւս նոյն օրինակ զինուորեցաւ. նա արուեստիւ վրանակար էր, եւ պարծենալով կասէր, ես ձեռարուեստովս պաշտեցի իմ առաքելակից ընկերներս: Թէ ամօթ է վրան կարել. ուրեմն թուղթ գրենք, գիրք շինենք, ուսման պարապինք եւ մեր թոշակով զինուորիմք:

Յիսուս խաչով ելաւ Գողգոթային գլուխ. մեք առանց խաչի ու վշտի երթամք ինչպէս դատալիք աշակերաններն, երթանք գոնէ միայն աչքով հանդիսատես լինիմք. զի մեր փրկութեան զոհարան է հոն: Տե-

մէք որչանի անմուռնչ է, ինչպէս որոջն իւր կտրչին առաջ. իւր վրկող բազուկները՝ փայտին վերայ ինքնայօժար կը տարածէ, եւ կասէ, Բարձրացուցէք զիս, որ դաշխարհ բովանդակ առ իս ձգեմ:

Այսպէս ահա ի մարդ կերպարանեալ Սէրն Աստուծոյ՝ իւր անհուն եւ մեծ սիրով զանձն իւր հաւատացեալ բարեկամներուն վերայ կը գոնէ, եւ կը մեռնի խաչին վերայ եւ ի մեզս մեռելոց՝ կեանք կուտայ:

Յիսուս իւր խաչով եւ սիրով հեռացեալ մարդիկներն առ ինքն կը ժողովէ եւ մեք առանց սիրոյ եւ խաչի կը ցրուեմք զայն. եւ մեզ համար խօսեցաւ նա կանխաւ. թէ « Որ ոչ ժողովէ ընդ իս՝ ցրուէ »: Ո՛վ կարող է առանց խաչի եւ սիրոյ Յիսուսի հետ ժողովել. զի նորա ժողովելու հեծանոցն խաչն էր միայն. ինչպէս ասաց եւ վկայեց իւր Մկրտիչն:

Արդ եթէ այնպէս կը հաւատամք ինչպէս կը բարձրախօսէ Պօղոսն, թէ Խաչին ճառը կորուսեալ անհաւատից համար յիմարութիւն է. այլ մեզ համար, որ հաւատով փրկուած եմք՝ Աստուծոյ զօրութիւնն է:

Զօրանաւք ուրեմն խաչի ճառի զօրու-

Թեամբ եւ զօրացուցանելով տկարամիտներն, որոց զէմ այժմ ի կռիւ ելած են աշխարհ, մամօնայն եւ նիւթապաշտ փիլիսոփայութիւն: Մեք Պօղոսին պէս մեր խաչով պարծինք, որով աշխարհ մեզ համար ի խաչ ելած է եւ մեք աշխարհին, եւ երանի թէ տիրապէս այսպէս լինէր եւ կարենայիք պարծել:

Ուաչակրաց խմբէն բանիս զէմ առ ձեզ կը դարձնեմ եւ կ'աւարտեմ յորդորս, ո՞վ հաւատացեալ ժողովուրդ, դուք որ խաչին կը հաւատայք եւ աշխարհի խաչակրութեան մէջ կը տառապիք, այնպէս մի կարծէք թէ խաչին սթարտիքը՝ միայն կղերական դասուն բեռն է, եւ ժողովուրդն ազատ է: Ո՛չ, ո՛չ, խաչն՝ Քրիստոնեայ անուն կրողաց ու զինուորաց առ հասարակ անխուսափելի եւ նուիրական պարտիքն է: Գուք եւս ձեր խաչերն ունիք, զոր աշխարհիս բռնութիւնըն միշտ կը պատրաստէ ձեզ համար, եւ դուք կարող չէք ձեր թիկանց վերայէն խաչին բեռն խապառ թօթափել, զի Քրիստոս ստաց. «Յաշխարհի աստ նեղութիւն ունիցիք»: Թէպէտ աշխարհիս քաղաքակրթութիւն զօրհանապաղ կը աքնի եւ կը

ճգնի խաչն բառնալ ձեր թիկունքէն, որուն տակ կը հեծէք աղիոզորմ:

Սակայն ո՞վ կը հաւատայ, որ վերցուին բռնութիւններ եւ խաչն աշխարհէս բարձուի, ժողովուրդն ազատ ու երջանիկ ապրի. հաւասարութիւն տիրէ, աղքատին խըրճիթն՝ հարուստին ապարանից բարձրութեան հետ հաւասարի, վողոցի աղքատ Ղազարոս՝ բեհեզ ու ծիրանի հագնի եւ մեծաասն հետ սեղանակից նստի:

Չեմք ժխտեր սակայն եթէ ճշմարիտ քաղաքակրթութիւնն Աւետարանի ընկերսիրութեան եւ սկզբանց վերայ յառաջ կը վարէ իւր մեծամեծ ձեռնարկութիւնները. ժողովուրդին խաչն միայն կը թեթեւայ, բայց ոչ խապառ կը բարձուի:

Առէք ուրեմն, ո՞վ ժողովուրդ Հայոց, առէք ձեր խաչեր, կարդացէք Ուաչին ճառը, սիրով ու հաւատով տարէք ձեր ծանրակիր խաչեր, խաչով ելէք Գողգոթային գլուխ, խաչով մտէք ի գերեզման, խաչով ելէք յերկինս առ Յիսուս. որ կը կոչէ առ ինքն իւր ամէն կտրիճ խաչակիրներն. «Եկայք առ իս ամենայն աշխատեալք եւ բեռնաւորք, եւ ես հանդուցից զձեզ»:

ՍԻՈՆԻ ՎԵՐՆԱՑՈՒՆ

Ե Ի

ՉԱՏԿԱԿԱՆ ԳԱՌՆ

Ձի ճառ խաչին կորուսեոց՝
իմարութիան Է. այլ փրկե-
լոցս մեզ՝ գօրութիան Աս-
տուծոյ :

ԱՆՅՈՒՆԻՐ Ծաղկազարդ եւ քո փառաց
վերջին օր, ո՞վ Յիսուս, գալով գայր եւ հա-
սանէր քո աշխարհի կենաց վերջի փրկու-
թեան շարաթ, վերջի երեկուն, վերջի ընթ-
րիք, եւ վերջի զատկական Գառն. զոր ի
վաղուց եւ յաւիտենից կը ցանկայիր ուտել
քո բարեկամ աշակերտաց հետ, սեղանակից
նստելով զբախտի Մարդոյն առ ընթեր, որ
ցանկութեամբ ուտել կուզէր կենաց ծառիդ
պտուղ եւ անամանալ :

Եւ չգիտեմ, ո՞վ Տէր, ո՞ր օրէն էր քո այս
աննուն տենչանք. արդեօք յայն օրէն երբ
Մովսէս իօրայելի փրկիչ ազատութեան վեր-
ջի զատիկ տօնեց յԵգիպտոս. չէ այն օրէն
երբ դու անյայտ Աստուած իբրեւ որդի մար-
դոյ յայտնեցար աշխարհի. Յովնաննէս քո
Մկրտիչ զքեզ Գառն Աստուծոյ կոչեց եւ
դու Յորդանանու մկրտութենէն սկսեցիր

զԱւետարանդ քարոզել . « Ես լոյս , յաշխարհ եկի » : Եւ թէ Իսրայէլի տան կորսուած ոչխարները գտնելու եկայ :

Ապիրատ Երուսաղէմ դքեզ չճանաւ , դու Յակոբայ տունը եւ առ իւրան քո միայն հիւր եկար . նա փութացաւ մի երեկուն եւ եկի քեզ դարդարուած վերնատուն մի պատուատել , որ շուտով ուտես զգատիկն երթաս ի խաչ : Աբրահամու ապաշնորհ որդիք , արդարոյդ յիշատակ բառնան աշխարհէս , զի դու դժպիհ եղեր նոցա :

Բազմեցար , ո՛վ Յիսուս , եւ քո շուրջ ակումբ բողբոջին այն քո վաստակաւոր քաղցած մշակները , որոց հետ երեք տարի ամբողջ Հրէաստանի քարացեալ , խստացեալ երկիրը քայլերովդ ակօս ակօս վարեցիր . դու մաճակալ ու սերմանահան էիր , եւ նոքա քո ժրագործ մշակներ , կենաց բանիդ սերմն լիաբուռն ցանեցիր . դու ճշմարիտ որթ Գողգոթայի գլուխ այգի անկեցիր , եւ անա բաժակ մի ի բերոյ որթոյ . եւ հաց մի Աւետեաց երկրէն ի ձեռս առեալ , օրհնես դոհանաս , բեկես եւ ասես , « Առէք կերէք ,

հաւատացէք այդ հաց երեւոյթով հաց է միայն . այլ խսկազէս եւ ճշմարիտ մարմին իմ է , կեանք է դա , անապատի մանանայն չէ . զոր ձեր թերահաւատ հարք կերան ու մեռան : Իսկ դուք նոցա հաւատացեալ որդիքներ աներկմիտ հաւատով կերէք այս կենաց հաց եւ յաւիտեան կապրիք : Արբէք ճաւել այս բաժակ լի հոգեզուարճ բերկրութեամբ . այդ իսկ իմ արիւն է , զոր հանդերձեալ եմ թափել խաչին վերայ բեկելով մարմնոյս բաժակը :

Երեք տարի մշտախօս քարոզեցիր . « Ես եմ կենդանի հաց իջեալ յերկինց » , Յակովբայ յամառ որդիքները չուզեցին հասկնալ քո այս խորհրդական խօսքը եւ մերթ եւս վարանամիտ եղած սրամտելով կը քրթմնջէին « Թէ զիմորդ կարէ սա տալ մեզ զմարմին իւր յուտել » : Եւ այսօր անա բացերեւ կը յայտնես Հաղորդութեան ծածկեալ խորհուրդը սոսկ հաց եւ գինին օրհնելով կը սրբագործես եւ ձեռքովդ բաշխելով կասես . անաւասիկ , Այս է մարմին իմ եւ արիւն :

Կը հաւատամք , Տէր , կեանքդ մեր

կեանքին հետը, հացին օրինակով կը հաղորդես . անմահդ մահկանացուին հետը՝ խորհրդաբար կը խառնես , որպէս զի մարդոյն կեանքը քո կեանքով անմահանայ : Վասն այն իսկ միշտ խօսելով կը կրկնէիր դու «Ամէն ամէն ասեմ ձեզ եթէ ոչ կերիջիք մարմին որդւոյ մարդոյ եւ արբջիք զարիւն նորա , ոչ ունիք կեանս յանձինս» : Այո , Տէր , քո մարմինդ ճշմարիտ կերակուր է . եւ արիւնդ ճշմարիտ ըմպելի է : Երանի՛ր , որ հաւատով ճաշակեն :

Ընթրեաց սեղանոյդ նուագերգուք եւ հողելսօս երգահանք Դաւիթ եւ Սողոմօն են , որոց գերեզմանին մօտ կազմեցիր քո Զատկական պատեքն : Դաւիթ զխտես թէ հոտ առնելով իւր հաղարամեայ հողի քնարանէն ձայն կուտար Սիօնի քաղցեալ որդիքներուն . «Ճաշակեցէք եւ տեսէք , զի քաղցր է տէր . երանեալ է այր , որ յուսա ի նա» : Իսկ Սողոմօն իբրեւ քո հրաւիրակ բարձր քարոզութեամբ առ հասարակ կը հրաւիրէ բոլոր աշխարհիս անզգամները . որ հաւատան Աւետարանիդ եւ զան նստին քո սեղան . ուստի ասէ . «Եկայք կերայք

ի հացէ իմնէ . եւ արբէք զգինի իմ զոր խառնեցի ձեզ . Թողէք զանզգամութիւն եւ կեցջիք , խնդրեցէք զիմաստութիւն , զի ապրեսջիք» :

Աւարտէ , Յիսուս , աւարտէ , քո սուրբ ընթրիս՝ աշխարհիս խնճոյից եւ զինարբուաց սեղան չէ . շուտ կապէ սիածանելին , ջուր արկ ի կոնք , նստիր ի ծունկ . չորս հազար տարուան պարտք ունիս վճարէ այժմիկ , խոնարհիր քո շինական աշակերտաց փոշտեալ բրտացեալ ոտքերը լուս . դոքա Աբրահամու հարազատ զաւակներն են . որոց հայրը՝ քո այցելու ոտքերը վաղ լուաց . մինչ դու երկու հրեշտակներով Մամբրէի կաղնւոյն եւ նահապետի վրանին մօտ հիւրաբար նստար :

Տէր , ինչ է քո այս անօրինակ եւ անչափ խոնարհութեանդ ցոյց : Ես չեմ արժանի քո Ընթրեաց սեղանոյն հուպ մատչիլ . այլ իբրեւ ամօթապարտ ծառայ վերնատան դրան յետուս կացեալ կը հայիմ սարսափելով եւ կափշիմ քո անհաս հեղութեան վերայ . ոչ կը զգուխ , ոչ կը վիսաս , խոտան

մարդոյն տաժանացեալ դարչապարը ձեռքդ
 աննելով կը շօշախես , կը լուանաս , եւ
 զինչակաւ սրբելով կը բուժես Ադամորդւոյն
 այն վիրավից ոտքը , որ քո անիծած այս
 երկրի փուշերը կոխելով ծակոտուած էր . եւ
 աշխարհիս խաւարին իշխանութիւնն զայն
 շղթայակապ աննելով կը վարէր եւ կը տա-
 նէր ու կը բերէր առ կուռս անմուռնչս :

Ո՛վ հզօր անգտարար ձեռք , դու զայն
 հին շղթայն փշրելով յաւիտենից կապեալ
 որդիքներս արձակեցիր թողիր , որ այնու-
 հետեւ կոխեն համարձակ զօձ եւ կարիճ .
 ամբարհաւած իշխանութեան հպարտացեալ
 գլուխ :

Այսպէս կաւարտես անկշիռ խոնարհու-
 թեանդ խորհուրդ . կը յառնես եւ դարձեալ
 կը բազմիս փրարար . եւ կը հարցնես ան-
 գիտակ եւ ապշեալ աշակերտներուդ . «Գի-
 տէք , զինչ արարիդ ձեզ» :

Մենք գիտենք , ո՞վ Տէր , այս աշխար-
 հիս բռնակալութեան կարգ եւ օրէնքն է ,
 որ ստրկացեալ ծառաները իրենց տիրոջ ոտ-

քը լուանան , ոչ երբէք տեսնք ու լսե-
 ցինք ի յաւիտենից թէ տէր եւ գլուխ յանձն
 կառնու այոջափ խոնարհիլ , թող որ Աստ-
 ուածորդի ես :

Ուսարուք , ո՞վ իմ աշակերտք , ուսա-
 րուք , յիշեցէք , ինչ որ կանխաւ խօսեցայ .
 զի ես հեզ եմ եւ խոնարհ սրտիւ . ես օրի-
 նակ մի ետու ձեզ . եթէ ես ձեր վարդա-
 պեա , ուսուցիչ եւ տէրն եմ , այսպէս խո-
 նարհելով պաշտեցի զձեզ , քանի՞ առաւել
 ձեզ պէտք է նոյն օրինակ վարուիլ : Ամէն
 ամէն ասեմ ձեզ , ոչ ծառայն իւր տեսունէն
 ոչ առաքեալը՝ իւր առաքողէն մեծ է : Երա-
 նելի էք եթէ գիտնաք , եթէ պահէք , եթէ
 իսկապէս գործով եւ զանձն օրինակ տալով
 կատարէք զայս իմ խոնարհութեան խոր-
 հուրդը . որ թերեւս աշխարհիս ամբարտա-
 ւանութեան առաջ ծաղր եւ կատակ հա-
 մարուի :

Այո՛ , Տէր , աշխարհ , աշխարհակալք ,
 որք իրենց զօրութեան եւ պերճութեան վե-
 րայ հպարտացած են . նոքա կը դարմանան
 եւ կը թերահաւատին քո անչափ եւ անպայ-

ման խոնարհութեան վերայ, երբ դու նուսաստ իշով մի նոցա փառասիրութեան, տիրապետութեան գահեր եւ կառքեր կը խորտակես եւ երկնից բարձրութեանն մինչեւ մարդոցն ոտքը իջնելով քեզ հաւատացող հեզ ու խոնարհ աղքատները մինչեւ երկինք կը հանես, եւ այն գոռողացեալ հպարտ հոգիները մինչեւ յանդունդս կը գլորես . զի քո վճիռն է . « Որ բարձրացուցանէ զանձն՝ խոնարհեացի » :

Տէր, խոնարհութեանդ դաս՝ այս աշխարհիս մարդիկ դժուարաւ կը հասկանան . ապուշ մարդիկ՝ որ կը ծնին եւ կը մեռնին, դեռ չգիտեն թէ գերեզմանի հող են, դեռ կամբարտաւանին եւ ընկեր զընկերը կը կոխտէ . մարդիկ որ քո մեծագործ ձեռքին մէջ հողակերտ անօթ մի են, մարդիկ՝ քո ոտքին տակ սողացող որդ մի են, մարդիկ՝ քո տիրական շունչին առաջ փոշի մի են, զոր թէ ձեռքէդ ձգես՝ կը փչըրի, թէ կոխես ընդ հող կը ձմլի, եւ թէ փչես՝ հողմատար կը կորնչի : Ուստի քո ծառայն Դաւիթ, մարդոցն ոչնչութեան վերայ ձայնարկելով կը խօսէր . « Տէր, սով է մարդ, զի յիշես

դու զնա » եւ թէ՛ « Ես ասացի ի զարմանալ իմում թէ ամենայն մարդ սուտ է » :

Ընթրիք լրացաւ, քաղցեալ աշակերտներդ կենաց հացով, Զատիական խորոված գառով կշտապինդ կերակրեցիր, անապակ դինովդ արբուցիր . սկսիր արդ՝ սէր իմ Յիսուս, վերջին սիրոյ ճառդ եւ կտակդ : Զինչ է այն, զոր ստէպ ստէպ կը կրկնես . « Այս է պատուէրն իմ, զի սիրեսձիք զմիմեանս . եւ թէ՛ Այսու ծանիցեն զձեզ մարդիկ թէ իմ աշակերտք էք, եթէ սիրիցէք զմիմեանս » :

Անասման եւ անծիր, դու սիրոյ Ովկիւնտոն ես, Տէր, սով կարող է լայնութիւնդ, բարձրութիւնդ եւ խորութիւնդ չափել . Սիծնի վերնատան յարկէն դետորէն բացիր սիրոյ ակդ, զաշխարհ բովանդակ սիրոյ հեղեղովդ ողողեցիր . որ իբրեւ ջուր յորդահոս կը վազէր Աստուծոյ քաղաքին հրապարակը եւ կռամուրթեամբ չորցած անջրգի անապատները կոռողէր, որոց կանխաւ աւետիս կուտար Եսայիաս . « Ուրախ լեր, անապատ ծարաւի » :

Չիմանամք, Տէր, զինչ է այս, որ հին եւ յաւիտենական սէրդ իբրեւ նոր պատուիրան եւ օրէնք կաւանդես. միթէ Մովսէս քո հաւատարիմ ծառայն՝ Սինայի անապատին մէջ յետ Աստուծոյ բարձր սիրոյն՝ ընկերին սէր չաւանդեց. արդեօք հին սիրոյդ աստուածատուր աւանդը ինքնին հնացան, թէ մարդիկ զայն հնացուցին եւ դու եկար հընացեալ սէր վերանորոգել եւ իբրեւ նոր պատուիրան աւանդել քո հաւատացեալ որդւոց :

Տեսաք, Տէր, նոր սիրոյդ հրաշալի հուր. զոր բերիք ձգեցիր երկիրը. զաշխարհ համայն բոցավառեց եւ զքեզ իսկ ողջակիզեց իսաչի սեղանոյն վերայ : Ո՛վ է Մովսէս, որ քո սիրոյն հաւասարի. Մովսէս միայն սիրոյ պատգամ կուտար իսրայէլի ժողովուրդին. այլ ինքն սիրոյ զո՞հ չեղաւ. նա կենդանիներ միայն զո՞հեց զԱստուած ողբքելու համար. իսկ դու ինքնանուէր մատեար ի զո՞հ եւ յայնժամ երկինք եւ երկիր զիրեար համբուրեցին :

Ո՞ կարէ չափել քո անհուն անհամեմատ

սէր, ո՛վ Տէր, զոր դու քառակուսի փայտով մի չափելով բարձրութիւնն մինչեւ երկինք հասաւ, խորութիւնն մինչեւ յանդունդս. իսկ լայնութիւն եւ երկայնութիւն ընդ ծագս չորս կոյս աշխարհի : Եւ յայս բան բովանդակեցեր սիրոյդ մեծութիւն եւ չափ. «Մեծ քան զայս սէր ոչ գոյ, եթէ ոք զանձն զիցէ ի վերայ բարեկամին» :

Այլ ո՛վ էին քո բարեկամք այս աշխարհիս վերայ. մարդիկ՝ որ զքեզ տարապարտուց կատէին. Յակովբայ որդիք, որ կերան քո հաց ու յափրացան եւ զսիրելիդ անկուչեցին. Աբրահամու խորթ զաւակներ, որ թերահաւատեցան ի քէն. այն ապիրատ եւ դառնացող անո՞ղ, որ վերջապէս զքեզ հալածելով տարաւ հասոյց մինչեւ Գողգոթային գլուխ, կեանքդ զփայտէն կախեց եւ նշաւակ կացոյց աշխարհին առաջ :

Հապա ո՛վ էին քո ճշմարիտ բարեկամք, ասան ո՛վ Տէր. մտերիմ աշակերտներդ, որոց հետ ընթրիս նստած ախորժանօք կուտես Չատկական դառն. ի դոցանէ մին սատանայ է, զոր կը տեսնաս ու չես սրամտիք

որ քո հաց կուտէ, քո դանձապետն է. որ անաւասիկ այդ կորստեան որդին ելաւ գընաց դքեղ մատնել. ու դրժել սիրոյ վարդապետիդ դէմը, եւ դու գիտես կը տեսնաս ու չես սրտմտիր:

Բարէ անտխակալ եւ անյիշաչար սիրոյդ, սէրդ այս աշխարհիս կեղծաւոր մարդկանց սէր չէ, որ միայն սիրելիներ կը սիրեն, միայն բարեկամաց ողջոյն կուտան եւ միայն աղղակիցները կը պաշտպանեն: Եւ ինչ է մահկանացուին խաբուսիկ սէր, որ վասն իւր շահուն կը սիրէ ու շատ անգամ եւս յատելութիւն կը փոխի եւ վերջապէս կըսպառի ու կը ծածկուի մարդոյն սէր իւր հետը գերեզմանի հողին տակ:

Սիրոյ ճառիդ հետը կցելով խաղաղութեան կտակ կաւանդես, Յիսուս, «Ձխաղաղութիւն զիմ տամ ձեզ զխաղաղութիւն իմ թողում ձեզ. ոչ որպէս աշխարհ տայ տամ ես»: Զինչ է այս վերջին խաղաղութեան նշանակը. եւ միթէ քո նախասացեալ բանին հակառակ կը վարդապետես. «Ոչ եկի խաղաղութիւն տալ երկրի, այլ

բաժին»: Աստի թերեւս կարծեն թիւրատես մարդիկ թէ դու սուր եւ կռիւ բերիլ այս աշխարհ, որպէս զի մարդկային ընկերութեան յօդակապը կարելով զիրենք իրարմէ բաժնես:

Քնաւ քեզ, ով Տէր, որ չկամեցար իսկ մի ընտանեաց համար բաժանարար լինել, այն որ ստիպաւ կողաչէր դքեղ երթալ բաժնել հայրենի ժառանգութիւնը: Աւետարանիդ ողջմտութիւնը ես կը հասկնամ. զի դու եկար միայն հաւատացեալ որդիքները բաժնել այս աշխարհէն. սորա համար աշխարհ թշնամացաւ քեզ եւ կռիւ բացաւ քո որդւոց դէմ, եւ քո քաջագօտի զինուորներդ Զօրագլխիդ քաջալերութեամբ յաղթահարեցին. աշխարհ նկուն դարձաւ եւ ցասեաւ քո դէմ. կարծեց թէ դու ես այս աշխարհ համարաւ կուռին գրգռիչ:

Գիտեմ, ով դու երկնից Հօր եւ նոր ուխտին խաղաղարար Հրեշտակ. այս վերջին խաղաղութիւնը՝ դու միայն քո հաւատացելոց կաւանդես. որ եկեղեցւոյդ արի որդիքները թողուն հին ոխութիւնը ջախս

Զախեն թշնամի օձին գլուխը, խաղաղութեամբ միանան, ընկերսիրութեամբ թագաւորեն եւ հեզ քաղաքաւարութեամբ ժառանգեն երկիրը :

Ով երկնատուր ճնաշխարհիկ անդէն խաղաղութիւնը, դոր միայն Յիսուս բերաւ այս աշխարհ եւ մարդիկներէն ոչ ոք կարողացաւ տալ : Ոչ Մովսէս, որ պատժով եւ պատուհասով կածէր միայն խաղաղութիւն խտտասիրտ ժողովուրդին, ոչ Սողոմոն, որ թէպէտ Յիսուսի խաղաղութեան նախափայտ եւ նշանակ էր, այլ իւր սակաւօրեայ խաղաղութիւնն, մինչեւ ի գերեզման տեւեց եւ վերջացաւ իւր կեանքին հետ :

Եւ դուք, ով աշխարհիս աշխարհակալ փրապետներ, դուք զԱւետարանին խաղաղութիւն իբաց դնելով՝ դեռ սոսկալի թընթանօթները կը ձուլէք . նոր նոր հրազէնները կը ճարտարապետէք, պատերազմով, արիւնով եւ մահուամբ միայն խաղաղութիւն պահել կուզէք . եւ դուք մինչեւ ցարդ անխորհուրդ մնացիք, տակաւին չիմացայք փորձով թէ պատերազմ՝ զպատերազմ կը

յարուցանէ եւ սուր՝ դուր . վասն զի խօսեցաւ Յիսուս . թէ որ սուր առնուցու սրով անկանի :

Ի սկ դու ով երկնից եւ երկրի Աստուծոյ եւ մարդկան մէջ ճշմարիտ խաղաղութեան միջնորդ Հրեշտակ . դու միայն կը քարոզես որ մարդիկ սուրն ի պատեան դնեն . քո սէր եւ խաղաղութիւն ընդունին . մարդիկ ողջունելով զիրեար համբուրեն . քանզի եղբայր են, համարիւն ազգակից են, պարօք եւ իրաւունք հաւասարապէս ունին . թող այս՝ քո հաւատացեալ որդիքներն են եւ դու այնպէս կը կամիս, որ քո հարազատ որդիքները եւ եկեղեցւոյդ ընտանիք սիրով եւ խաղաղութեամբ ապրին :

Սիրոյ եւ խաղաղութեան պատուէրդ աւարտելով նորանշան առակ եւ օրինակ մի յառաջ կը բերես « Ես եմ որթն ճշմարիտ, եւ հայր իմ մշակ է » . զինչ է այս, ով Տէր, քանի պէս պէս եւ սքանչելի անուն ունիս երկրիս վերայ, մերթ սերմանահան կը կոչիս, մերթ այգեպան, մերթ լոյս աշխարհի, մերթ գառն Աստուծոյ, մերթ հո-

վիւ , մերթ ճանապարհ եւ ճշմարտութիւն .
 եւ շատ ստեպ եւս որդի մարդոյ . իսկ այժմ
 միկ ճշմարիտ որթ կանուանես զքեզ , եւ
 քո հայր՝ մշակ . որ զքեզ Գողգոթայի բլրին
 վերայ անկեց , խաչն՝ քեզ խեչակ արաց ,
 եւ անդ շինեց պատրաստեց քո մահուն հըն-
 ձան , եւ ինքն որթդ հնձանհար եղար ,
 սրունքներդ բացիր զխաղողդ ձմեցիր , բո-
 սորային գեղով կարմրացար : Մարդ չգի-
 տեր թէ դու եւ քո հայր ինչ կը գործէք .
 ձեր գործը՝ անքննին խորախորհուրդ է :

Որթի ուռ կը կոչես աշակերտներդ եւ
 կարի բնական օրինակով դաս կաւանդես
 Գալիլեացի մանուկներուն , զորս քո ընտ-
 րող ձեռք ի սրայելի անբեր այգիէն հանե-
 լով պատուաստեր էր ամենաբեր որթատուն-
 կիդ վերայ :

Ո՛վ , քանի խանդաղատելի է քո սիրա-
 խօս այս բան , «կացէք յիս եւ ես ի ձեզ»
 ասես թէ ուռն ինքնին կարող չէ պտուղ
 բերել եթէ հաստատուած չլինի որթի ար-
 մատին վերայ :

Հաւատամ , Տէր , դի դու ես զօրութիւն
 եւ արմատ անմահութեան , առանց քո մը-
 շակութեան լիբանանու մայրեր չեն բարձ-
 րանար , եւ ոչ եւս Մամբրէի կաղնին հա-
 զարաւոր տարի կապրի , առանց քեզ ոչ գա-
 րուն կայ ոչ ծաղիկ , ոչ պտղաբերութիւն
 Այսպէս եւս Տիբերական ծովու , անճարակ
 ձկնորսները զինչ կարէին առնել առանց
 քեզ , որ տրտունջ բառնալով կըսէին . «Տէր,
 դամենայն դիշեր աշխատեցաք եւ ոչ ինչ
 կալաք» . եւ դու հրամայեցեր զուռկանն
 յաջակողմն եւս արկանել : Ի՞նչ հրաման միայն
 Պետրոս չըլսեց , ծովու ձկներն եւս արագ
 լսեցին . կայտուելով լեցուեցան Պետրոսին
 ուռկան եւ այնչափ մինչեւ պարպատէր :

Տէր , դու երբ աշխարհի մէջ իրբեւ
 մարդ կը շրջէիր , մարդիկ զքեզ Տէր եւ
 Վարդապետ կը կոչէին , եւ գուցէ կը կար-
 ծէին թէ աշակերտներդ քո ստրուկ մշակ
 եւ ծառաներ են , եւ ոչ ազատ որդիքները :
 Ուստի վերջին երեկուն , կը յայտնես քո
 սիրական ազատ իրաւունք եւ մտերիմ սէր ,
 «Ոչ եւս կոչեմ զձեզ ծառայ այլ
 բարեկամ» : Յաւել , Տէր , Առաքեալ , հա-

2087

զարապետ , խորհրդական , անտես , հովիւ տեսուչ եւ դատաւոր եւս : Դու որ եկար մարդկային ստրկութիւն բաճնալ , հաւասար եղբայրութիւն հաստատել , եւ միթէ հնար էր , որ քեզ հաւատացող երկնից արքայութեան որդիքները՝ ծառայ կոչէիր , որոց տուիր քո Աւետարանն , որ քարոզեն նոքա , «Դուք ամենեքին եղբայր էք» :

Փրկիչ իմ Յիսուս , Քեզ բարեկամ չիկար այս աշխարհիս վերայ Արբանամու դաւակներէն , որ ծովու աւազի նման բազմութիւ էին , միայն եօթսուն երկու պարզամիտ հոգիները հաղիւ հազ դտար , եւ ընտրեցիր , որոչեցիր աշխարհէն , եւ աշխարհն ինչպէս զքեզ , զանոնք եւս ատեց , եւ սորա պատճառն ինչ էր :

Ասես թէ նոքա այս աշխարհէն չէին ինչպէս դու չէիր , վասն այն իսկ աշխարհ զիս եւ զնոսա ի միասին ատեց : Գիտեմք , ով Տէր , դու այս աշխարհէն չէիր , միայն Հօր կամք եւ մարդոյն սէր վարեց զքեզ յայս աշխարհ եւ մեք յանկարծ լսեցինք թէ Բեթլէհէմի մէջ մանուկ ծներ

եւ , թողել եւ երկինքը՝ յերկիր իջեր եւ . սակայն ո՞վ են այդ շինական անտոնմիկ մարդոց երկրածին որդիքները , որոց համար կասես թէ այս աշխարհէն չեն :

Այո՛ , Տէր , քո այս խօսք բարձրխորհուրդ է , նոքա՝ որ քեզ հաւատացին , նոքա՝ որ քո յայտնութիւնը սիրեցին , նոքա՝ որ Աւետարանիդ բանը պահեցին , նոքա՝ որ ծանրալուծ խաչդ յօժարաբար կրեցին , վերջապէս զքեզ պաշտելով եւ խոստովանելով քո անուանդ համար մեռան , եւ քեզ նման զոհուեցան զնելով իրենց անձը եկեղեցւոյ որդւոց ազատութեան վերայ : Սոքա՛ են արդեօք նոր Այթիդ օրհնեալ զաւակները , որ աշխարհիս կայենազարմ մարդկանց որդիքներէն չեն :

Ի՛մնի սրտառուչ եւ սրտմազին է քո յետին ողջոյն , որով հրաժեշտ կուտաս այս աշխարհէն եւ ընտրեալ ձեռնասուն խմբէդ . «Որդեակք իմ , փոքր ինչ ժամանակ ընդ ձեզ եմ . . . եւ թէ երթամ առ Առաքիչն իմ եւ ոչ ոք ի ձէնջ հարցանէ թէ յո՞վ երթաս» : Երթամ առ Հայր , ինչպէս ի Հօրէն

ելի եւ եկի յաշխարհ. երթամ, այլ զձեզ չթողում որբ. երթամ ձեզ տեղ պատրաստել եւ դարձեալ պիտի դամ առնում զձեզ. զի ուր ձեր վարդապետ եւ Տէրն է, արժանի է որ իմ հաւատարիմ պաշտօնեայներդ ինձ հետ լինիք: Քաջալերուեցէք, որդեակք իմ, մի վնասիք, ես զձեզ որբ չեմ թողուր:

Ընթրեաց սեղանէն, սիրական աշակերտներէդ զաչերդ եւ բանիցդ դէմը յանկարծ դէպ ի երկինք կը դարձնես եւ կը դռչես ուժգին ձայնով. «Հայր, հասեալ է ժամ՝ փառաւորեա զորդի քո զի եւ որդի քո փառաւորեսցէ զքեզ»: Ասացէք ո՛վ Տէր, չգիտեմք ու չեմք հասկնար ի՞նչ է քո փառաւորութեան եւ ի՞նչ է Հօրդ փառաւորութիւն. արդեօք երկուքն եւս մի եւ նոյն չեն, չարչարանաց բաժակ, զինուորաց կապանք, անարժանից ատեան, թուք, ապտակ, ծաղր ու ծանակ, անպարտ խաչակրութիւն. Գողգոթայի աշխարհակոծ տեսարան, ուր կեանքդ խաչէն պիտի կախուի, ապիրատ որդիքները քեզ յանդիման կենալով վանչ վանչ պիտի կարդան: Քո անօրինակ փառքն

մյս էր. եւ քո Հայր այսպէս փառաւորեց զքեզ:

Տէր, ի՞նչ է այս քո օտար եւ նորանշան գործ. մարդիկ խաչէն խոյս կուտան, դու դէպ ի յայն կերթաս, մարդիկ խաչին մահն անարդութիւն կը համարին եւ դու, փառաց Տէր, խաչը քեզ փանք կը համարիս. մարդիկ մահուան հոռէն եւ փուշէն կը սարսափին եւ կը քստմնին, խակ դու զայն կը քաղես եւ կը հոտոտաս իբրեւ անուշահոտ վարդ:

Օ՛ն ուրեմն, Յիսուս, դու խաչին խանդակաթ ես, գիտեմ, անհուն սիրովդ արբեալ մարդոյն փրկութեան համար դէպ ի մահ կերթաս. կերթաս Սաբեկայ ծառէն կախուիլ, որպէս զի քո Հայր իւր վրէժխընդրութեան սուրն ի բաց դնէ. զոր վերացուցեր էր զաշխարհ հարկանել. այդ սուրը անաւասիկ Գեթսեմանի ձորին վերայ կը շողայ. Փութա, ո՛վ Տէր, թող Սիօնի վերնատունը՝ երթանք ձիթատանեաց պարտէզ. հասիր շոյտ տուր քո անձն այդ սրոյն դէմը, ուր ոչ միայն Դաւթի ժողովուրդ,

այլ եւ զաշխարհ բովանդակ պիտի կոտորէ երկնից պատուհասիչ հրեշտակ :

ՅԵՐՈՒՍ Ի ԳԵԹՍԵՄԱՆԻ ԶՈՐ

Մ'ուներ զիր , ո՛վ Տէր , ծո՛ւնը զիր , երեսդ ի հող մած . թող աչքէդ կայլակող կենդանատու կաթիլնեքը հոսին ու թափին այս մեռեալ եւ անիծեալ երկրին վերայ : Հին մարդն ի հողէն էր՝ իբրեւ անօթ փըշրեցաւ . դու զայն վերաստեղծէ Տէր : Քո Հայր դրախտի գետէն եւ ջրէն կաւ շինեց ու ստեղծեց մեր նախահայր . խկ դու աչքիդ ցօղով գետին կը թրջես եւ նոր կաւ կազմելով անդրէն նորահրաշ կը շինես հին բեկեալ ու մանրեալ անօթն :

Շինէ , ո՛վ նորոգիչ ձեռք , շինէ եւ խնամով նոր ճարտարագիտութեամբ շինէ , այնպէս որ կրկին չփշրէ եւ չաղարտէ զայն սեւ օձին պատրանք : Գլուխ խոնարհ շինէ , որ այլ եւս չամբարտաւանի՝ Ատուած լինել : Պարանոցը կոր շինէ , որ Աւետարա-

նիդ նոր պատուիրանին քաղցր լուծը սիրով տանի : Աչքերը երկլուղածութեանդ վարագուրով պատէ եւ փակէ մարդոյն ցանկութեան դուռը : Ամիտօիէ ժպիրն մարդոյն՝ լայն ու բաց բերանը , որ այլ եւս չհամարձակի երկնից դէմ բան խօսել : Սիրտն եւ հոգին թիւրեալ է , ուղղէ դէպ առ քեզ , որպէս զի ճանչնայ , հաւատայ , եւ սիրէ բարերար Փրկիչդ : Իսկ ձեռքերը որչափ հնար է կարճ շինէ , Տէր իմ , որ չհասնի արգելեալ ծառին ձիւղը եւ չքաղէ մահացու պրտուղը : Ոտքերը զօրաւոր պողպատէն շինէ , որ ջախջախէ իւր թշնամոյն գլուխ եւ կոխէ անցնի երկրիս տատասկ փուշերուն վերայ :

Ո՛վ դու մարդոյն հնացեալ բնութեան կենարար եւ կարկատիչ ձեռք . քո արտասուք եւ ճակատէդ հոսեալ քրտունք բաւական չեն մեռեալ մարդոյն նոր կեանք տալ այլ պէտք է անպարտ զոհի մի արիւն . Քո Հօր անդարձ վճիռն է , այդ զոհին արիւնալի դառնագոյն բաժակ ըմպել , զոր աճա խաչիդ դուժարեր հրեշտակը քեզ կը մատուցանէ : Առ որ հոգիդ յօժար է՝ միայն մար-

մինդ զգածեալ խոյս կուտայ մահէն . բայց
քնչ է մարմին, որ կարենայ անհուն սէրդ եւ
հոգիդ նուածել :

Դու Աստուած եւ Աստուածորդի , որ-
պէս ապրկար մարդ կը վշտակրիս , յանձուկ
տադնապիդ մէջ զօրավիդ կը խնդրես , մը-
տադիւր կաղօթես եւ կը պաղատիս առ
հայրդ , որ թէ հնար է անցնի քեզմէ այդ
մահուան բաժակ : Բայց եւ դարձեալ իր-
րեւ կամակատար հնազանդ որդի կընկրկես
քո կամքը եւ Հօրդ կամաց կը թողուս , որ
վայրիկ մի գիտես թէ կը մոռանայ եւ կը
թողու իւր սիրելի միակ Որդեակն իւր թըշ-
նամեաց ձեռք : Վասն այսորիկ դու բարձ-
րագոյ կաղաղակես Դաւիթին ձայնով «Նա-
յեան առ իս եւ ողորմես ինձ , զի միամօր
եւ աղքատ եմ ես : Նեղութիւնք սրտի իմոյ
բազում եղեն յոյժ , ի վշտաց իմոց հան զիս ,
(Հայր) » :

Ահա քեզ զօրավիդ հրեշտակ մի կառա-
քեմ , հօր Որդեակ իմ , զօրացիր , յոտին
կաց , կաղաղութե գրեզ , առ ըմպէ մահուդ
բաժակ , գնան յօժար ի խաչ , լիովին կա-

տարէ մարդեղութեանդ խորհուրդը . Բեթլէ-
հէմի մարէն մինչեւ ի գերեզմանն է քո խա-
չին վախճանը , եւ հոն ամէն վիշտերդ կա-
ւարտին : Մարդիկ թող այնպէս կարծեն թէ
դու եւս ի կարգս մեռելոց կը համարիս :
Քաւ թէ գրեզ ի դժոխս թողում . քաւ թէ
սուրբդ իմ ապականութիւն տեսնայ , եւ
դու ինքն չգիտես եւ չասացիր թէ՛ քակե-
ցէք մարմնոյս տաճարը եւ ես երեք օրէն
յետոյ կը շինեմ :

«Ես ուխտ ունիմ ընդ քեզ , Որդեակ իմ .
ի յաւիտենից մահուանդ վճռագիրը ձեռա-
գրած եմ . բոլոր մարգարէք իրենց գուշա-
կութեամբ վիպ կը կոչեմ այս դաշնագրին .
քո մահն՝ անեղծ վճիռ է , Ե՛լ մարտադիր
մանուկդ իմ , ել գնա բարձրացիր ի խաչ .
թող ընկճի խաչիդ ոտքին տակ աշխարհի
իշխան : Խաչէն ի գերեզման իջիր , յաղթա-
հարէ մահ եւ խորտակէ դժոխքին խայթոցը :
Վա՛չ , այն օր ես կը ցնծամ եւ երկնից մէջ
կը տօնեմ յաղթանակիդ հանդէս . գրեզ ի
մեռելոց կը հանեմ , ազատ Որդեակ իմ , եւ
դու նորահրաշ յարութեամբ կը փառաւո-
րիս յոյժ» :

Մօտեցաւ քո մատնութեան ժամն Յիսուս , խաւարին իշխանութեան զինուորները զքեզ ըմբռնել կուգան . եւ ո՞վ է նոցա առաջնորդ , քո գանձապետ Յուզան . որ ահա կը մերձի համբուրել զքեզ մատնտու կեղծաւորն . եւ դու անհաս հեղութեամբ , ոչ կը ցասնուս ոչ կը սրտմտիս . միայն հոգւոյ հեծութեամբ կը պատասխանես . « Յուզան , համբուրելով մատնես զորդի մարդոյ » :

Թո՛յլ տուր , ո՞վ դու անըմբռնելի լոյս , թո՛յլ տուր որ կապեն զքեզ . դու կամուս եկիր յայս ժամ . միթէ եւ այժմ ընդ մէջ անցեալ գնան ինչպէս Գալիլեայի յարտուածան լերին : Ահաւոր անուանէդ զգեանի հարան զինուորները , ձեռն տուր ի վեր հան , կաղզուրէ թող կապեն զքեզ : Կայխախայ եւ Պիղատոս ատեան կազմեր են եւ կսպանեն Արդարոյդ դատաստանը համառօտել ի մահ :

Ո՞ւր ես , անձնադիր Պետրէ , քնաթաւթախ ծանրացեալ աչքով կածապարես վարդապետին պաշտպան հանդիսանալ եւ դուհին արուեստիդ ձկնորսական գուռ դանակովդ Մաղքոսին ականջը կը հատանես : Ի

բաց կաց ի բաց , սուրդ ի պատեան դիր . երբ դու այնչափ վարդապետիդ սիրով վառեալ ես , գնան հետ մինչեւ ի խաչ եւ գերեզման : Փրկչին աղատաքայլ ոտից խոչնդոտն մի լինիր . ինչպէս Թափօրական լեռան տակ , ուր սատանային թելադիր ոգեով խաչին խորհուրդ խափանել կուզէիր :

Սիրական հովիւն իւր սիրելի Հօրէն զարնուեցաւ , ոչխարները ցրուեցան . որք պան մի յառաջ Սիծնի վերնատան մէջ Հովուին շուրջ բողորած ինճոյք կը կազմէին . բարէ , իրաչակիր զինուորները դասալիք եղան Գեթսեմանի ճակատամարտին մէջ , զօրագլուխ միայնակ թողին : Ո՞ւր ես արդեօք , Յիսուս վարդապետին սիրահար հոգի Յովհաննէս , որ զլանջօք նորա փորելով կը հարցանէիր մտերմօրէն . « Տէր , ո՞վ է , որ մատնելոց է զքեզ » . տեսար աւասիկ թէ ո՞վ մատնեց զինքն , եւ դու այժմ յուշիկ յուշիկ վարդապետիդ ետեւէն վարանելով կերթաս մինչեւ ի գաւիթ Գահանայապետին եւ մինչեւ Գողգոթային գլուխ . բայց առանց խաչի :

Իսկ դու եւս անդիտաբար կը հարցա-

նէիր , « Տէր , ոչ գիտեմք յով երթաս , եւ գիտնող զճանապարհ կարասցուք զիտել » : Մի ապշիր թովմաս , տես աւասիկ Յիսուս կապուած կերթայ խաչին ճանապարհ , կերթայ ձեռքեր ոտքեր եւ մի կող ծակել տալ . որպէս զի դու յետ յարութեան շօշախես նորա վերքեր եւ չթերահաւատիս : Յիշէ թովմաս , զի՛նչ խրախոյս կուտայիր յայնժամ ընկերներուդ . մինչ Յիսուս անդրէն դառնալ կուղէր յերուսաղէմ իւր Ղազարոս բարեկամն գերեզմանէն կանչել . եւ առ այս մինչ կը դժկամակէին աշակերտները դու իբրեւ անձնանուէր նահատակ հրաւէր կը կարդայիր . « Օ՛ն եկայք եւ մեք , զի ընդ նմա մեռցուք » :

ՅԻՍՈՒՍ ԱԹԱՋԻ ԴԱՏԱՌՈՐԱՅ

Միայնակ մնացիր Յիսուս , անձնանուէրներդ ամէն քեզմէ չողան ի բաց , միայնակ ելար յատեան Քահանայապետին , որ իբրեւ անդէտ եւ չքմեղս կը հարցնէր , եւ միթէ գիտնամը կուղէր նենգամիտն թէ՛ ի՛նչ է քո

վարդապետութիւն եւ ի՛նչ է աշակերտներուդ ուսումն : Գայլիւեայի բարձրութենէն սկսեալ մինչեւ յերուսաղէմ , բովանդակ Հրէաստանի դաւառները , Սիծնի Աւետարանչիդ ձայն տանեաց վերայ բարձրարարած քարոզեցաւ : Միայն պարզամիտ ժողովուրդ լսեց քո ձայն . քահանայապետք , դպիրք , վարիսեցիք , եւ օրինաց վարդապետք խուլ դարձան :

Դու հեղաբար կը պատասխանես , այլ կատաղի ծառայն քահանայապետին դքեղ կապտակէ : Համբերէ դառնուկդ հեղ , հաւբերէ , դարձուր եւ զմիւս երեսդ . դու այսպէս վարդապետեցիր եւ արդ օրինակով ցոյց տուր մեզ քո անսահման հեղութեան դասը . մի ջանար այդ անիրաւ ատենէն իրաւունք պահանջել : Թող Ահարօնեան դասը դքեղ դատալիտէ , Մովսիսի հաւատարիմ ժողովուրդը քեզ համար վկայէ . դու ոչ երբէք չար խօսեցար , եւ ոչ նենգութիւն գտաւ ի բերանդ :

Պատառէ պատմութեանդ ո՛վ Կայիափայ , պատառէ այլ եւս պէտք չեն Ահարօնեան

այդ հնոստի հանդերձք . չեն պէտք ոչ ձեր զոճ , ոչ պատարագ , ոչ քառութիւնք . մի աշխատիր սուտ վլայներ գտնել , համառօտէ անմեղ մեղապարտին դատաստանը . տարէք հանէք այդ կարմիր անմռունչ երկնջ խաչի սեղանին վերայ . այսուհետեւ Յիսուս ինքն է միայն փրկութեան զոճ եւ պատարագ հանուր աշխարհի համար :

Անցաւ երրորդ պահ գիշերոյն . դու սւր կաս եւ զինչ առնես , պարծողդ Պետրէ , ջերմ ոգիդ ի սիրոյ վարդապետին սառուցեր ես , եւ այժմ վառուած խարոյկին մօտ նըստած մարմնով կը ջեռնուս : Աւարտէ երրակի ուրացութիւնդ , աւարտէ , ահա հաւիկն թեւաթափելով կը խօսի . սթափիր , հաւուն ձայն գրեզ ի լաց կը կոչէ . դարձիր դէպ ի Տէր , Պետրոս , դարձիր . Յիսուան եւս , սէ , ձեռակապ կացեալ յատենին , զաչերն առ քեզ ածելով գրեզ ի դարձ կը հրաւիրէ , ել մի կենար . ել այս գաւթէն գնա մտիր Գեթսամանի ձոր , ուր թողիր քո սուր . եւ անդ լաց դառնապէս , ուր Տէրն աղօթեց . հոսէ արտասուք մինչեւ գետ լինի , հեղեղ դառնայ , անցնի կեղրոնի ձորէն :

Յատենէ յատեան տարին գրեզ , Տէր , այլ եւս քո դատաւորն կայխափայն չէ եւ ոչ Մովսիսին օրինագիրք . այլ Պոնտացի Պիղատոս՝ որ Հռովմայ կայսրութենէն դատաւոր կարգուած էր , ոչ Մովսէս կը ճանչնար ոչ նորա օրէնք : Նա հեթանոս էր . բայց խղճի գիտակցութեամբ ծանեաւ գրեզ թէ անմեղ ես , անպարտ ես . ոչ կայսեր , ոչ աշխարհին շեռս մի չունիս . գիտցաւ քաջ թէ հրէայները առ նախանձու մասներ են գրեզ : Սակայն ի վերջոյ կեղծաւորեցաւ , արիական արդարութեամբ չպաշտպանեց քո դատը . ձեռք լուաց ժողովուրդին առաջ , խաբեց ու կարծեց թէ քաւեցաւ արդարոյդ արեւնէն :

Ո՛վ խորախօս իմաստութիւն , հանդերձելոյն դատաւոր , եւ Աւետարանիդ ճշմարտութեան փաստաբան դպիր , մարդ կը դարմանայ քու վրադ թէ՛ ինչպէս վարուեցար դու այդ աչառող դատաւորաց առաջ . մերթ կը խօսէիր , մերթ հարցմանց պատասխան կուտայիր , եւ մերթ եւս անխօսուն էակ մի դարձած այնչափ լռութիւն կը պահէիր , իբրեւ մարդ մի որ չի լսեր , չի խօսիր , եւ բե-

բան ու լեզու չունի : Գիտեմ դու առ վշտին
 եւս բերանդ չբացիր . մարդիկ քեզ պէս չեն .
 վշտին մէջ առաւել կաղաղակեն : Այո՛, Տէր
 իմ հեզ , ոչ ձայն կը հանես , ոչ կը վիճես ,
 ոչ կաղաղակես , զի մի ձայնիդ եւ շնչոյդ
 ուժգնութենէն , ջախջախեալ եղէգն փշրի ,
 եւ առկայծեալ պատրոյգն շիջանի : Սրդեօք
 այսչափ խոնարհութեանդ համար դատաս-
 տանդ շուտ բարձաւ ու վերջացաւ ինչպէս
 գուշակեց Եսայիաս :

Անհանդուրժ վիշտերուդ գիշերուան երկ-
 րորդ պահն էր . մինչ մարդահաճոյն այն՝ որ
 ինքն էր դատաւոր եւ իշխան . ո՛հ , զքեզ
 նոյն իսկ քո մատնչաց ձեռք մատնեց , իւր
 ատենէն ի բաց մերժելով ասաց . « Ահա այրդ
 ցձեզ » : Զինչ այնուհետեւ վայրագ զին-
 ուորներ ու Հրէից վրիժաճան խուժանն զքեզ
 մեկուսի առնելով դառնագոյն նախատանաց
 թատերդութիւն մի կատարեցին քու վրադ .
 զքեզ յաթոռ նստուցին իբրեւ քո հօր Դաւ-
 թի աթոռը . գերագոյն գլխոյդ փուշ պսակ
 բոլորեցին , զոր դպրաց ու փարիսեցոց տա-
 տասկաբեր անդատանէն քաղեր էին . մի
 եղեգնէ դաւաղան եւս քո աջ ձեռք տուին ,

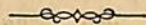
եւ դէմք անցած ծուկը գնելով կը կատա-
 կէին զքեզ : Մի դժարիր , Տէր , զի դու եր-
 կաթէ գաւաղանով Մովսիսին ձեռքով ինչ-
 պէս բրտի անօթ ջախջախեցիր զիրենք , չի-
 մացան պանդոյր ոգիները թէ դու եկեր էիր
 Աւետարանիդ անփուշ ու դալար քաղցր դա-
 ւազանովդ հովուել : Բո թագաւորութիւն
 այս աշխարհէն չէր , այլ իբրեւ արքայական
 ծիրանի կարմիր քղաւիթ հագուցին քեզ .
 գլուխդ՝ զոր տիեզերք չկարէ ծածկել , ձոր-
 ձով կը ծածկէին եւ կուսիս հանելով կը
 հարցնէին . « Մարգարեաց , ով էր որ եհարն
 զքեզ » : Դաւիթ քո այս անըմբերելի նա-
 լատանաց նախատեսողն էր . Սիօնի բարձր
 պալատէն քո ձաղանքները կը դիտէր եւ կը
 կշտամբէր իւր անմիտ ժողովուրդը . « Իմա-
 ցարուք , իմացարուք , անզգամք ժողովրդոց
 եւ անմիտք , մինչեւ յերբ ոչ առնուք ի միտ .
 Որպէս զի թէ որ անկեաց զուսկն՝ ինքն ո՛չ
 լուիցէ , կա՛մ որ ստեղծ զակն՝ ինքն ո՛չ տե-
 սանիցէ » :

Տէր , գիշերուան վերջին պահուն մինչ
 արշալոյս կը մօտէր , քո այպանաց թատեր-
 գութիւնը կը լրանար . ամէն ձաղանք , հար-

ուած ու կատակ անխնայ կատարեցին քո վրադ . կանցնէր վշտիդ երկար գիշեր եւ առաւօտ քեզ նոր վիշտ կը բերէր : Գարուն էր , ծառեր եւ ծաղիկները երկնից ցօղով դը-
 ւարթացած կը ծիծաղէին . իսկ դու ծառոց ու ծաղկանց զարդարիչ , թոռնած ու խամ-
 բած էիր , երեսդ այլադունած էր : Եսային քո տժգոյն կերպարանաց ճիշդ պատկերա-
 հանն է . « Մեք , ասէ , տեսաք զնա , զի ոչ գոյր նորա տեսիլ եւ ոչ գեղեցկութիւն . այլ տեսիլ նորա անարգ նուազեալ քան զամե-
 նայն որդւոց մարդկան » :

Բոլոր անձամբ ուժաթափ եղած կը թալ-
 կանայիր , ո՛վ Տէր , դու երկբովի ճամբուն գթած Սամարացին էիր , այլ ոչ ոք գթացաւ ու խնայեց քեզ : Ահաւասիկ խաչին ծանր հեծան եւս պատրաստեցաւ : Առաւօտ է , արեւն առագաստէն ելաւ , եւ դու լոյսդ եւ արեւդ փառաց , դու եւս իբրեւ փեսայ չարչարանաց առագաստէն ելիր : Ո՛հ , թա-
 փօրի լուսափայլ երեսդ քանի՛ տժգունացեալ է եւ ծով ծով աչերդ նուաղեալ : Արեւն ըզ քեզ տեսաւ , Տէր , իւր ճոռագայթները շա-
 օադունեց Սիօնի լեռան վերայ եւ ցոյց կու-

տայ այժմէն՝ թէ՛ ես պիտի խաւարիմ երբ հասնիմ կէսաւուր միջակէտին եւ երկնից կա-
 մարէն շեշտակի հայիմ Գողգոթայի գլուխ իմ խաչեալ Արարչին դագաթան վերայ . եւ ի՛նչպէս կարեմ լոյս տալ ապիրատ մարդոյն , երբ անստուեր լոյսն՝ մահուան ստուերին տակ կը մթանայ :

ՅԻՍՈՒՍ Ի ՃՆՆԵՊՈՐՀՍ ԽՆՉԱԿՐՈՒԹԵՆՆ

Խաչդ ի յուսդ ան ո՛վ Յիսուս , երթանք ի Բեթելայ սար , դու նոր Սահակն ես , շալ-
 կածդ քո ողջակիզին փայտն է . մի հարցը-
 ներ թէ ո՛ր է ոչխար ողջակէզ . դու ես մի-
 այն ճշմարիտ ողջակէզ , զոր Աբրահամ դու-
 շակեց եւ Հայրդ պատրաստեց . միայն թէ քո զոհադործն Աբրահամ չէ , այլ նորա ժպիրհ եւ անզգամ որդիքներ :

Մինչ դու վաստակաբեկ եղած , հատ-
 կըլեալ շնչով կը տանէիր քո մահուդ փայտը , եւ ծունկերդ կթուցեալ այլ եւս չկարէիր ոտն յտաին փոխել ու յառաջ երթալ . դու որ զօ-

բաւիւր էիր անկեալ մարդկութեան, եւ Մարգարէին ձայնով խրախոյս կը կարդայիր. « Զօրացարուք, ձեռք չընեալք, եւ ծունկք կիթուցեալք »: Քո չարամիտ խաչահանութեան կարծեցին թէ՛ մի՞ գուցէ առանց խաչի անարդութեան եւ աշխարհատես խայտառակութեան մեռնիս դու կիսամամբուն վերայ ուստի քեզ համար պահակ կալան կիւրենացի Միմոն, որ պահ մի քո խաչ կրեց մինչեւ շունչ առիր եւ դարձեալ ինքնին բարձիր քո խաչափայտն: Զի քեզ սիրելի էր քո զօրութեան զէն յուսիդ վերայ տանել պարծանօք, ինչպէս մի քաջագօտի զինուոր ի պատերազմին: Եւ քո զէն պողովատիկ սուր չէր, այլ անտաշ անարուեստ փայտ մի, որով զինավառեալ էիր աշխարհի իշխանին զօրութիւնը խորտակել:

Ելէք եւ տեսէք, դստերք Երուսաղէմի, ելէք եւ տեսէք մեր նոր Սողոմոն աբբային նորօրինակ հարսանեաց պսակը. որով յաւուր փեսայութեան իւրոյ կը պսակէ զինքն մայրն իւր Միծն: Կուչաք, կաշխարէք եւ սրտակոծ կը լինիք, տեսնալով որ փեսայն մահապարտ մի խաչակիր է: Ասեն թէ անմահ

Աստուածորդի է, եւ այսօր ի մահ կերթայ. ասեն թէ թագաւոր է, այլ զլխոյն թագ փուշ պսակ է. ասեն թէ Սողոմոնի երգած անձկալի եղբօրորդին եւ փեսայն է, իւր հարսնեւորք՝ սուսերակիր զինուորներն են. պսակադիրք՝ օրինաց վարդապետներ եւ զըպիրներն են. պարահանդէս ուրախութիւնն՝ Երուսաղէմի դստերաց ողբ, կոծ ու լացն է: Եւ այսպէս կը կատարի նախադուշակին խօսք թէ. « Յաւուր յայնմիկ սաստկացի կոծ յերուսաղէմ, իրբեւ կոծ նոնենեաց կոտորելոց ի դաշտի »:

ՅԻՍՈՒՒՍ Ի ԲԵԹԵԼԵՑ ՍԱՐ

Զոհիդ ժամ հասաւ. եւ դու հասար Բեթելայ սարին գլուխ, Յիսուս, խաչդ ի զետին դիր, ո՞վ դու խաչի մշակ, արեւակէզ ճակատիք քիրտն սրբէ, զաչերդ ի վեր սո. տես անա կուգայ անառակ որդին, մարդկութեան թշուառ դաւակ. վեց հազար տարի է երկրիս վերայ կը թափառի, եւ այժմ իսպառ չքաւորեալ անօթի քաղցած կը վերա-

դառնայ հայրենի տունը . զքեզ Գողգոթային գլուխը գտաւ , եւ դու երկնքէն մինչեւ Բեթլէհէմի մտուր եւ անտի մինչեւ այս՝ զայն կորոնէիր եւ ահա գտեր : Գիրկս արկ , համբուրէ , զի դու երկնից չօր գորովոյն բազուկներն ես . զքեզ երկնքէն մինչեւ յերկիր պարզեց որ գրկես անառակ որդին , յուսիդ վերայ բառնաս մոլորեալ ոչխարը : Տես , Տէր , կորսուած դրամն եւս ոտքիդ տակն է , ժանգոտած եղծուած բոլորովին . կը ճանաչես արդեօք , այդ է քո տիրական պատկերն ու կնիքը :

Տէր , դու այս անգին գիւտերուդ համար զինչ զին կը վճարես . արդէն գիտես չօրդ կամք , դու նորա ի յաւիտենից պահեալ պարարակ եղն ես . նա կը հրամայէ որ անառակ որդւոյն դարձին համար ղենուն զքեզ , խնճոյից սեղան կազմուի , հրեշտակներ ու մարդիկները առհասարակ հրաւիրուին , երկինք եւ երկիր զիրեար գրկախառնեն , հաշտութեան աղեղն Գողգոթայի գլխէն ձգէ գէպ երկինք , եւ հասնի Աստուածպետական աթոռին առաջ . խոռոված Հայրն հաշտուի աշխարհին հետ :

Փրկութեան աւուր երրորդ ժամն եհաս . տարածիր , Յիսուս , պարզէ ամենազօր բազուկներդ քառաթեւ սեղանին վերայ , թոյլ տուր , որ ղենուն զքեզ , լուռումունջ կաց , բերանդ մի բանար , դու անխօս որով մի ես քո կտրիչներուն առաջ : Ֆիշդ այնպէս կաց ինչպէս գուշակեց Նային :

Ջմուսեալ զինի կուտան քեզ , չգիտեմ քեզ կը կարեկցին , որպէս զի թմրիս եւ սաստկագոյնցաւ չզգաս . թէ վասն այն կարբուցանեն քեզ , որ անազան մեռնիս , ընդ երկար ողջ մնաս խաչին վերայ . թշնամիներդ վնչ վնչ կարգան քո դէմդ եւ զքեզ աւելի եւս զիծեցուցանեն : Այսպէս վարեցան ընդ քեզ կատաղի ռիսերիմներդ , չգիտնալով թէ դու մարդոյն սիրով արբեալ կամաւ անզգայեալ ես :

Առէք սուր , կըտրեցէք , ովսպանդարանի արեան ու մահուան պաշտօնեայնէր , զոհն հեղ է , իւր վիզը կամակար կը ձգէ , բեւեռները հարէք , դժոխադէմ դահիճք , խաչակիր նահատակն իւր թեւերը կը տարածէ . պինդ հեղուսէք զԱստուածն ի վայտ . իւր

խաչով հանդերձ վերացուցէք. ու կանգնեցուցէք Բեթելայ սարին գաղաթ; Թող աշխարհ եւ երկինք տեսնայ:

Ո՛վ դուք, Մովսիսի անհաւան եւ ստահակ որդիքներ, տեսէք, անաւասիկ կեանք ձեր կախեցաւ զփայտէն: Գա անապատին մէջ բարձրացած պղնձէ օձ չէ, որ միայն Իսրայէլի օձահար որդիքները բուժէ. այլ բոլոր բովանդակ հեթանոսները մահաշունչ վիշապին խայթուածէն պիտի բժշկէ, եւ առ այս նշան կուտայ մարգարէն. «Եւ բժշկութիւն ի Թեւս նորա»:

Դուք արդ յանդիման կեցած կը նայիք նորա վէրքերուն եւ խոցերուն, ո՛վ ազգ չար եւ դառնացող. որ երբէք քո սիրտ եւ հաւատարմութիւն չուղղեցիր առ Աստուած, եւ միշտ նորա սուրբ մարգարէները սրահան եւ սղոցով զբաւեցիր: Եւ արդ նոյն իսկ մարգարէից Տէր եւ Աստուծոյ Միածին որդին կը խաչես, եւ չես ամաչեր: Յիսուս ձեր չար ու խորամանկ միտքը բացատրեց մեզ իւր առակով. դուք վասն այն արտաքոյ այգւոյն հանելով կը քարկոծէք Հօր սեփ-

հական ժառանգք. որ բոլորովին գրաւէք Յակովբայ տունը եւ այդին, ժառանգութեան տէր լինիք, արդիւնքն ուտէք եւ բուն այգեատէրը հանէք իւր արդար ժառանգութենէն:

Ահա բարձրացար, Տէր, եւ դու կատէր թէ երբ բարձրանամ ես, զաշխարհ բոլոր առ իմ կը ձգեմ: Կը զարմանամ, Տէր, այդ անուր, անհնար հրաշքիդ. չգիտեմ ինչպէս պիտի ձգես. Թեւերդ կապուած են, ոտներդ բեւեռուած եւ սակաւիկ մի եւս դու կը մեռնիս եւ կը մնաս անշարժ, եւ մարդիկ զքեզ ի գերեզման կը տանին, կարծելով թէ դու եւս մեր աշխարհի մեռեալներէն ես: Եւ միթէ հոսք է խաչէդ եւ գերեզմանէդ զաշխարհ առ քեզ ձգել:

Այլ գիտեմ եւ կը հասկնամ, Յիսուս, քո միտք պարզ է եւ խոր, քո ամենահաս, ամենագոր ձեռքդ նոյն իսկ մահուդ մէջ կենդանի եւ զօրաւոր է. եւ դու զմարդիկ առ քեզ սրոյ բռնութեամբ չես ձգեր ինչպէս աշխարհիս տիրապետ աշխարհակալները. այլ անհուն սիրովդ կը ձգես, խաչիդ անձնանուէր զոհովդ կը ձգես, անպարտ

արիւնտովք կը ձգես . քաղցր լըծովք կը ձը-
դես . անսահման ներողամտութեամբք կը
ձգես . Աւետարանիդ ազատ քարոզութեամբ
կը ձգես . այս աշխարհէն՝ կենդանի հաւա-
տացեալները կը ձըգես, ի դերեզման կիջ-
նաս՝ հողէն մեռեալները կը ձըգես . ի ներ-
քին բանտն երթալով կապեալ հողիները կը
ձըգես . կռամորութեան տաճարներէն՝ մորը-
եալ հեթանոսները կը ձըգես . եւ կը բերես
կածես եկեղեցւոյդ նորագաւաիթը, դամէն մի
հօտ կազմելով քաջ հովուիդ դաւազանին
տակը կը ժողովես :

Այսպէս, ո՛վ Տէր, աշխարհի հաւատա-
ցելոց միայն քո սէր կը յայտնես, իսկ սան-
դարամետական իշխանին՝ քո բուռն եւ ա-
հաւոր զօրութիւնը : կը վերանաս կը բարձ-
րանաս, ո՛վ սրաթռիչ բազէ, ինչպէս ամ-
պէն կը խօսէիր առ քո նահատակն Յովբ :

Այո՛, Տէր, բազէն քո հրամանով կը
վերանայ, իսկ դու Հօրդ հրամանով կը վե-
րանաս ի խաչ, թեւերդ ի թռիչ կը տարա-
ծես, զաչերդ յանդուռդ կը սեւեռես, խա-
չի բարձրագիտակ գագաթէն որսական բա-

զէի նման շեշտակի սաւառնել կուգես ի
սանդարամետ, որպէս զի որսերդ կորդես
ու որսաս սատան բռնաւորին ճիրանէն եւ
վերբերես կրկին ի դրախտն . ուր մարդն
որս եղեւ խարուսիկ բանսարկուին եւ մահն
այս աշխարհը մտաւ :

Յօղէ, ո՛վ կենաց աղբիւր, ցօղէ սուրբ
արիւնդ, թող ի խաչէդ իջնան թափին մեր
նախահօր գագաթան վերայ . զոր մահուն
ոստիկան, ո՛հ, ոսնհարելով գլորեց գերեզ-
մանին դուրը . մարդն անմահ էր, լոյս էր,
Աստուծոյ անեղծ ձեռագործն էր . աւանդ
անմահն մահացաւ, ու եղծաւ տիրական
պատկերն :

Ո՛վ յառաջատես Իմաստութիւն, թող
թերահաւասններդ դիպուած կարծեն . այլ ես
կը հաւատամ, որ դու քո յաղթական խաչը՝
մեղուցեալ նախամարդոյն գագաթան վերայ
կանգնեցիր, որպէս զի արեանդ կենսատու
ցողով մեր հանդուցեալ նախահօր կեանք
տաս, նոր վերաստեղծես հողէն . եւ ամբողջ
աղամային հաւատացեալ սերունդը կրկին
ի կենդանութիւն արարչագործես :

Տէր, դու երբեմն մինչ կենաց բան կա-
ւետարանէիր. Յակովբայ ջրհորին գլուխ
նստար ինչպէս վաստակեալ ու ծարաւած
ուղեւոր մի. Սամարացի կնոջէն ջուր կը
խնդրէիր. եւ այժմ ի խաչէդ անադորոյն
դահիճներէն ջուր կը խնդրես: Ձգիտեմ,
յիրաւի ծարաւի ես, թէ սիրող ի սիրոյ կը
տոչորի, կասես թէ ծարաւի եմ, միթէ Ով-
կիանոսը կը բաւէ քո ծարաւ եւ սրտին հուրը
չիջացունել:

Միայն կը ծարաւակրիս, խաչեալդ իմ
Յիսուս, քաղցեալ չես եւ հաց չես ուղեր.
եւ ինչ պէտք են այլ եւս քեզ համար ա-
պերախտ ժողովուրդին հաց եւ ջուր. պահ
մի ժուժկալէ եւ կը մեռնիս, կանցնի քո
ծարաւ: Բնբէ, ո՞վ կը հաւատայ. միթէ դու
այն կենդանի ջրոյ ակն չես. որ բղխեցար
Երուսաղէմի մէջ եւ կաղաղակէիր. «Որ ծա-
րաւին իցէ, եկեացէ առ իս»:

Տէր, դու չես եւ չէիր այն հրաշարուի
հողեւոր վէմն, որ մշտահոս անհատ կը վա-
զէիր Իսրայէլեան բանակին ետեւէն եւ
կարբուցանէիր տրանջող թերահաւատ ժո-

ղովուրդը: Արդ կը ցամաքիս, հողիդ աւան-
դէ, թող հեթանոս հարիւրապետը տիգաւ
խոցէ վիմիդ կողը. տես ինչպէս կենդանի
կողէդ կենսացնուող աղբիւր կը բղխի, ջուր
եւ արիւն իմիասին: Անհաւան ազգ տեսաւ
ու չհաւատաց, այլ ես հարիւրապետին հե-
տը կը հաւատամ եւ կը դաւանիմ թէ, «Ի-
քէն է, Տէր, աղբիւր կենաց եւ լուսով ե-
րեսաց քոց տեսանեմք զլոյս»:

Յիսուս, որդի Կուսին, մահուան ժամդ
կը մտանայ. պահ մի զաչերդ առ Մայր քո
դարձուր, որ խաչիդ պատուանդանին տակ
ուշագնաց անկեալ ծնողական գորովով կա-
ղէկիզի: Սէր՝ որ քան զմահ հզօրագոյն է,
դքեզ եւ զմայրդ նոյնավիշա կը տանջէ: Սի-
մէժօնին սուրը՝ Կուսին ի սիրտ կը մխի. եւ քո
վտակահոս կողը՝ Դունկիանոսին գեղարդ:
Քո անտար ցաւերդ առօրեայ են, մահով
կսպառին, եւ դու կը ննջես ի հանդիստ.
այլ սգալի մօրդ տակաւ տակաւ կառա-
ւելուն:

Եւ կարի յոյժ. երբ անմահ մահացեալ
տեսնայ, երբ իբրեւ մեռեալ դքեզ պատանէ

եւ միամօր որդիդ դնէ 'ի գերեզմանի . երբ Գարրիէլին աւետիս յուշ ածէ եւ անվախ-
 ճան թագիդ ու թթոռիդ տեղը՝ փուշ պսակ ,
 եւ մահապարտից խաչը տեսնայ : Այն ,
 պիտի մորմոքի , զի մայր է . այլ եւս չկայ
 աշխարհիս վերայ բնաւ ախօփանք մի մայ-
 րական սրտին մինչեւ տեսնայ քո փառա-
 ւոր յարութիւն :

Տէր , որ տիեզերայ խնամակալ Աստուած
 ես , յանձնարարէ եւ տուր քո հրածեշտ , ո՞վ
 այսուհետեւ պիտի խնամէ քո անորդի մայ-
 րիկդ : Հայրագիրդ Յովսէփ վաղ մեռաւ ,
 մերձաւոր մտերիմներդ ու բարեկամներդ
 հեռացան քեզմէ ու չկան ի միջի . միայն
 քո սիրելի աշակերտ Յովնաննէան կայ , այն
 որ զքեզ ողջագուրեց եւ ասաց . «Տէր , ո՞վ
 է , որ մատնելոց է զքեզ» :

Եւ դու ծնողատէր եւ հնազանդ Որդ-
 եակ , ի հոգեհանիդ ժամուն երկու բան
 միայն կը բարբառիս . «Ո՞վ կին դու , ահա
 որդի քո . եւ թէ՛ Ահա մայր քո» : Եւ ցոյց
 կուտաս այսու , մարդատէր եւ ամենախնամ
 Տէր , թէ խաչիդ փրկագործութեան ծան-

րավիշտ հոգերուդ մէջ՝ դու ամէն բան կը
 մոռնաս բաց ի խաչէդ , եւ սորա համար
 քեզ հետեւող խմբին աշխարհութեաց անձնա-
 նուիրութիւնը կը քարոզէիր . «Որ սիրէ
 զհայր կամ զմայր առաւել քան զիս , չէ
 ինձ արժանի» : Այլ քաւ թէ կարծեմ , որ
 դու Աւետարանիդ այս վճռով որդիական
 սիրոյ պարտիքը կուրանաս , հակառակ բը-
 նական եւ Հօրդ օրինաց , որ կը պատուիրէ
 զհայր եւ զմայր պատուել :

ՅԻՍՈՒՍ ԱՆՕԳՆԱԿԱՆ ԹՈՂԵՆԸ

Եւ դու զմայրդ կը թրդուս , Յիսուս ,
 որ քո սիրովը սիրան ի խարոյկ կը տոչորի ,
 մեծաձայն կաղաղակես առ հայրդ . «Աստու-
 ուած իմ , Աստուած իմ , ընդէր թողեր զիս» :
 Ի՞նչ կը խօսիս , ինքնազօր Տէր , իբրեւ ա-
 նօգնական մմրդ կը պաղատիս . Աստուած
 ես , Աստուածորդի ես , զԱստուած քեզ օգ-
 նակմն կը կանչես : Ընթրեաց երեկուն կա-
 սէիր , «Ես չեմ միայն , զի Հայր ընդիս է» :
 եւ այժմ զքեզ թողմնց : Մարդ կը վարանի

եւ կը գայթակղի երբ խաչիդ ճառը մտքով
եւ եթ ըմբռնել ուզէ :

Ի՞նչ է այս քո խորին խորհուրդ , որ
մեծութեան եւ նուաստութեան մէջ , զօ-
րութեան եւ տկարութեան մէջ կը տարու-
բերիս : Մերթ մինչեւ Սինային գլուխ բարձ-
րանալով իբրեւ մրկալից ամպը կայծա-
կունս կը փայլատակես . եւ խարազան ձեռ-
քըդ առնելով տաճարին գողերը կը հար-
ուածես . մերթ եւս այնչափ կը խոնարհիս ,
այնչափ կը նուաստանաս , մինչեւ մարդոյն
մեծամիտ ոգին այլ եւս չի հաւատար , թէ
Աստուած կը խոնարհի մինչեւ մահապարտից
կառափնատեղ :

Ո՛վ ես դու , որ ելեր ես բարձր վիմին
վերայ , հողւոյդ աչքով կը նայիս դէպ ի խա-
չին տեսարան : Ի՞նչ կը տեսնաս , Ամբա-
կում , ի Բեթլեհէմի մուր , եզին եւ իշոյն
մէջ յայտնեալ Բանն՝ այժմ կերեւի քեզ
երկու չարագործ աւազակաց մէջ մահա-
պարտից փայտէն մերկ կախուած , փառա-
ւորեալն Աստուած մատնեալ ի խաչ եւ յա-
նարդութիւն , ո՞վ կը հիանաս եւ կազաղա-

կես . « Տէր , զլուր քո լուայ եւ երկեայ ,
նայեցայ ի գործս քո եւ զարհուրեցայ » :

Դու հազար տարի յառաջ խաչին ստուե-
րագլիծ միայն տեսնալով կը զարհուրիս ,
մարդարէ , մարդացեալ Աստուածորդւոյն հի-
անալի մեծագործութիւնը այդ չէ միայն ,
դեռ խաչէն իջնալով ի գերեզման պիտի
երթայ : Դու եւս շատ մի կենար ի վիմիդ ,
չուտ իջիր ի վայր , թող խաչին տեսարանը ,
գնահ ճաշդ տար ի Բարելո՞ս . քան զայդ
աւելի մի ջանար խորհրդագրաց լինել , զի
ճառ խաչին եւ խորհուրդը՝ մեր գիտութենէն
ծածկեալ է :

Արեւն ի միջօրէի կէտը հասաւ , ո՞վ դու
ըոյսդ եւ արեւդ փառաց , ասա քո վերջին
բան . « Ամենայն ինչ կատարեալ է » , եւ ա-
ւանդէ հողիդ . եւ ահաւասիկ արեգակն խա-
ւարեցաւ , խոր դիշերով պատեց բովան-
դակ աշխարհը , ապիրատ Սաղիմէն իւր ե-
րեսը դարձուց , որ չտեսնայ խաչին վերայ
իւր Արարիչը՝ ի մահ դատապարտեալ :

Խաչեալը իմ Տէր , մինչ ողջ էիր դու ,

զարմանազան սքանչելիօքդ ի սրբայելի աշխարհը լցիր եւ արդ ի մահուդ եւս սքանչելին կը գործես : Դեռ ի գերեզման չգնացիր, հազարաւոր ամաց մեռեալները գերեզմաններէն յարութիւն կառնեն : Տաճարին վարդոյր վերուստ ի վայր կը ցելու, Հոգին ի տաճարէն կերթայ, Ահարօնեան քահանայութիւնը կը դադրի, մեծ Քահանայապետիդ խաչին վերայ միանգամ մատուցեալ զո՞ կը մշտնջենաւորէ : եւ զայս ամէն գործելով ցոյց կուտաս ուրեմն, թէ ի մահուդ՝ կենդանի Աստուած ես եւ քո մահ՝ մեռելոց համար անմահութիւն է :

Զվէմդ անարգեցին շինողք, սորա համար անա Սիօնի լեռան ապառաժ վէմերը մեծ ճայթուժով կը պատառին . անպարտ մահուդ համար քարերն անգամ չհանդուրժելով աղաղակեցին . խուչ եւ համր Յակովբայ որդիքները համրացան ու չլսեցին : կեղծաւոր ու նախանձաւոր դպիրք եւ փաբխեցիք, որ հին Տաճարն իրբեւ շինողք կը համարուէին եւ որ Մովսիսի յաթոռ կը բազմէին, նոքա դքեղ անարգելով անարգեցին . երբէք չիմացան խելակորոյս ոգի-

ները, թէ դու ես միակ հին ու նոր Սիօնին ընտրելագոյն եւ միացուցիչ վէմն անկեան :

Սարեկայ խաչի ծառէն կախուած, ո՞վ ճշմարիտ զո՞, քանի անուշահոտ է ծուխդ որ կը ծաւալի եւ կը ծառանայ դէպ երկինքը . աշխարհ բովանդակ զո՞նիդ փրկութեան հոտով լցաւ : Եւ անա քո Հայր Աստուած երկինքէն իջեր է Գողգոթային գլուխը, հրեշտակներ ու մարդիկ խաչիդ սանդուխէն ելեւէջ կառնեն, հաշտութեան նշան ուխտին կամար կապեր է մէկ ծայրն յԱստուած, միւսն ի մարդիկ, երկինք եւ երկիրը ի հաշտութիւն կը կապէ : Եւ այսպէս կը լրանայ եւ կաւարտի, Տէր, փրկաւէտ զոհիդ մեծահրաշխորհուրդ :

ՅԵՍՈՒՍ Ի ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՄԱՀՈՒ

Աստուածորդիդ իմ անմահ, անա մարդիկ քո կեանք երկրէս բարձին . Եւ ո՞ պիտի պատմէ այսուհետեւ քո աղգատոհմ : Միթէ դու այս աշխարհիս վերայ անաղգ անտոհ-

մինկ ես. որ խաչին վերայ մեռած այնպէս
 մնացիր, միայն Մայրդ կայ առ խաչիդ ող-
 բով ու կոծով նուազեալ, եւ միքանի եղ-
 բայր ու քոյր մտերիմներդ, որ իսպառ
 գրեզ սիրեցին եւ մինչեւ ի մահդ չմեկնին
 քեզմէ :

Ո՞ւր է քո վերջին հանգիստ, անթաղ
 անգերեզման պիտի մնաս Տէր: Հայրենի
 ժառանգութիւն կալուած չունիս անտուն,
 անստացուած կեանք վարեցիր աշխարհիս
 վերայ: Յակովբայ տան պարզեւ տուիր Ա-
 ւետեաց երկիրը. տեսցուք, թէ նա քո
 գերեզմանին համար մի կանգուն տեղը
 կուտայ:

Արեւմտացի իշխան Յովսէփ, որ ի ծա-
 ծուկ քեզ կը հաւատար ու կը պաշտէր, եւ
 այն որ դպրաց ու փարիսեցոց աչէն չհա-
 մարձակեցաւ երթալ Պիղատոսի առեանը
 եւ քո դատը պաշտպանել, աւազիկ նա քո
 մահուանէն յետոյ կը սրտապնդի գէթ ի մա-
 հուդ թողմանդ սպասուորել: Նա մոռա-
 ցաւ ճշմարիտ բարեկամութեան սէրն ու
 պարտիքը: մտաբերեց ընդհանուր մարդա-

սիրութեան պարտիքը վճարելով՝ քաւէ իւր
 յանցանքը: Ուստի գնաց առ Պիղատոս եւ
 ասաց: Տէր դատաւոր, մի պարզեւ կը խնդ-
 րեմ ի քէն, որ աշխարհիս փառք կամ պատ-
 ուանչան չէ, այլ միայն մեռած մարմին մի
 Նազովրեցի Յիսուսին, որ տակաւին անթաղ
 մնացեր է Գողգոթային դուխ: Նա աշ-
 խարհիս հրապարակին վերայ ինկած՝ անտե-
 րունչ մեռեալ մի է. բարեկամ ու պաշտ-
 պան չունի: Միայն մայրիկ մի ունի, որ
 խաչի պատուանդանին տակ թալկացած է
 իւր միակ որդւոյն սիրով: Տէր, կողաչեմ
 հրաման տուր, երթամ թաղեմ Յիսուսը, գէթ
 սիրտեմ սուգն ու լացը՝ նորա վշտազին մօրն:

Եւ գիտես դու, ո՞վ իշխան, մեր անհա-
 ւան Հրէից ազգը առ նախանձու մատնե-
 ցին քեզ այն անմեղ եւ արդար անձն. եւ
 դուք ինքնին զգացիք իսկ նորա անմեղու-
 թիւնն. թերեւս սորա համար ձեռքդ ժո-
 ղովորդին առաջ լուանալով՝ անպարտ ա-
 ըրունէն զձեզ քաւել ուղեցիք: Եւ ես իսկ,
 որ նոյն Հրէից ժողովուրդէն եմ, բնաւ հա-
 ղորդ ու մասնակից չեմ Յիսուսի մատնու-
 թեան կամ նորա տարապարտ մահուն:

Տէր իմ, այնպէս կը թուիս թէ անտե-
րունչ ես, այլ դու բարերաստիկ կը համա-
րուիս քան զաղքատն Ղազարոս: Եւ դու
տեսեր զայն արդեօք. որ մեծատոսն զբան
առաջ փողոցին մէջ մնուաւ, ոչ բարեկամ
ունէր, ոչ ազգական. իւր պահապան եւ
կարեկից փողոցի շուներն էին, որ լիզելով
կը կաղաւթէին նորա ցաւալից վերքերը:
Եւ դու միթէ կը մոռնանս եւ չես յիշեր ա-
ռակիդ մէջ, թէ ով եղաւ յուղարկաւոր եւ
թաղեց այդ փողոցի աղքատը:

Ո՛վ տիեզերաց Տէր եւ մեծատուն, որ
աշխարհիս հրապարակներու վերայ ինկած
թշուառ Ղազարոսներու համար աղքատա-
ցար ու մոռար իսկ, մի հոգար թէ մարմինդ
Ղազարոսի նման անթաղ կը մնայ. ահաւա-
սիկ չրէից երկու պատուական իշխանները
քեզ յուղարկաւոր կուզան: Նիկողիմոսն եւս
կընկերանայ Արեմաթացոյն հետք. այն որ
արեւէն վախնալով զլոյսդ՝ գիշերուան մէջ
տեսնալ կուզէր եւ որ կը հարցնէր եւ կրկին
ծննդեան խորհուրդը կուսանէր քո լուսա-
ւոր վարդապետութենէն:

Երեկոյ է եւ արեւն ի մուսս կը խոնարհի-
ճեպեցէք, ով Յիսուսի թաղման սպասար-
կուք: ճեպեցէք մեր աշխարհի արեւուն
հետք՝ կենաց լոյսն եւ արեւն ի հող դնել:
Եւ ուր, ո՛հ, աշխարհին տէր գերեզման
չունի: Յովսէփ իշխան, ասն թէ պարտի-
զիդ մէջ վիմախոր գերեզման մի ունիս պատ-
րաստ՝ ի նախնեաց քեզ ժառանգ մնացեր է,
դու զայն՝ Յիսուսին ընծայէ: Պաշտող կա-
նայք՝ թող պատան պատրաստեն. Նիկողի-
մոս իշխան զմուսս եւ հալուէ բերէ. պատ-
ուել ու պատանել պէտք է այն խաչեալ
մարմինը, որ իւր անուշ հոտով զաշխարհ
լցոյց. մարդկային նեխեալ ու փտեալ մար-
մինը անապականութեամբ զմուսեց, որոյ
վասն կողբար Դաւիթ. « Նեխեցան եւ փտե-
ցան վէրք իմ յերեսաց անդգամութեան իմոյ »:

Ելէք Գողգոթայի դուռիս, երկիւղած իշ-
խանք, ելէք եւ երգեցէք ՍՈՒՐԲ ԶԱՍՏՈՒԱԾՆ.
խաչէն ի վայր առէք Յուդայի Առիւծակո-
րիւնն, որ ելաւ բազմեցաւ խաչի դիտակին
վերայ: Արդ իջուցէք թող հանգչի գերեզ-
մանին մէջ, թող պահ մի կափուցանէ իւր
ամենատես աչքը, զի սիրան արթնն է:

Այսպէս մեռաւ ու ննջեց զո խաղաղութեան
այրն , Դաւիթ . միթէ մչ յաւելուցու յառ-
նել , որուն լի յուսով կը հաւատայիր :

Յիսուսի թաղման երգահան ողբերգուն
դու ես , մեծդ Սահակ . քնարդ սո եկ այսր .
Յովսեփայ պարտիզին մէջ հով ծառի տակ
նտիր . մինչև իւղաբեր կանայք պատա-
նեն դՅիսուս դու երգէ «**ՊԱՐԳԵՒԱՏՈՒՆ**» :
Երգէ թէ անմահն Աստուած մեռաւ եւ Պի-
ղատտէն իրբեւ պարգևե խնդրեց զայն Յով-
սեփ : Երգէ , որ լոյս էր եւ կը հազնէր զայն
իրբեւ հանդերձ . ո՛վ , կը հաւանի եւ չի գրթ-
ուարիր , կը թողու որ մահկանայու ձեռք
զինքն պատանէ : Երգէ , յաւիտենից կեն-
դանի՞ն՝ կը մեռնի , արթուն Բնութիւնն՝ կը
ննջի , արդարութեան Արեգակն՝ դերեղմանի
ստուերով կը ծածկի , Հօր փառաց ճառա-
գայթ՝ կը նոսմանայ , կեանքը՝ կենաղբաւ կը
լինի , արարածոց Յնծութիւնն՝ կարտասուի
իւր սգաւոր մտերմներէն :

Երգէ զԵրրորդ ձայնդ , էնն Աստուած ,
զիրն անփակ՝ կը փակի եւ մեծ Քահանայա-
պետն՝ կը կնքի քահանայից մատանով . կա-

փարիչ ծանր վիմին տակ կը դրուի այն աշ-
խարհալիւր վէմն . որպէս զի անշարժ մնայ ,
չը խլտի ու փշրէ աշխարհիս ամբարտաւա-
նութեան պատկերները :

Կենարար Տէր , դեռ երէկ Ղազարոս բա-
րեկամդ դերեղմանէն կանչեցիր , հրաման
տուիր որ նորա երիգապինդ եւ պատան քա-
կեն եւ կապանքէն լուծելով թողուն որ եր-
թայ . բնքէ , դու այսօր մեռելի նման ան-
շըշունչ ես : Մարիամ այն թաղմանդ իւղն
պահեր էր մինչև զո պատանաց օրը . մե-
ղապարտ կլիները որ երէկ ողջ գլուխդ եւ
ոտքդ աղնիւ իւղով օծեցին . այսօր ողջ մե-
ռած մարմնդ կօծեն . դու որ ի հողուցն
Աստուծոյ ճշմարիտ Օծեալն էիր , եւ եկար
միայն աշխարհիս աղքատներուն աւետարա-
նել :

Շնուտ արէք , ո՛վ եղբրամարք , շնուտ ա-
րէք . Յիսուս յաւիտենական մեռեալ չէ .
չստ ինամով մի կարէք նորա պատանը ,
մի շօշախէք նորա խոցեր ու վէքքերը . ա-
ռէք գլխէն փուշ պահկը , հանէք կողէն տի-
զին սայրասուր ծայր , ժողուեցէք արիւնտտ

բեւեռները , զամէնն եւս պահեցէք իրեւ
յիշատակ . միամօր որդեակն ի գերեզման
դրէք , առէք ցաւալի Մայրն ու գնացէք .
բաւ է այսչափ ձեր կոծն ու լաց :

Հանգիր Տէր իմ , հանգիր . Թող դիւ-
րանան խոնջեալ ոտքերդ , Թող անցնի ցաւն
վիշտերուդ ու վէրքերուդ . կասէիր թէ որդի
մարդոյ գլուխ դնելու տեղ չունի , արդ գե-
րեզմանին մէջ գիր . ապիրատ Երուսաղէմ
այդպէս կամեցաւ քեզ : Պաղեստինոյ քա-
րուտ երկրին մէջ շատ վաստակեցար , ով
փրկութեան մշակ . գերեզման քո վերջի
քրտանց դրաւն է , այլ եւս խաչակրութեան
քայլափոխ չունիս , խաչիդ եւ տնօրէնու-
թեանդ ասպարէզն այսչափ էր :

Ո՛վ մարմնացեալ ճշմարտութիւն , իէթ-
լէհէփի երկրէն ու մարէն բուսար , երեք տարի
միայն գրեզ յայտնելով Աւետարանիդ կե-
նաց բանը քարոզեցիր . եւ արդ գերեզմա-
նին մէջ կը թառամիս , ով ծաղիկդ ու գա-
ւազանդ Յեսսեայ : Ամիփիէ ձեռքդ , Յիսուս .
որով ապերախտ ժողովուրդին որդիքները
յարուցիր : Թող լսէ այժմ քո դառն հառա-

չանաց ձայն՝ որ սրտառուչ հոգևով կը կան-
չէիր . « Երուսաղէմ , Երուսաղէմ . . . Եթէ
դիտէիր դու գոնէ յաւուրս այստսիկ զխա-
ղաղութիւն քո , բայց արդ վերացաւ ի քէն » :

Աւանդ , Աբրահամու որդիք համբացան ու
չը լսեցին քեզ : Դու Յակովբայ տան մըչ-
անջնաւար խաղաղութիւնն էիր . գոնէ այ-
ցելութեանդ ժամանակը գրեզ չճանչցաւ ,
եւ այժմ դու եւս խոսկելով կը վերանաս
իրմէն եւ կը ծածկուիս : Իսրայէլի ժողո-
վուրդին վառք էիր , նա զքեզ ոսնահարեց .
որպէս զի քեզ հաւատացող հեթանոսաց իր-
րեւ լոյս յայտնուիս եւ Սիմէօնի գուշակու-
թիւնն՝ ստուգապէս կատարուի :

Յիսուս , դու Յովսէփի գեղեցիկն էիր ,
որ եղբայրներդ առ նախանձու քեզ դա-
դործեցին : Այլ քո դէպք նոյնօրինակ չէ ,
նա ինքն ողջ մնաց , միայն ծաղկենկար
պատմուճանն ուլի արեան մէջ թաթխե-
լով համբաւեցին թէ գաղաններ զՅովսէփ
կերան . իսկ դու կուսական մարմնոյդ ան-
ձեռագործ պատմուճանովդ հանդերձ զնկե-
ցար , եւ զքեզ ողջամբ թաթխեցին ար-

եան մէջ . թող այս՝ եւ արդ՝ մահուան ու գերեզմանին գուբն իջուցին : Յակովբ նահապետ Յովսեփայ արիւնաներկ պատմութեանին վերայ անմխիթար կուլար : Իսկ քո Հայր երկնքէն ապաժոյժ խաչիդ վերայ հայեցաւ , եւ այժմ եւս գերեզմանիդ վերայ կը հայի : Գիտես թէ անկարեկից է , կըբօսնու եւ կը դուարձանայ . վասն այն դու գերեզմանիդ խորէն սրտագոչ բարբառ մի կը հանես երկինքը , « Յին հաստատեցաւ սրտմտութիւն քո (Հայր) դամենայն դրօսանս քո ածեր ի վերայ իմ » :

Ո՞վ , քանի գծուարին է հասկնալ քո Հօր եւ քո անհաս խորհուրդները , ո՞վ Աստուածորդիդ մեռեալ , ինչ որ քեզ համար խաչ , անարգութիւն , եւ մահ է , Հօրդ համար հաճոյական պաշտօն եւ զո՞ն է :

Միթէ քո Հայր , մեր փրկութեան համար խանդ արար զքեզ . խաչի տեսարան թողուց եւ արդ գերեզմանիդ վերայ կըբօսնու . ոչ ինչ փոյթ չունի , կը թողու , որ անմահդ քկարդս մեռելոց թաղեն . լոյսդ՝ հողին հետ խառնել կուտայ , կեանքդ՝ մահուն կը մատնէ ,

անբաժան սէրդ՝ մինչ ի դժոխս կը մերժէ : Վասն որոյ դու ոչ միայն աշխարհի մարդիկներէն , այլ նոյն իսկ քո Հօրէն թողուած իբրեւ անծանօթ մարդ մի եղար աշխարհիս վերայ . Եւ արդ թողիր գնացիր մեռելոց աշխարհը . տեսցուք այդ մոռացեալ երկրին մէջ ո՞վ պիտի ճանաչէ զքեզ :

Կը ննջես , կը լսես եւ գերեզմանիդ խորէն չես մոնչեր , հօր Առիւծ . ես զքեզ տեսայ , դու երբ ի Բեթանիա Ղազարէ կը կանչէիր , ձայնդ մինչեւ իսանդարամետ հասաւ : Տեսցուք ո՞վ պիտի կոչէ զքեզ , զի անձնանուէր խաչակրութեանդ մէջ մարդ մի եղար առանց օգնականի , եւ կասնս քեզ համար թէ մեռելոց մէջ ազատ ես : Չգիտեմք , ինչ է այս , մահուան քոտերին տակ եւ մեռելոց աշխարհին մէջ ազատութիւն կան :

ՅԵՍՈՒՍ ԻՆԵՐՔԻՆ ԲԱՆՏՆ ՍԱՆԿԱՐԱՄԵՏԻՆ

Ո՞վ դու արեւդ անատուեր , որ մեր աշխարհին՝ կենաց լոյսն էիր , գնացիր մտար մեռելոց աշխարհը : Չգիտեմ , ո՞վ բացաւ քո

դէմք այն յաւիտենական արդեսեալ դուռն , որ երկաթի սողնակով եւ նիդերով ամրացեալ էր :

Այլ քո զօրութեան մ ընդդէմ դառնացցէ ինչպէս կը խօսի Յովբ , զի դու դարձար ի բարկութենէ եւ ի քէն սարսեցան կէտք , որք ի ներքոյ երկնից :

Դանիէլի տեսեան փոքրիկ ու հրաշալի վէմ Յիսուս , Բեթլէհէմի լեռնէն հատար . երեք տարի Սաղիմայ աշխարհին մէջ գլորելով գլորելով հասար մինչեւ գերեզմանին վիհը : Եւ արդ գերեզմանէն կը գլորիս մինչեւ Սանդարամեոյին աշխարհ , մինչեւ ի ներքին արգելական բանտն , մինչեւ գերեալ հողիներուն երկաթէ դնդան . եւ մինչեւ անդ հասար դու՝ մեծացար լեռնացար , ինչպէս հիւսին ձիւնակոյտ , ուժգնակի թափով զարկիր քանդեցիր հին Երէքովի դուռները ու պարխապները : Խաւարին իշխանը սարսափեցաւ թէ ո՞վ է այս անաւոր դուռնադը , որ վեց հազար տարուան շինածս յաւիտենական ամբութիւններս քանդեց , աւերակ դարձուց :

Գերեծնի գարեղէն փոքրիկ նկանակն էս . Տէր , դու զայն , գիտեմ մարդեղութեամբ կազմեցիր բանդ ի մարմին փոխելով ու չարչարուելով ելար Գողգոթային գլուխ . եւ անաւասիկ անտի աշխարհադուրտ շարժամբ հարկելով կիջանես Մատիանացուց բանակին վերայ . ՍՈՒՐ ՏԵԱՌՆ ԵՒ ԳԵԳԵՀՅՈՆԻ , գոչելով կը զարնուին եւ բովանդակ խաւարադուռն Մատիամու կը փշրին կը ջախջախին զօրաւոր նկանակիդ սոռաջ :

Ինչպէս առակով ցոյց տուիր , Յիսուս , արդ դնացիր մտար հզօրին տունը , արդ կապէ նախ այդ ապստամբ հզօրն . խաչիդ կռնով փշրէ դժոխոց դարպին կուս շրթթաները , թող արձակուին ի լոյս գան , մահուան ծանր ստուերին սակ փակուած կալանաւոր հողիները :

Ի լոյս ելէք ի լոյս , յազատութիւն ելէք , ո՞վ յաւիտենական կոճեղով ոտնկապեալ գերլիները . ձեր Փրկիչն եւ գերեզարձ հասաւ եւ դուք կը ճանաչէք զինքն : Նշան կուտամ ձեզ , սրունքներ դեռ կարմիր են ,

խաչի հնձանը նոր կոխեց եւ եկաւ, մի կողին վերայ վիրաբաց նշան ունի, ձեռքեր եւ ոտքերը համակ շճակոտուած են բեւեռներէն. իւր յաղթական դրօշակը՝ խաչանշան փայտին վերայ պարզած յարեւն թաթաւեր է: Սորա համար Մկրտիչն ասաց թէ Աստուծոյ դառն է, այժմիկ քաղցած առիւծ դարձեր է եւ կմռնչէ որսերը գտնալու, Հօր բարկութեան կայծակն է, որ երկնքէն շեշտակի մինչեւ ի ներքին դժոխս կիջնայ, որ պիտի զարնէ սատան թշնամեոյն դոռոզ դադաթէն եւ զայն տոչորէ եւ այրէ անշէջ կրակով:

Հուր էիր, Տէր, այլ Յովնանու պէս մտար մեծ կիտին փորը՝ Դանիէլի ճարտարած խմորէ գունդն էիր, զոր քո Հայր ձգեց Բաբելոնի մեծ վիշապին բերանը տեսցուք, թէ կարող է զԱստուածդ կլանել, ինչպէս մեղապարտ Ադամ:

Կէս գիշեր է, Տէր իմ, հերիք է որ Լոյսդ խաւար աշխարհին մէջ մնայ, շուտ արաւաւարներդ ժողովէ. եւ պինդ կապէ մահուան բռնաւոր ոտիկան, որ այլ եւս մեր

աշխարհը չաւարէ: Եւ դու ստիպաւ դուրս ել ի սանդարամեաէն, արի՛ դարձեալ Յովսեփայ պարտեղը եւ քո դերեզմանդ եւս կենագործէ, խաչին վերայ մեռած ու թաղուած մարմինդ առ, զոր քո հայր անապական պահեց եւ չիւրջաւ դժոխածին որդը կրծել զայն իւր երկաթի ժանիքներով:

Արդ հազիր վերստին անտխեղծ մարմնոյդ հանդերձ, որ նոր փեսայութեանդ գեղեցիկ պատմուճանն է. ահաւանիկ լուսափայլ հրեշտակը՝ շիրմիդ կախարհչ վէմը ի բաց գլորեր է, նստեր է վրան. պահապան զինուորները զարնուրազին փոսեր են գետինը: Վերջին վառաւորութեանդ ժամհասաւ, Յիսուս, դու հնացեալ մարդոյն վերանորոգիչ ճարտարապետն ես, շինէ դարձեալ քակուած մարմնոյդ կենդանի տաճարը. երեք տիւ եւ երեք գէշերն անցաւ եւ լրացաւ քո պայմանին օրը:

ՅԻՍՈՒՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԱԼՊԱՆԵՆԻ
ԽԱՉԻՆ

Հրեշտակ դու, որ Բեթլէհէմի մարէն Աստուածորդուդն ծննդեան աւետիս տուիր, եւ արդ Յովսեփայ պարտիզի գերեզմանէն աւետիս տուր բոլոր աշխարհին. ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱՒ Ի ՄԵՌԵԼՈՅ:

Հետ հրեշտակին դուք եւս տատրակ եւ տխրակ, որ Սողոմոնի փակեալ պարտիզին ծառաստանեաց վերայ կը ճխայք ու ճոռողէք՝ երգեցէք նորա սիրաբարբառ երգը. «Արի եկ, գեղեցիկ իմ, աղաւնի իմ, կատարեալ իմ, քանզի ձմեռն էանց, անձրեւք անցին եւ գնացեալ մեկնեցան», Այո՛, անցաւ չարչարանաց ձմեռը, եկաւ հասաւ գարուն, թղեխին ընձիւղեց բողբոջը, այգիները ծաղիկհոտը բուրեցին. ՂԻ ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱՒ Ի ՄԵՌԵԼՈՅ:

Որչմօի հրաշալի ցորենահատ մի ես, ով կենդանի հաց Յիսուս. դեռ երեկ էր, որ Քո Հայր մշակ խաչիդ ակօսով վարեց Գողօ

գոթային գլուխը եւ զքեզ ցանեց Յովսեփայ քարակոփ արտին մէջ, ուր ոչ ջուր կար, ոչ հող, ոչ նիւթ: Ջուր քո կողի կրկնակի աղբիւրն էր, նիւթ եւ պարարտ սերմն՝ քո չարչարուած մարմին: Եւ դու սրպէս վաղվաղակի բուսար բազմածիւղ հասկերով, վեց հազար տարուան փտած մեռելոց հատիկները հետ քեզ բուսուցիր:

Մարդիկ թերահաւատ են, ով մեծագործ Տէր, միայն կը հաւատան թէ ցորենի հատիկները կը բուսնի. բայց մեռելոց մարմիններ չեն բուսնիր. Եւ ինչու, չգիտեմ, անչունչ մարմինը կը բուսնի եւ շնչաւորը չի բուսնիր:

Այլ քո ճշմարիտ հաւատացեալներն այնպէս կը հաւատան ինչպէս կը քարոզէ Սուրբն Պողոս. «Սերմանի մարմին շնչաւոր եւ յառնէ մարմին հոգեւոր»:

Յիշէ՛, Յիսուս, ընթրեաց իրիկունը, կը դռչէիր առ Հայրդ. «Հայր, փառաւորեան զորդի քո. զի եւ որդի քո փառաւորեսցէ զքեզ»: Հնազանդ Մանուկ Հօր, դու քան զՀայրդ

կանխեցիր, եւ խաչիդ յաղթանակով նախ
 դու փառաւորեցիր զՀայրդ, եւ անաւասիկ
 Հայրդ առսուել եւս փառաւորեց զքեզ:
 Պահ մը զորդեակդ մատնեց մահուան ձեռք,
 այլ չթողուց քո անձն ի դժոխս. որ դու
 եւս մեղապարտ մարդոյն պէս ազականու-
 թիւն տեսնաս. զի դու սուրբ, անարատ եւ
 անմեղ էիր: Հողիդ աւանդած ժամուն աշ-
 խարհի իշխանը եկաւ խուզարկեց զքեզ եւ
 ոչինչ գտաւ: Եւ ու՛ր կարող եղաւ յանդի-
 մանել զքեզ վասն մեղաց:

Սորա հա նար մեռելոց աշխարհին մէջ
 դու միայն աղատ ես. մահուան բուռն դժ-
 րութիւն ընկճեցաւ քո հզօր արդարութեան
 առաջ: Դու մտար 'ի գերեզման եւ ելար,
 գերեզմանն անմահութիւն դարձաւ, հողին
 կեանք տուիր, ստուերն ի լոյս փոխեցաւ,
 գերեզմանի ազականիչ որդերը մեռան եւ
 քո պողպատէ ոտքը ջախջախեց դժոխքին
 խայթոցը. եւ դու մահուան սրտին վերայ
 կոխելով կը կանչես ուժովն. «Ո՛ւր է մահ,
 զօրութիւն քո, եւ ո՛ւր, դժոխք, խայթոց
 քո»:

Դաւիթ, զքնարդ ան լարերը՝ ներդաշ-
 նակ պնդէ, նուազէ քո տասնադի երգը.
 դու ցնծան, ես էլ հետ քեզ կը ցնծամ. «Որ-
 պէս այն որ գտանէ աւար բազում»: Մեր
 հզօր աւարառուն զերողէն իւր աւարները
 դարձուց, իւր յաղթական կամարը՝ դերեզ-
 մանին դուռն է. եւ հահ դուրս կուզայ անտի,
 հսկայապէս կընթանայ. ուստի հնչէ յազ-
 թողական փողդ. «Ձի յարեաւ Սասուած
 եւ ցրուեցան ամենայն թշնամիք նորա»:

Հող կերէք, դպիրք եւ փարիսեցիք, օձի
 եւ իժերու ժանա ծնունդներ, ձեր կերա-
 կուրն այն է: Դուք կապելիք զարդարն,
 որ ձեզ դժպնի կը թուէր, որ ձեր գործոց
 հակառակ կը լինէր, ձեր կեղծաւորութիւնը
 կը յանդիմանէր, եւ դուք փորձ փորձեցիք
 զարդարն սպաննել եւ նորա յիշատակը երկ-
 րէն բառնալ. տեսնալ այնուհետեւ թէ՛ արդ-
 եօք երկնից այցելութիւնը պիտի պաշտ-
 պանէ զայն. որովհետեւ կը զայրանայիք երբ
 ոզին անարատ զԱստուած իրեն Հայր կը
 կոչէր. եւ այնպէս կը կարծէիք դուք թէ՛
 հեզ եւ խոնարհ ոզին կը հպարտանայ, ինչ-
 պէս դուք անձնապանծ փարիսեցիքդ:

Փորձեցիք, տեսաք՝ աւասիկ, եւ դարձեալ անհաւատ մնացիք, չարութիւնը զձեզ կուբացոյց: Անդխտութեամբ արդեօք զփառաց Տէր ի խաչ հանիք, խաչէն ի գերեզման դրիք, ձեր մասնութեան մատին մատանով կնքեցիք: Երկնից Հօր այցելութիւնն իւր Արդարոյն դատը պաշտպանեց, եւ չժողուց, որ Սուրբն՝ ապականութիւնը տեսնայ. դուք երէկ թաղեցիք Նազովրեցին Յիսուս, եւ այսօր Սատուած՝ յաւիտենից կենդանին կոչեց եւ հանեց մահու գերեզմանէն. Յուդայի առիւծն արթնցաւ, եւ դուք նորա մըռնչիւնէն ո՛ւր պիտի փախչիք:

Գերեզմանէն լոյս տեսնալով շացութեամբ կամօթահարիք դուք, մտածելով թէ մի՞ գուցէ յետին չար լինի քան զառաջինն: Ուստի բազում արծաթ գաղտ կը խթէք զօրականներուն ձեռք, եւ խրատ կուտաք որ սուտ կարկառելով համբաւ հանեն թէ. «Աշակերտք նորա եկեալ ի գիշերի գողացան զնա, մինչ մեք ի քուն էաք »:

Այդ անճարակ Գալիլեացի ձկնորաներ գողացան, որ ձեր անէն ամէնք փախեր

մտեր էին Կեթեսմանի ձիթաստանեաց ծառերուն, ձորերուն, ձերպերուն մէջ եւ զօղեր էին ինչպէս երկչոտ նապաստակը. որ անգութ որսականներէն հալածուելով կերթայ բարձր լեռանց քարերուն կապաստանի: Եւ դուք չարահնար մատնիչներ, Վարդապետը խաչեցիք՝ այժմ խեղճ աշակերտները զրպարտել կուղէք եւ չէք ամաչեր:

Յարուցեալ Տէր, մտերիմներդ անձկութեամբ եւ կարօտով քեզ կը մնան. կը յիշեն ինչ որ ընթրեաց իրիկուն խօսեցար, «Փոքր մի, եւ ոչ եւս տեսանիցէք զիս, եւ ապա սակաւիկ մի եւ տեսանիցէք զիս »: Յոյց տուր ուրեմն, քո սակաւիկն միայն քառասուն օր է. ցոյց տուր, որ սգաւորներդ մխիթարուին. ցոյց տուր, որ աչքով խկ տեսնան քո ճշմարտապէս յարութիւնը. ցոյց տուր, որ սրտապնդին եւ հաւատան քեզ. եւ դու գիտես, սրտագէտ Տէր, թէ որչանի կը տառանի նոցա միաբը:

Կէս գիշեր էր, Տէր, գերեզմանէն ելար, չգիտեմ թէ ո՛ւր կը շրջիս, արդեօք աւարտներդ կը տեղաւորես չէ քո ցիրուցան եղած

փոքրիկ հօտը կորսնես: Մերթ պարտիղին մէջ Մագդաղենացւոյն կերեւիս, եւ չես թողուր որ անձկաւէս կիւնը ոտքդ համբուրէ: Մերթ ի Գալիլեա կերթաս ժամադրուեալ տեղին, ուր եղբայրներդ դքեղ տեսնայով ուրախութեամբ եւ յուսով կը լեցուին: Այլ երկբայեցանք քու վրադ, մինչ տեսին փառաւորեալ մարմնոյդ կերպարանք, որ լոյս կարտափայլէր. այնպէս կարծեցին թէ՛ դու չես նմանիր այն հեղ եւ խոնարհ Յիսուսին. որ զենջակ սիածառնելով անցեալ իրիկունքը նստար եւ նոցա ոտքը լուսցիր: Իսկ Պետրոս, Յովհաննէս եւ Յակոբոս, որ ճառագայթող լոյսդ առհաւատչեաց տեսեր էին թափօրին գլուխը՝ նոքա չերկուացան. այլ զիտացին թէ՛ դու նոյն հրաշախայրող լոյսն ես. հաւատացին քեզ ու հաստատեցին երկովս եղբայրները:

Մինչ դու քանիցս անգամ երեւցար աշակերտներուդ, տակաւին թերահաւատն թովմաս զՖեղ չէր տեսեր. եղբայրներէն անջատուած ո՛վ զիտէ թէ՛ ուր կը դեզերէր առանձին: Չզիտեմ չրէից երկիւղէն էր թէ՛ զՖեղ դաննելու համար. եւ միթէ կերպէնէ՛ր, որ խրախոյս կը կարդար լքեալ ըն-

կերներուն. Օն եկայք, որ մեք եւս մեր վարդապետին հետը մեռնինք:

Մի նուագ՝ երբ նա եւս խմբին հետը փակուած էին ամէնքը առանձին տան մի մէջ, մոռխորն կը լինէին եւ կը պատմէին իրարու քո նորասքանչ յարութիւնը. դու յանկարծ փակուած դռնէն ներս մտար ու կացիր նոցա մէջ: Հրաշքիդ կը հաւատամ, Տէր, դու որ կնքեալ գերեզմանէն եւ մահուան ստուերին ճնշող ծանրութենէն դուրս ելար, եւ որ լեռները կը հարթես, միթէ կարող էր տան պատն եւ դուռն քո թափանցիկ լուսախառն մարմնոյդ դէմ դնել: Առ որ բնախօսն կը վարանի եւ կուզէ քո մեծամեծ հրաշքները բնական օրէնքով լուծել, մինչ դու ՚ի վեր քան զբնականն կը գործես. եւ կը սրտմտին մարդիկ թէ՛ ինչո՞ւ իրենց պէս չես գործեր:

Անուշ եւ աղուական ձայնովդ կանչեցիր. թովմաս, բեր ձեռքիդ մատուցները. միտ իմ խոցեալ կողը, տես աչքովդ ոտքիս ու ձեռքիս ծակոտուած բեւեռատեղերը: ու լաւ շօշափէ բոլոր վէրքերս եւ հաւա-

տա , թէ ես ձեր խաչեալ վարդապետն եմ :
 Պարծեցար , թովմաս , որ ինձ հետը մեռնէ-
 իր , չմեռար եւ գոնէ մինչեւ ի խաչ գայիր :
 ես միայն ինքնին մեռայ , ինքնին դնացի ի
 մահու տապան , ինքնին իջայ ներքին բան-
 արն , ինքնին գրաւեցի աւարներս , ինքնին
 ելայ գերեզմանէս եւ արդ կերելիմ ձեզ ;
 իսկապէս նոյն վարդապետն եմ , որ երեք
 տարի ամբողջ ձեզ հետ շրջելով կենաց բա-
 նը աւետարանեցի . կը հաւատաս , թովմաս ,
 թէ ես նոյն եմ . սոսկ աննիւթ ողի մի չեմ ,
 զի ոգին ոսկր եւ թանձր մարմին չունի :

Այժմիկ կը հաւատամ , Տէր , զՖեղ ձեռ-
 քովս շօշափեցի եւ քանի նոր եւ թարմ են
 դեռ կարմրանիչ վէրքերդ , զիտես թէ նոր
 խաչուած՝ արիւն կը հոսեն : Մատներս կար-
 միր ներկեցաւ , վսշ , թող այս յիշատակ
 ձեռքիս վերայ մնայ , Տէր , քանի տեսնամ ,
 յիշեմ թերահաւատութիւնս , աներկբայ հա-
 ւատամ Բեզ , երթամ մինչեւ ի Հնդիկ , քա-
 րոզեմ քո Աւետարան , պատմեմ քո սքան-
 չելի գործերը , քո խաչ , քո մահ , քո փր-
 կութիւն եւ փառաւորեալ յարութիւնդ :

Մինչ թերահաւատ թովմաս , տեսնալով
 եւ վերքերդ մատնամուխ շօշափելով քեզ
 հաւատաց , Տէր , դու առաւել երանի տուիր
 այն ամեն հաւատացեալ որդիքներուդ , որք
 առանց զՖեզ տեսնալու՝ լսելով միայն Ա-
 ւետարանիդ ձայնին կը հաւատան :

Տակաւին Բեզ չհաւատացողներ կան ,
 Յիսուս , որ քո մարդեղութեան եւ չարչա-
 բանաց վէրքերդ իրենց զիտութեան մատե-
 բով շօշափել եւ խորապէս զննել կուզեն .
 կը տարակուսին ու կասեն թէ՛ ինչպէս կա-
 բելի է հաւատալ , որ Աստուածորդի մի
 մահկանացուի ձեռքէն վէրք ընդունի . եթէ
 ինքն անմահ է , լոյս է , անըմբռնելի է :

Այժ , Տէր , դու թերահաւատէն միայն
 կը փախչիս , ճշմարիտ հաւատացեալը՝ զքեզ
 շուտ կըմբռնէ . եւ մեք կը հաւատամք քեզ
 ինչպէս Նսային կը քարոզէ . «Թէ նա վիրա-
 ւորեցաւ վասն մեզաց մերոց եւ պատժե-
 ցաւ վասն մերոց անօրէնութեանց , խրատ
 խաղաղութեան մերոյ ի նմա եւ նորա վի-
 րօքն բժշկեցաք» :

Չգիտեմ, Տէր, Պետրոսն եւս թովմասին նման մերթ կը թերահաւատէր. եւ զեռուրացու թեանէն բժշկուած չէր արդեօք. եւ րէկ տեսաւ քո նորահրաշ յարութիւնը, մոռացաւ անաքելութեան պաշտօնը՝ գնաց ձուկ որսալ, կարծեց թէ առանց քեզ ձրկենին իրեն կը հնազանդին. զողջոյն զիշեր տքնեցաւ եւ ոչինչ կալաւ: Եւ զու յանկարծ Տիրերական ծովուն եզերքը լըջար, Պետրոսին եւ որսակիցներուն ուռկանը մեծամեծ ձկներով լցուցիր: Իբր յանգէտս կը հարցնէիր, մանկունք, ունիք ինչ ուտելու: Քո որսական մանուկները ծովէն ելան տեսան աւազախին վերայ հրաշավառ կրակը եւ ձկները վրան խորոված պատրաստ:

Նստար ու ճաշեցիր մանուկներու հետը, եւ խինտ ախորժանօք կերար այս վերջին ճաշը, որ յարուցեալ փեսայիդ հարսանեաց ճաշն էր. ձկնասէր մանուկները լուռ ու պատկառանօք կերան քեզ հետ այս ճաշն, եւ հաւատացին թէ դու նոյն Տէրն ես, որ քնթրեաց երեկուն, հետ իրենց Չատկական Գառն կերար:

Յետ ճաշին՝ մտերմարար կը հարցնէիր դու. Պետրէ, կը սիրես զիս. եւ նա կը պատասխանէր թէ՛ կը սիրեմ. եւ մինչ դու երեք անգամ կրկնեցիր սիրաբան հարցումներդ, Պետրոսին դժար եկաւ. Տէր, սասց. դու ամեն բան գիտես ու սրտագէտ ես, այո՛, առաւել կը սիրեմ գքեզ: Բերեմն Պետրէ, կրկնեցիր նոյն բան, Արածէ իմ հաւատացեալ գառները:

Ո՛վ սքանչելի սէր եւ սիրոյ բժիշկ. Պետրոսի երեք ուրացու թեանց վէրքը՝ սիրոյդ ամենադեղ քաղըր պակասիով բժշկեցիր, եւ որ ուրացու թեամբ զրկուած էր Առաքելական պաշտօնէն, սէրը՝ երաշխաւոր առիր, եւ ներելովք՝ կրկին յանձնեցիր նախ Աւետարանին տնտեսութեան պաշտօնը: Այլ Պետրոսի պանծադող գահակալները, այնպէս կարծեցին թէ՛ դու միայն Պետրոսի ձեռքը անսահման իշխանութեան գաւազան մի տուիր, որ նա ի Հոռոմ նստի իբրեւ աշխարհակալ մի տիրապետէ քո ազատ հօտին, եւ իւր հաւասար եղբայրները ճնշէ ու զրկէ: Քան թէ դու այնպէս կամեցար, քաւ թէ Պետրոսն այնպէս հասկցաւ եւ կամ իւր ա-

առքելութեան պաշտօնին մէջ այնպէս վարուեցաւ : Այս տիրապետութեան հոգին աշխարհին է, եւ քո հեղ հոգին չէ, Յիսուս :

ՅԻՍՈՒՍ Ի ԼԵՆՈՆ ԶԻԹԵՆԵՐԾ

Փրկագործ անօրէնութեանդ խորհուրդներն աւարտեցան, Յիսուս Փրկիչ, ինչ որ Հօր կամքն էր՝ զայն լիովին կատարեց հնազանդ որդիդ : Այլ եւս ինչ մնաց քեզ . բանն էիր՝ մարմին եղար, երեք տարի մարդկանց հետը իբրեւ որդի մարդոյ շրջեցար, Աւետարանիդ կենաց բանը քարոզեցիր, սէր շնչեցիր, խաղաղութիւն տուիր, խաչին զոհ կատարեցիր, անպարտ մեռար, պարտաւորները ազատեցիր, մահուան աշխարհը մտար, մահը մեռուցիր, յաղթութիւն տարար . ուստի կը գոչես . « Քաջալերացարո՛ք, զի ես յաղթեցի աշխարհի » :

Այլ եւս տակաւին մնաց քեզ գործ, Տէր, դարձեալ հին Միծնի լեռան վերայ եկեղեցւոյդ հիւը դրիր, Աշխարհամատրան գաւթի՞ն

աւելի եւս ընդարձակեցիր, որպէս զի ոչ միայն Իսրայէլի քան կորսուած ոչխարները, այլ եւ հանուր աշխարհէն հաւատացեալ հօտերը ժողովելով հոն մակաղես, եւ մի հովուիդ համար մի հօտ կազմես . եւ այնպէս կը կամիս դու, որ մարդիկ միակրօն լինին, մի տաճարի մէջ հոգւով եւ ճշմարտութեամբ զԱստուած պաշտեն :

Այսպէս աւարտեցիր Աստուծոյ իմանալի քաղաքն, սլ իմաստուն ճարտարապետ, հիմն երկրիս վերայ դրիր, գմբէթը մինչեւ երկինքը բարձրացուցիր . եւ դու միայն միջորմն եղար . երկինքը՝ երկնից հետը, մարդիկը՝ Աստուծոյ հետը, մահկանացուք՝ անմահութեան հետը՝ սերտ եւ պինդ կապեցիր, եւ դու միայն հատեր մահուն երկաթէ կապանքը . որ վեց հազար տարի զմարդիկ եւ զհողիները դժոխոց աշխարհին հետը կապեց :

Ամենայն ինչ վճարեցաւ, Տէր, այլ եւս աշխարհիս մէջ մարմնոյդ գործակցութեամբ բան չունիս : Ուստի առ ձեռնասուններդ, Զիթենեաց լեռը ելիր, խաչատարած ձեռներդ համբարձ, որհնէ փաքրիկ հօտդ, սեւա-

նապէս զեկեղեցին եւ բովանդակ աշխարհ .
խօսիր կրկին՝ ինչ որ պատուէր ունիս, սուր
վերջին հրածեղը :

Եւ ինչ են քո տիրախօս պատուէրները՝
Աւետարանիչ ծառաներուդ . կրթալ յաշ-
խարհ ամենայն, քարոզել քո կենաց բանը .
ուսուցանել՝ ինչ որ պատուիրեցիր հրաւի-
րակ Առաքեալներուդ . պահել քո Աւետա-
րան, որ ստրկացեալ հողիներուն ազատու-
թիւն է . պահել քո հաւատ, որ եկեղեցւոյ
որդիքներուն փրկութիւն է . պահել քո սուրբ
հազին, զոր ջնչեցիր . պահել քո սիրոյդ զօր,
որով անջատեալ թշնամացեալ մարդիկ ի-
րարու հետ կապելով ասացիր . « ԴՈՒՔ ԵՂ-
ԲԱՅՐ ԷՔ » :

Ո՛վ սքանչելի յեղաշրջող սիրոյդ . առիւծն
անտառէն լսեց քո սիրոյ ձայն՝ եղան հետը
խոտ կերաւ . դայլը լսեց եւ գատին հետ ճա-
րակեց . Այն միայն քո սէր եւ խաղաղութիւնը՝
մեր բարբարոս աշխարհ ոսկեդար դարձուց :

Մեկնելոյդ ժամ եհաս, վերացի՛ր Յիսուս .
Ո՛վ, քանի՞ թեթեւ դէպ ի վեր կը սլանաս .

Երկրածին շէս դու, մեզք շունիս, որ կա-
պարի նման ծանրանայ, դքեզ վայրաքարշ
առնէ : Ո՛վ անըմբռնելի Բան, դու ի նա-
զարէթ իրբեւ թեթեւ մեղմացող գեղման
վերայ իջար, եւ արդ ըմբռնելի թանձր մարմ-
նով յերկինս կը վերանաս . մէկ ուսիդ վերայ
մոլորեալ ոչխարը դրեր ես, միւսին վերայ՝
յաղթական դրօշակդ . ձեռքիդ մէջ պինդ
խփեր ես կորուսեալ դրամն, ոտքէդ կախ-
ուեր են աւարեալ հողիները . եւ ուր կը տա-
նիս այդ ամէն ջնաշխարհիկ պարզեւները .
այս աշխարհէն կը տանիս եւ Հօրդ կընծայես :

Ո՛ւր ես, Դաւիթ, հովուական փողդ մտ
անցիր Յաղթականին առաջը, հնչէ անոյշ,
թող ազատեալ հողիները հրճուին . հնչէ զօ-
րութեամբ, թող բարապան հրեշտակները՝
երկնից դռներուն փեղկերը լայն բանան, որ
փառաց թագաւորը իւր աւարներով հան-
դերձ համարձակ ներս մտնէ :

Իբրեւ անծանօթ եւ նորանշան մարդ
կը տեսնաք եւ որպէս անդիտակ զարմանա-
լով կը հարցնէք իրարմէ . ո՞վ է սա, որ աշխար-
հի մարդ կը նմանի եւ դէպ յերկինս կուգայ .

ձորձերն ամբողջ բոսորագեղ կարմրացած են: կը թուի թէ պատերազմի դաշտէն ելած է: բուռն զօրութեամբ կուգայ: դիտես թէ երկնից տէրն է եւ արդարութեամբ բարձրացեալ՝ իրաւունք ունի: միայնակ չէ, բազում աւարները առեր է հետ: ուստի աւարեր է եւ ուր կը տանի, չգիտեմք:

Հրեշտակները միթէ քո մարդեղութեան խորհրդոյն խորհրդազգած չէին, որ իբրեւ անդէտ կը հարցնեն եւ դու պատասխան կուտաս եւ կը ձառես: Ես երկնից Արդարութիւնն եմ, որ գնացի աշխարհի իշխանին հետ դատաստան տեսայ: Ես յաւիտենական բանն եմ: որ մարմին զգեցայ, որպէս զի մարդիկները հետ Աստուծոյ միացնում: Ես Հօր փառաց ու երեսաց լոյսն եմ, որ գնացի աշխարհը լուսաւորել եւ մահուան ստուերէն ազատել խաւարակապ հողիները: Ես Հօր յաւէտածին մանուկն եմ, գնացի աշխարհին աւետարանել: միայն մանուկներ ընդունեցին եւ սիրեցին զիս: Ես Գողգոթայի խաչին հնձանահարն եմ: որ սրտուեցայ եւ մարդեղութեանս ոտքով ելայ սատան իշխանին վերայ: կոխեցի, ձմեցի եւ

իջուցի զինքն մինչեւ յանդունդս: Ես Աստուծոյ հեղ զառն եմ: որ զոհուեցայ Գողգոթայի սեղանին վերայ: արիւնովս քաւեցի աշխարհին մեղք եւ արդ իբրեւ մի միայն նոր ուխտին Քահանայապետ, պէտք է երթամ մտնեմ ի ներքին կողմն վարագուրին: միանգամ պատարագելովս՝ մշտնջենաւոր բարեխօս լինիմ աշխարհի համար: Այտուհետեւ պէտք է դադարին Մովսիսի խորանին, Սողոմոնի տաճարին անասնական ողջակէզներ եւ կուամուրթեան մարդագոհերը

Մտար ի ներքին կողմն վարագուրին, Յիսուս, եւ կը խօսիս առ Հայրդ, պատարագներդ կը մատուցանես: Հայր իմ, անաւասիկ քո կամք կատարեցի, խաչին բաժակը յօժարակամ խմեցի, հրամանիդ՝ մահու չափ հնազանդեցայ, երեք տարի քո կամք եւ ճշմարտութիւն քարոզեցի: Դու կամեցար որ Աւետարանը՝ տղայոց տամ, այնպէս աւրարի, երկրին մէջ թափառեցայ մեր մոլորած ոչխարը գտնելու համար, վնչ, Բեթելայ սարին գլուխ գտի զայն, որ նա եւս բառաչելով իւր հովիւը կը խնդրէր, հոն գտի նա եւ հողերուն մէջ կորսուած դրամն,

բայց քանի ժամդոտած էր եւ տիրական կնիքն բոլորովին եղծուած: Ես դայն զոհիս արիւնով սրբեցի, քո տիրական կնիքն վերջատին փայլեցուցի: Ահաւասիկ Քեզ կը մատուցանեմ, առ եւ դիր արքայութեանդ գանձարանը: Չեղք տուր թող համբուրէ քո մոլորեալ ոչխարը՝ անտակ որդին, գրկէ համբուրէ զինքն, հրաման տուր թող տան իւր որդիական իրաւանց մատանին, թող հազուցանեն զպատմուճանն եւ զկօշիկս: Այսչափ էր, Հայր, քո կամք եւ կատարեցի:

Նիստ ընդ աջմէ իմմէ, սիրելի Որդեակ իմ, Ո՛հ, քանի խոնջած ես, աշխարհին հետ կռուեցար, խաչի դաշտէն կուգաս: Ապիրատ Յակովբ իմ հացը կերաւ, զքեզ անկուշնից եւ խաչից իսկ: Բեր համբուրեմ վէրքերդ, հօօր որդեակ իմ, տամ քո մըրցանակ: Սնուն մի, որ ի վեր է քան դամէն անունը, բոլոր թշնամիներդ ոտքիդ պատուանդան պիտի դնեմ, խաչիդ ու գերեզմանիդ փոխարէն մեծամեծ չարիքները պիտի բերեմ ապերախտ Երուսաղէմին վերայ. որ զքեզ մերժեց ու չճանչցաւ քո այցելութեան ժամանակը: Դու գնացիր, որ իմ

անկած ու դարմանած այգիէն պտուղ պահանջէիր, անիրաւ մշակները զքեզ սպանին, սրպէս զի քո հօրեհայրական ժառանգութիւնը յափշտակեն: Տես, դու, ես այդ չարերը՝ չարերով պիտի կուրուսանեմ եւ կատարեմ քո առակին բանն: Սիօնի վերնատուն քո անձկութեան եւ տագնապին օրը կը գօչէիր ուժգին. «Հայր, փառաւորեա զորդի քո»: Ես զքեզ փառաւորեցի, հեզ Որդեակ իմ, մինչ դու Յովնանու պէս մահուդ ծովէն մինչեւ յանդուճոս իջար. ես չթողի որ դժոխք եւ մեծ կէտն զքեզ կլանէ, դու բնաւ ապականութիւն չտեսար եւ ես յարուցի զքեզ ու փառաւորեցի քո խաչ եւ քո մահը: Եւ այժմ կը փառաւորեմ զքեզ նայն փառօք որ աշխարհիս լինելութենէն յառաջ ընդ իս փառաւորուած էիր. զի դու բովանդակ արարածոց Անդրանիկն ես. ու ես քեզմով բովանդակեցի զաշխարհ:

Իսկ դուք, դեռ պչուցեալ դէպ ի վեր կը հայլք, որբացեալ աշակերտներ. ամպն եկաւ ձեր աչքէն տարաւ զՅիսուս Վարդապետն. նա դնաց մտաւ յերկինս, անցաւ Ինեղքին կողմն անձեռապարծ խորանին:

Այլ մի վարանիք, նա զձեզ որբ չի թողուր ինչպէս խօսեցաւ : Ահա լուսազգեաց հրեշտակ մի ձեռք աւետիս կուտայ, «Արք Գալիլեացիք, զի կայք հայեցեալ ընդ յերկինս : Այս Յիսուս որ վերացաւն ի ձէնջ սոյնպէս եկեացէ, զոր օրինակ տեսիք զնա երթալ յերկինս» :

Դարձէք ձերթաստանեաց լեռնէն, դարձէք զնացէք Սիօնի վերնատունը . նստէք հողացէք, խաչերը պատրաստեցէք, Աւետարանի դասերը սերտեցէք եւ պահ մի եւս սպասեցէք անդ մինչ Սուրբ հոգին զգենուք, հոգւով զինուորիք, ձեր ծանրախօս լեզուները բացվին, դուք իւրաքանչիւր անցուպ անմախաղ մերկամարմին ոտքով աշխարհիս տատակափչեր, օձեր եւ կարիճներ պիտի կոխէք եւ անցնիք : Դուք Աւետարանի անմահ մշակներն էք, ձեր վարձքը երկնից մէջն է, իսկ այս աշխարհիս վերայ, ձեր բաժին է միայն խաչակրութիւն եւ մահ :

Ահաւասիկ, փառաւորեալդ իմ Յիսուս, Բո Վերջի շաբաթ, Խաչիդ ճառ եւ Յաղթական Յարութիւնդ աւարտեցի : Սիօնի

վերնատունէն սկսեալ տարի հասուցի մինչեւ երկնից անմատոյց խորանն ի վերին Սիօուր ամէն խաչակրաց ազատավայրն է, եւ ուր չկարեն համարի երկրիս հալածչաց ձեռք :

Այլ եւս կմնայ ինձ, Տէր, գրել ու համարօտել՝ անկրօն կորուսելոց համար, որոց առաջը քո Խաչի ճառը՝ յիմարութիւն կը համարուի, հաւատք՝ խաղ, կրօն՝ աւելորդ, եւ եկեղեցին՝ խուժանաց ժողովրդ : Սուքա հետեւող զաւակներ են այն հին հեթանոսութեան դարուն կարծեցեալ իմաստնոց, որոց համար կը ճառէ քո ծառայն Պօղոս թէ՛ «Չանձինս առ իմաստունս ունէին՝ յիմարեցան» :

Տէր, դու աշխարհիս յաղթեցիր ու թողիր զնացիր աշխարհէն, այլ աշխարհը տակաւին քո դէմը կը մարտնչի, եւ երբ ձեռքնհաս չէ զքեզ ըմբռնել եւ վերստին խաչել՝ զԱւետարանդ կը հալածէ եւ քո հաւատարիմ ծառաները կը ծաղրէ : Այս կոխ եւ դայթակղութիւն պիտի տեսէ մինչեւ ի կատարած աշխարհի . զի քո անյեղլի վճիռն է «Ոչ է մարթ չգալ դայթակղութեան» :

Ուստի աշխարհամարտ հանդէս մի կը բացուի, կոիւն ու պայքարը կը շարունակի: Աշխարհ քո դէմը կը զինի; մամօնայն՝ Աստուծոյ եւ նորա ծառաներուն դէմ, անաստուածութիւնը՝ երկնից Նախախնամութեան դէմը: Թող կռուին, թող զինին, թող զարնուին, Տէր իմ, դու անշարժ վէմ ես՝ զամէն կը փշրես:

ՀԱՆԴԻՍ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՑ

ԱՇԽԱՐՀ ՅԻՍՈՒՍԻՆ ԴԵՍ

ԵՐԿՆԻՅ Հօր մանուկ Յիսուս, աշխարհ այն օրէն քո դէմ մարտ հրատարակեց, երբ քո պայծառ աստղ յարեւելս փայլեցաւ, դու իսրայէլի տան արքայ ծնար, Հերովդէս լսեց ռիացաւ: Բեթլէհէմի նորածին մանուկները քո զինուորներն էին. նոքա կաթն ի բերան մարց գրկերու մէջ կռուեցան բռնաւորին սրոյն դէմ. չզիտեմ ինչպէս ժուժեցիր, ով դու Սինայի ահաւոր եւ գրթած Աստուած, ուր կը պատուիրէիր չղենուլ զգառն ի կաթն մօր: Այո՛, իրաւունք էր, թող քեզ համար զոհուէին մատաղերամ գառները, եւ ինչ տրիտուր էր այս՝ Աստուծոյ անմեղ գառինդ, որ հանդերձեալ էիր աշխարհի մեղք բառնալ:

Ես չզիտեմ, դու ով անյայտ լոյս, մարմնոյն թանճրութեան մէջ ծածկուած, երե-

սուն տարի ամբողջ Նազարէթի հայրենեաց մէջ իբրեւ հիւսան որդի կարծուելով կաճէիր ու կը զարգանայիր, գեղացի մանուկներու հետ կը խաղայիր: արդեօք նոքա եւս իրենց հօրերուն պէս քեզ հետ կուուեցան: Ոչ, դու աննեկ մանուկները՝ քո մանկութենէն ճանչցար ու միշտ սիրեցիր զիրենք: պարզամիտ մանուկները քո դէմ դատ ու բողոք չբարձին. եւ ոչ քո խաչի մասնութեան օրը՝ մասնաւոր եղան: Այլ քո դէմը՝ տաճարի վարդապետները նախանձելով կը վիճէին մինչ դու տասներկու տարուան պատանի էիր, անուս անդպրոց անվարժապետ կը յաղթահարէիր օրինաց վարդապետները:

Որ սիրահար էիր մարդոյն փրկութեան, Յիսուս Տէր, արդեօք ծանր թէ թեթեւ անցաւ երեսուն տարուան կենացդ շրջան եւ այն ինչ կաւարտէր, դու Գալլիլեայի բարձունքէն կը գլտէիր, եւ երբ տեսար քո յառաջընթաց ծառայն Յովհաննէս յանապատէն Յորդանան կիջնար՝ ետեւէն հասար. քեզ կսպասէր Յորդանանու յորձանաց մէջ բռնեալ հին վիշապն, որ Փշալով գբեզ կլանել կուզէր. դու խոնարհ ոտիւքդ ջախջախ

խեցիր նորա գլուխը եւ Յորդանանը գրաւելով՝ տիրեցիր Ովկիանոսին:

Հին սատան թշնամին փորձութեան լեռան գլուխ գբեզ գտաւ, տեսաւ թէ ի պահոց ուժաթափ եղեր ես, ասաց, թէ կարեմ յաղթել՝ կարծելով թէ գրախտի տկար Ադամն ես: Անդ սուտ խօսելով խաբեց թէ Աստուած կը լինիք, աստ կը խոստանայր աշխարհ իւր փառքով քեզ շնորհ տալ, միայն թէ խոնարհիս նորա հպարտութեան առաջ երկիրպագանել: Դու անդէն սաստեցեր անբարտաւան ոգւոյն, որ յետս երթայ կորնչի. ուր յառաջ քան զԳողգոթայի խաչն՝ առաջին յաղթանակը՝ փորձութեան լեռան վերայ կանգնեցիր:

Հզօր մարտադիր Յիսուս, Բեթլեհէմի մարէն, Յորդանանու եզերքէն, փորձութեան լեռնէն աշխարհի իշխան իւր ճակատամարտն՝ քո դէմն սկսեց Սատան. Հերովգէս, իշխանք Հրէից, դպիրք, փարիսեցիք, օրինաց վարդապետք, քահանայապետք. այս ամէն համախուժք բանակ կազմեցին, դու միայնակ էիր. երեք տարի շարունակ

կուսելով հալածելով՝ վարեցին ասորին հաւ սուցին զքեզ մինչեւ Բեթեղին գլուխ . ուր քո կեանքը բարձին անարգանաց խաչով, մահուան գերեզմանին մէջ գրին ծանր քարով ծածկեցին զդոյսք անծածկոյթ, որպէս զի քո ճշմարտութիւնք քարին տակը ճնշեն: Այլ դու իբրեւ հօր երեք օրէն յետոյ թափեցիր մահուանդ գինին ու բաժակը. տեսաւ զքեզ Մահն ու սարսափեցաւ եւ թաւաբացաւ ոտքիդ տակ:

Յիսուս փրկիչ աշխարհի, դու լոյս յաշխարհ եկիր. աշխարհ եւ խաւար քո դէմ պատերազմ ելաւ. դու կեանք բերիր, աշխարհ մահ գրկեց ու զինեցաւ քո դէմ. դու սուրբ հոգի չնչեցիր, մարդիկ մարդին դարձան ու նուաճեցին իշխանական ոգին. դու Աւետարան եւ ազատութիւն քարոզեցիր, աշխարհ եւ իւր բռնակալները սխալան քո դէմ եւ գեռ կը սխան. դու սէր, ընկերաբութիւն ուսուցիր, աշխարհ իւր գրկիչնեւրով քո աղքատ օրդիքները կը հարստանարէ, դու երկնից արքայութիւն խոստացար, աշխարհ իւր որդիքները կը համողէ. թէ ձեք արքայութիւն, ձեք կեանք, ձեք փայլք եւ

երջանկութիւնն ես եմ. այս աշխարհէն դատ ձեզ համար ուրիշ աշխարհ մի չի կայ:

Տէր, դու երկնքէն իջար, քո մեծ խորհուրդ եւ Հօր կամքն այն էր, որ մարդիկ երկինք տանիս, քո Աւետարան հրաւէր կը կարգաց իւր մտերիմ որդիքներուն. թէ «Ի ուր այս աշխարհէն չէք» . Իսկ աշխարհասէր ոգիները, քեզ չեն հաւատար. կարծելով թէ՛ քան զայս այլ գերազոյն աշխարհ մի չունիս, եւ քո բան այսպանելով կարհամարհեն եւ կը խօսին այսպէս. «Ո՛չ, մեք այս աշխարհէն ենք, ու մեր կեանքը աշխարհն է. երկնից արքայութիւն, հոգւոյ անմահութիւն, յաւերժական վառք, մեզ համար զառացանք է. մենք չնչաւոր հող ենք ինչպէս ամէն կենդանիք. պէտք է մեռնինք ինչպէս կը մեռնին անասունք. մեր վերջին դադար հողն է. մարդ երկրէն ելած է, յերկիր պիտի դառնայ անդրէն. զի այս է միայն մարդոյն վախճանը եւ ուրիշ ոչինչ. թող որչափ կուղէ ազազակէ Պօղոս թէ՛ «Բերիստոնէից քաղաքականութիւն յերկինս է»:

Այո՛, ձեք ընդունայն յոյս ու հաւատք

այդ է , թող այնպէս լինի ձեզ , աշխարհի որ-
դիքներ , կը վկայեմք ձեզ հետ թէ այդ իսկ
է երկրաքարչ մարդոց վախճանը . դուք աշ-
խարհը կը սիրէք , աշխարհ դձեզ կը սիրէ .
մեք գիտենք ի սկզբանէ անտի որ աշխարհը
հաւատացեալները կը մերժէ եւ դձեզ կը
գրկէ : Գնացէք ի հող , ձեր կեանք , ձեր յոյս
մինչեւ հոն է . դուք ոչ երկինք եւ ոչ Աս-
տուծոյ ընտրեալներուն հետ բաժին ունիք .
ձեր վերջի բաժին հողն ու գերեզմանն է .
ուր միայն պէտք է կարգացուին ձեր ան-
ուանք , երկնից ու կենաց դպրութեան մէջ՝
ձեր յիշատակ ջնջուած է :

Տէր իմ , դու երանի տուիր , որ մարդիկ
չգայթաղիլն տեսնելով աշխարհի մէջ քո ա-
նօրինակ կեանք . դու գիտես իսկ , թէ աշ-
խարհի աներկիւղած իմաստուններ ինչո՞ւ
համար կը գայթակղիլն քո վրադ . զի դու
աշխարհի զինակալաց պէս մեռցնելով ջաղ-
թեցիր , այլ մեռնելով . քո ղէնքն էր՝ անար-
գանաց խաչ , արիւն ու մահ . սորա համար
իսկ չհաւատալով կը խօսին . « Եթէ Յիսուս
ճշմարիտ Աստուած էր , ուրեմն նա հզօր էր
եւ անմահ , ո՞վ կարող է հաւատալ թէ հզօրն

այսչափ նկուն կը դառնայ . երկինքէն մինչ
ի գետին կը խոնարհի . տիեզերաց սանձ կրող
զօրութիւնն , խաչի ծանրութեան տակ հեծէ ,
եւ կամ ապաշտորս մարդոյն համար կը մեռնի
արարիչ Աստուած » :

Վաչ , ձեր ամօթահար իմաստութեան ,
յայտ իսկ է անա , որ իրաչի ճառի անհաս խոր-
հրդոյն վերայ դուք կորուսեալդ՝ կը յիմարա-
նայք եւ յիմարները՝ կիմաստնանան հաւա-
տով . դուք խաչին ճառը ծաղր եւ անար-
գութիւն կը համարիք . Պօղոս զայն Աստու-
ծոյ իմաստութիւն եւ զօրութիւն կը կոչէ
եւ ինքն եւս իրաչի ճառին համար հիանա-
լով կաղաղակէ . « Ո՞վ խորք մեծութեան Աս-
տուծոյ , որպէս զի անքննելի են գործք նո-
րա » : Դաւիթն եւս թերեւս ձեզ համար
խօսեց , թէ « Այլ անզգամ զայս ոչ ծանիցէ
եւ անմիտն զայս ոչ առնու ի միտ » :

Իջէք ձեր հպարտութենէն ո՞վ դուք աշ-
խարհիս մեծամիտներ , ձեր գիտութեան մէջ
անմիտ անխորհուրդ մի լինիք . տարէք ձեր
հանճար , ձեր փիլիսոփայութիւնը դրէք խա-
չին տակ ու հաւատացէք թէ Աստուծոյ մեծ

խորհուրդը հետի է ձեր թիւր եւ անձուկ խորհուրդէն ինչպէս երկինք երկրէն. դիտեցէք, Աստուած՝ մարգոյն խելքով ու խորհրդով չի գործեր, եւ դուք ո՞ր էիք մինչ նա երկրիս հիմունք կը գնէր. դուք զայն ձեզ խորհրդակից կը կարծէք, դուք նոր Պղատուններ, զԱստուած ձեր գիտութեանց ձեռնարանին կաճառորդ կը համարէք:

Ես գիտութիւն չեմ մերժեր. եւ կը մերժեմ երբ մարդիկ առանց Աստուծոյ, առանց երկիւղի իմաստասիրել կուզեն, ու կը սարժին յանձինս: Ո՞վ են այդ պանծացող գիտունք, խորին փիլիսոփայք. որ կաթուղիկէ եկեղեցւոյ գմբէթին բարձրութիւն, մկրտարան աւազանին խորհուրդ եւ խորութիւն, նոր Սիօնի տիեզերական տաճարին լայնութիւն եւ երկայնութիւն՝ չգիտեն ու չկամին չափել, կաթիլ մի ջրով դուզնաքեայ գիտութեան՝ զՈվկիանոս կը չափեն. ձեռագործ աչքով երկնից անսպարունակ աստեղատուն կը դիտեն, մոլորեալք զմոլորակս կը հետազօտեն. երանի թէ միայն զԱստուած գրտնէին տեսնելով նորա մատանց հրաշարուեստ գործքերը:

Առէք միանգամ դուք հաւատոյ կարկին ձեր ձեռք. գնացէք յերուսաղէմ, կացէք Սիօնի լեռան վերայ. դուք համայն աշխարհադունդ չափեցիք, ծովն ու ցամաք չափեցիք. չափեցէք նաեւ մարդացեալ Աստուածորդւոյն սիրոյն եւ խոնարութեան ասպարէզը. չափեցէք երկինքէն մինչեւ Բեթլէհէմի այրին մտորը. չափեցէք անտի մինչեւ Գողգոթայի գլուխ. պարզ եւ ուղիղ մտք չափեցէք եւ կը գտնէք յայնժամ խաչի ճառին եւ Յիսուսի փրկութեան անսահման ասպարէզը. որ այն ինքն է ձանապարհ, ճշմարտութիւն եւ կեանք:

Ես չգիտեմ, թէ Յիսուսէն, խաչէն եւ խաչի ճառէն ինչո՞ւ համար կը խուսափիք. միթէ կը կարծէք թէ խաչին ճառը՝ չարչարանք եւ թշուառութիւնը բերաւ այս աշխարհը: Ո՛չ, ո՛չ, մի՛ զրպարտէք, Մովսէս իւր օրէնքով, Յիսուս իւր Աւետարանով թըշուառութիւնը չբերին աշխարհ. այլ նոքա կեանք եւ երջանկութիւն բերին: Յիշեցէք դուք, ազուշ մի՛ լինիք. յիշեցէք մի՛ մոռնայք ձեր նախնի կոսմոլութեան վիճակը: Դուք ի՞նչ էիք հազար ութ հարիւր տարի

յառաջ. կարդացէք ձեր հեթանոսական պատմութիւնը եւ ամաչեցէք. համեմատեցէք անցեալ կեանք այժմոյս հետը, եւ պիտի տեսնաք թէ քրիստոնէութիւն եւ խաչին ճառը միայն այս աշխարհ յեղաշրջեց ի լաւագոյն կեանս: Ապա թէ ոչ՝ Հնդկիք եւ Չինացիք քան զձեզ երջանիկ են, եւ դուք այսօր թըշուառ կը համարիք դիրենք:

Անհաւան, ապերախտ մի լինիք, դուք այսօր ի շնորհս խաչին երջանկութիւն կը վաչելէք եւ Յակովբայ ապաշտորն որդւոց պէս գիրանալով կանգուչէք սիրելի Խաչեալը. դուք տակաւին կամակորելով կը թերահաւատիք եւ գիտութեամբ կը մեղանչէք, ու ճանչնալ չէք ուղեր Աւետարանին եւ խաչին մեծագործութիւնը: Աւետարան, սէր եւ հողի շնչեց, մեռած աշխարհ կենդանացաւ. Աւետարան՝ ընկերախրութիւն քարոյլեց, անկեալ ժողովուրդները միացան ու զօրացան. Աւետարան, աղատութիւն աւետեց, բռնակալաց բազուկներ թուլցան, ստրկացած ոգիները՝ գերութեան շղթայն թօթափեցին: Ո՛վ ասաց ձեզ թէ թշուառութիւն բերաւ աշխարհ. թշուառութիւնը՝ խաչի ծա-

ռի պտուղ չէ, երկնից արգասիք չէ. դի երկինք բարութեան անձրեւ եւ արեւ կը ծագէ. թշուառութիւն՝ չար մարդոց սրտին արգասիքն է. ինչպէս բարին՝ բարի մարդոց սրտին. ասաց Քրիստոս:

Լուեցէք, այլ եւս մի խօսիք, խաչին խորհուրդը անհաս է, մտքով մի շօշափէք, խաչն թշուառացեալ մարդկութեան երջանկութիւն բերաւ. խաչն եւ Տէր աշխարհի յաղթեցին, դուք նորա տակ ընկձեցայք. խաչին յիմարները հաւատով յառաջեցին քան զձեզ գնացին մտան երկնից արքայութիւնը: դուք ի՞նչ կընէք, դեռ տաժանելով կաշխատիք, խաչին ճառը ձեր գիտութեանց սրահներուն մէջ սորվիլ կուղէք:

Ո՛չ, խաչի ճառին անշուք ձեմարանը՝ այդ հոյակապ շէնքերը, թանգարանները չեն, այլ Պաղեստինու դաշտ, Սիծոնի վերնատուն, Գողգոթայի բարձրագագաթ, Աստուծոյ քաղաք, Եկեղեցին, տանիքներու վերայ, աշխարհի հրատարակն է: Դասախօս վարժապետները Պղատոն, Արիստոտէլ չեն, հապա Յիսուս է. եւ նորա պաշտօնեայք՝ հոգեխօս

Առաքեալներն են, որոց բարբառ եւ խօսք հասաւ մինչեւ Ովկիանու ծայր:

Իսաչին բարձրախօս ճառը լսեց ըովանդակ աշխարհ, դուք ձեր յամառութեամբ կը համբանայք եւ խոնկ կը լինիք. խաչին զօրութեանս դաւազանը մարդոց ամեհի սիրտերը անբռնադատ նուաճեց, դուք դեռ չէք հաւատար, չէք զարմանար, Յիսուս աշխարհակալ բռնաւորաց պէս երկաթի ջախջախիչ զէնքով չափրեց եւ ճհնչեց ազատ ժողովուրդը: Նա յետ խաչին եւ մանուան՝ առաւել եւս մեծագործեց, երբ հին Աղէքսանդր եւ նոր Նաբոլէօն մեռնելէն յետոյ իրենց ամէն խորհուրդ եւ յաղթական զէնքերը հետ իրենց ի գերեզման տարին:

Այլ Յիսուս մեռաւ եւ յարեաւ, կարճեցէք ձեր ձեռք, նորա գերեզման մի կըրկըտէք, Յիսուս կենդանի է եւ կը գործէ, նա երեք տարի իւր յայտնութեան մէջ գործեց, գերեզմանէն գործեց՝ եւ երկրքէն Հօր աջ կողմ նստած դեռ կը գործէ. միայն քանի մի անգէն անթոշակ զինուորներով աշխարհի կայսրութիւնները խոնարհեցոյց,

խուժադուժ ազգ եւ ազինք Աւետարանի քաղցր լծոյն տակ դրին իրենց բեռնաւորուած պարանոց. Աթէնքի բարձունքէն յերկիր կործանեցան Արամազդայ եւ Աթենասայ տաճարները. անդ էր Պօղոս սերմաքաղ մշակ, որ խլեց քանդեց կռամուլութեան խոր արմատը, հիմնեց եկեղեցին ու բարձրացուց Աստուծոյ սուրբ քաղաքը: Դուք ինչ կը կամիք, վերականգնել կուզէք անդրէն հին ամբարշտութեան տաճարներ եւ եկեղեցին յատակել:

Ի բաց կացէք, ձեռն մի մըխէք, ի զուր մի ձգտիք, եկեղեցւոյ հիմն երկկնքն է, անվանելի վէմն Յիսուս է. խիստ է, մի դարնուիք, վէմն զձեզ ջախջախելով կը փչրէ ինչպէս փչրեց Ներոն, Յուլիանոս եւ եկեղեցւոյ բոլոր ոխերիմ հալածիչները: Ես դիտեմ ձեր հալածանքը այլօրինակ է, դուք եկեղեցւոյ դառները սրով չէք մորթեր, դրչով կը խողխողէք, դուք Աստուծոյ արքայութեան փոքրիկ մանուկներուն գայթակղութիւն կուտաք եւ զանոնք յիմար կանուանէք:

Պարծեցէք ձեր յիմարութեան վերայ, ով
աղանանրման միամիտ հաւատացեալներ,
պարծեցէք դուք, մի վշտանայք, թող զձեզ
կատակէ ու ծաղրէ գիտութեանց կաճառն :
Դուք միայն ուշ դէք հողեճառ խրատուն,
թէ. «Ամենայն պարզամիտ անձն օրհնեալ
է ի տեսանէ» : Պարծեցէք, դուք հաւատով
խմատուն էք, դուք խակ հոգւով աղքատ-
ներն էք, ձեր հարստութեան ժառանգու-
թիւն եւ ձեր քաղաքականութիւնը երկին-
քնն է : Սուրբն Պօղոս կերայխաւորէ ձեր
վարձուց եւ անճառ փառաց հատուցման
համար : Ակնկալեցէք փրկչին, պահեցէք
հաւատք, հայեցէք ի վեր, Յիսուս զօրագը-
լուին հաւատոյ՝ ձեզ խրախոյս կը կարդայ,
զօրացէք յաղթեցէք աշխարհի, նա խոս-
տացիր է տալ ձեզ թագուցեալ մանանա-
յէն, նոր արքայութիւն, նոր կեանք, նոր
գինի, նոր խրախճան եւ անճառ խնդու-
թիւն :

Տէր անոխակալ, քո սիրտ մարդոց սիրտ
չէ, դու երբ սպաշնորձ ծառաներն էլ սի-
րես, ով դատախազ կը լինի քեզ ամենիշ-
խան ատենիդ առաջ : Տէր, դու մարդասէր

ես, ստահակ եւ ստամբակ որդիքներն եւս
քոյդ են, եկեղեցին կաղթէ միշտ առ քեզ,
չնորձ տուր նոցա, որ քո սէր, քո մարդե-
ղութիւն, քո խոնարհութեան ճանապարհ,
քո խաչի ճառի մեծ խորհուրդը, քո լուսով
ճանչնան, ընդունին եւ հաւատան քեզ, Տէր :

ՄԱՄՈՒՆԱԾՆ ԸՍՏՈՒԹՈՅ ԳԷՄ

Աստուածորդի Յիսուս, քո տիրախօս վը-
ճիւնն է այս, զոր կսպառնաս դու քեզ հա-
ւատացող հպատակներուն. «Ոչ կարէք Աս-
տուծոյ ծառայել եւ մամոնայի» : Յիրաւունս
քո արդար ես, Տէր, քանի որ աշխարհիս տի-
րօջները թէ եւ անիրաւ լինին, այդ ծառա-
յութեան հաւատարմութիւն կը պահանջեն
իրենց հպատակներէն, եւ ոչ ոք կարող է եր-
կու դրօշակի տակ միանգամայն զինուորիլ
եւ եթէ նենդէ նա՝ պարտաւոր կը մնայ քա-
ղաքային օրինաց ու դատաստանի առաջ :

Իայց ինչպէս վարի խեղճ վարանած մարդ,
որ պաշարուած կը մնայ երկու սպառնա-
ցող սուրբերուն մէջ, եթէ թողու զմամոնայն,

մոռնայ զաշխարհ, երկնից հայատակի, զԱստու-
ուած պաշտէ. անդուժ աշխարհ, անկարե-
կից մարդիկ զինքն սովատանջ կը շարչա-
րեն. իսկ եթէ կորանալով գրկէ զաշխարհ,
պաշտէ դմամոնայն, մոռնայ քո սէր, քո փր-
կութիւն, քո խաչին մահ, քո արեան ուխ-
տին յիշատակը եւ քո անհուն բարեբարու-
թեանց շնորհքը, դու զայն կը գրկես հան-
դերձեալ արքայութենէդ. եւ կը դատա-
պարտես իբրեւ ապստամբ եւ ապաշնորհ
ճառայ:

Սակայն ո՛վ Տէր, մարդիկ պէտք է որ
քո խօսք ուղղութեամբ հասկնան. դու չես
բռնադատեր որ նոքա աշխարհիս վերայ ան-
աշխատ կեանք վարեն. անվատակ, ան-
հաց, անհանդերձ, անտուն, հրեշտակաց պէս
անկերակուր ապրին եւ կամ անասնաբար
կենցաղավարին ընկերական ու բանաւոր
մարդիկ: Ոչ, դու այս աշխարհը իբրեւ ա-
գարակ մարդոց տուիր, որ մշակեն ու ար-
դիւնաբերելով վայելեն քո բարիքը եւ օրն-
ներն քո բարեբար անունը: Մարդիկ աշխար-
հիս մշակ եւ անտեսն են. ուստի կուտու-
ցանես որ քո հաւատացեալք հաւատարմու-

թեամբ ծառայեն քեզ, արդարապէս տեսե-
սեն. ինչ որ Աստուծոյն կը պատկանի՝ Աս-
տուծոյ տան. ինչ որ կայսերն կայսերին, եւ
ինչ որ իրենց այս կեանքին պարէնն է, զայն
եւս վճարեն արդար չափով, առանց յա-
փշտակելոյ յաւիտեանական թոշակէն:

Ահաւասիկ, Տէր, մարդիկ այս չափին մէջ
կանխաւին. մարդիկ ապշութեամբ կը մոռ-
նան հոգեկան ու մշտնջենաւոր բարւոյն
շահը. զաշխարհ ամեն շահելով զանձն բո-
վանդակ կը տուժեն. մամահայն՝ մամոնային
ապլէն յետոյ, սիրտ եւ ազնիւ ոգին երկնից
ցանկութենէն հանելով, կը թողուն որ բո-
լորովին առ այն հակամիտի. եւ անիրաւ մա-
մոնայն բռնանալով կը նուաճէ կրօն, հա-
ւատք եւ մարդոյն առ քեզ եղած պարտիք-
ները, իւր բաժին առնելէն զկնի, քո բա-
ժին եւս կը յափշտակէ:

Եւ գիտես, Տէր, թէ մարդիկ ինչո՞ւ հա-
մար երկիւղ լունին քո անաւոր տէրութե-
նէն, եւ կը զլանան քո արդար բաժին քեզ
տալու. այս յայտնի է, որ քո հզօր տէրու-
թիւնը հայրական սէր է աշխարհի իշխա-

նութիւնը ոստիկանութեան սրով իւր բաժին կառնէ . իսկ դու որչափ երկայնամիտ եւ ազատ ես, ոչ ոստիկան ունիս, ոչ սուր, եւ ոչ բանա . քո ոստիկան մարդոյն սրտի խիղճն է . քո ազատ օրինագիրքը՝ Աւետարանն է . քո բանա եւ շղթայն՝ եկեղեցւոյ գաւթին ազատավայրն է . ո՛վ, որչափ ընդարձակ է, լի եւ զեղուն են իւր մէջ քաղցրութիւն, գթութիւն եւ անչափ ներողութիւն :

Բայց, Տէր, դու ինչ կը խնդրես քո հրպատակ ծառայներէն . քո խնդրած տուրք կամ հարկ՝ աշխարհին պահանջած ոսկի արծաթ չէ, ստրկական կեանք չէ, այլ ազատ կամաց գիտակցութիւնը : զոր քո Հօր ձեռք դէպ առ քեզ կը ձգէ եւ քո լոյս կառաջնորդէ, եւ ո՛ւր, Տէր, ճանաչել զքեզ, հաւատալ քեզ, յամենայն սրտէ սիրել զքեզ, սիրել զընկերն իրրեւ զանձն, պահել Աւետարանիդ սուրբ աւանդ, պահել այն ամէնը, ինչ որ դու պատուիրեցիր . եւ ակնկալել քո հանդերձեալ փառաց :

Ահաւասիկ, Տէր, այսչափ են միայն քո

քաղցր լուծեր եւ փոքրոգի բեռներ . աւաղ, խտապարանոց մարդիկ, գէր ցուլեւուն պէս դողող եղջիւրներով զայն թօթափել կուզեն, եւ կամովին կը կրեն աշխարհին ու մամոնային տաժանակիր լուծն, որ կը ջախջախէ իրենց պարանոց . եւ որուն տակ ստրկացած կը հեծեն զօրհանապաղ եւ չեն զգար : Մարդիկ՝ մամոնային ագահութեամբ կը զառածին իրբեւ անյազ տղրուկ, բնաւ ոչ շատ է, կասեն, եւ ոչ գո՛հ կը լինին, թէ եւ բովանդակ երկրին հող ոսկի դառնայ . եւ նոքա պիտի յագենան միայն զերեզմանի հողով :

Տէր, դու պատուէր տուիր եւ քո Աւետարանի ձեռագրով երաշխաւորեցիր որ քեզ հաւատացող արքայութեան որդիքներդ, աշխարհայոյս հեթանոսաց պէս բազմահոգ չը լինին, զեղիս ու անառակ կեանք վարելու համար . այլ հաւատան սրտով քո նախախնամող Հօր, որ թռչնոց կերակուրն անգամ չի մոռնար, որք ոչ վարուցան ունին եւ ոչ վաստակ, եւ կապրին քնութեան սեղանէն՝ որ լի է ամենունակ պարգեւներով :

Բայց մարդիկ, թերահաւատ մարդիկ, որք առ ոչինչ կը համարին վերնախնամ Հօր տեսչութիւնը: անստոյգ ապագային եւ առօրեայ կենաց համար, կը տքնին զօրհանապաղ չարաչար դաղանօք. եւ երբ անդն ու անդաստանը բազմապատկեն, վաստակը ու շահավաճառութիւնք յաջողին, կը խորհին յայնժամ շտեմարան ընդարձակել, դանձատուն պատրաստել, հաւատարով թէ մարդոյն կեանք եւ վայելքն՝ ընչից մթերքնեւ ըէն է: Այլ քո սրտմտութեան շանթ որչմօի արագ է այս թերահաւատներու համար, գիշերամէջ պահուն, հոգեպահանջ հրեշտակ մի կը համառօտէ քո դատաստանը եւ իբրեւ փոշի կը ցրուէ թերահաւատին մթերած գանձը:

Ոչ, ոչ, մի խաբէք, մարդիկ, տեսէք աշխարհին կեանքը ու դատեցէք. մարդոց ուղիղ կեանք՝ գանձ չէ, ընչից մթերք չէ, մեծութիւն չէ, անկապուտ փառք չէ. թէ այդպէս լինէր, հարկ էր որ մեծագանձ մարդիկ դեռ եւս ապրէին: Սակայն ո՛ր է Սոդոմոն, ո՛ր է Կրեոսս, եւ ո՛ր են աշխարհակալ հարստութիւնք. որք առաւօտուն

յաշխարհ եկին, միջօրէին պահ մի փայլեցան, իրիկուն գերեզման մտին: Հապա ստոյգ կեանք, ստոյգ մեծութիւն եւ ստոյգ յաւերժական փառք՝ Յիսուս է. «Ես եմ, ասէ, ճշմարտութիւն եւ կեանք. եւ թէ բանն զոր խօսեցայ ընդ ձեզ՝ հոգի է եւ կեանք»:

Այդպէս է, ս՛վ Տէր, երանի թէ մարդիկ հաւատային քեզ. երանի թէ ընկեր զընկեր չը զրկէր մամոնային համար. հօրը՝ զանաւագ չը կուփէր մամոնային համար, մին յըզփացեալ առատ սեղանին վերայ, միւսն աւուր պարէնի կարօտ չմար մամոնային համար, աշխարհ աշխարհի դէմ չի կուռէր մամոնային համար, բռնութիւն չտիրէր, ստորկութիւն չլինէր մամոնային համար, եւ Յուս գան զքեզ չմատնէր երեսուն արծաթին համար: Երանի թէ մարդ՝ ազահութիւն հանէր իւր սրտէն, շուայութիւն մեռնէր, զեղխութիւն պալատականաց կեանքէն բարձուէր, տեսնայիր դու յայնժամ թէ ինչպէս չքաւոր ժողովուրդն եւս գո՛ւ պիտի ապրէր:

Մամոնայ, մամոնայ. դու զմարդիկ ի քիրտ ի վաստակ տանջելով կը տանջես, դու

մարդոս ոսկերաց ցեցն ես եւ զհոգին՝ հոգա-
ծութեան մէջ խարտելով կը մաշեա, կապարի
նման ծանրանալով՝ հաւատք եւ կրօն կը նկ-
ճես քո ծանրաբեռնութեան տակ . մարդիկ
տարակուսեալ են՝ քեզ ծառայելով ծուր
դնեն՝ թէ Աստուծոյ . դու միթէ այս աշ-
խարհին Աստուած՝ իշխան եւ թագաւորն
ես . երկրաւոր արքայութիւն, մարդոց կեանք
եւ երջանկութիւն ես . ո՛հ, հէք մարդիկ,
արդեօք այսպէս հաւատալով քեզ կը հպա-
տակին :

Իայց դու երբեմն որչափ ոչնչացար մար-
դոց աչքին առաջ, խաչին ոտքը դքեզ վըշ-
րեց ու մոխիր դարձուց, խաչի թուականէն
եւ Գողգոթայի գլխէն զինուորեալ՝ աշ-
խարհութեաց մարդիկ մրցեցան քո դէմ, բիւ-
բաւոր հազարաւոր մարդիկ մերժեցին քո
փառք, քո անցաւոր վայելքը . վազեցին
գունդագունդ դէպ ի մահ, սոսկաց սուր
դահճին երբ կը տեսնար, որ Յիսուսի քաջ
հովուին ոչխարները կամովին ի սպանդ կը
վարին կը մորթուին կը քերթուին, աշխարհ
կը ծախեն, կեանք կուտան, երկիրք կառ-
նեն, մամոնայն ամաչելով հրապարակէն ես

կը դառնար, խաչի մերկամարմին զինուորները
զինուելով կը յաղթանակեն :

Այլ աւանդ, ո՛վ Տէր, մեք յետին ժամա-
նակիս մէջ քո խաչին դասալիք ու վատա-
պրտեալ զինուորներն ենք, խաչէն փախանք՝
մամոնայն գրկեցինք, քո սէր թողինք, աշ-
խարհը սիրեցինք, եւ ասացինք թէ, այս է
մեր կեանք, մեր արքայութիւն եւ հան-
դերձեալ փառք . եւ կապրինք այնպէս՝ ինչ-
պէս կապրէին մարդիկ քո յայտնութենէն
յառաջ : Եթէ այսպէս, ուրեմն ի՞նչ դանա-
զանութիւն կայ անհաւատին եւ քո հաւա-
տացեալ ծառային մէջ, յորոց միոյն կորուստ
կտպառնաս եւ սակաւ դան . իսկ միւսին բա-
զում դան ու հարուած, որ հաւատաց քեզ,
ուսաւ եւ իմացաւ . քո կամք ու պատուի-
րանք :

Արդար ես Տէր, քո այս դատաստանը
ճշմարիտ է . մարդ չի համարձակիր քեզ դէս
դատախազ կանդնել, երբ քո իրաւունքը
վարձ ու հատուցումն ուղիղ կը կշռէ : Ո՛չ
ապաքէն բիւրանդամ պատժապարտ են այն
ճեղղ ու ապիրատ ծառաները՝ որ քո սէր,

քո խաչի յիշատակ . քո անկէիւ բարերա-
բութիւնը՝ մամոնային հետը կը փոխանակեն ,
լոյս կը թողուն՝ եւ հող կը պաշտեն , որոց
կրօնքն է ազահութիւն , զրկանք , յափըշ-
տակութիւն , մեծութիւն եւ գանձ , եւ այլ
ամեն անկայուն վայելք , որ հող է , եւ հող
պէտք է լինի բոլոր աշխարհասիրաց յոյս :

Այլ դուք , ով Աւետարանի հոգւով աղ-
քատները , խնդացէք , Յիսուսի երանին ձեզ
համար է , ձեր յոյսը անմահութեամբ լի է -
թող աշխարհ եւ մամոնայն ձեր թշուա-
ռութեան վերայ խնդան ու սրտմտին՝ երբ
դուք ծուներ չէք դներ սատան Մամոնային ,
թէեւ խոստանայ զաշխարհ իւրայնովք
պարգեւ տալ , մերժեցէք , մի հաւատաք
այդ ստախօսութեան հօր , դուք այս աշ-
խարհէն պիտի գնայք , ձեր սեպհական հայ-
րենիքը հանդերձեախն է : Չօրացէք , ոտըն-
հարեցէք աշխարհի մեծութեան գանձը , զոր
թէ շուտ թէ անագան միշտ աշխարհ կը կո-
ղտպտէ : Դուք Բրիստոսի ընտրած փոքրիկ
հօսն էք , յիշեցէք ձեր քաջ հովուին յոր-
դորը , որ կտակ աւանդեց ձեզ , ձեր գանձը
երկինք գնեւ , ուր աշխարհիս գողերուն եւ

հարստահարիչ զրկողաց ձեռք չի հասնիր :
Դուք յերկրի վերայ , յերկինս ապրեցէք .
մի վարանիք , թէ հնար չէ հողէ մարմնով
այնչտի վերանալ : Հողին , սիրտ ու հա-
ւատքը բարձրաթուիչ են , այնու վերաթե-
ւեցէք եւ հաւատացէք յԱստուած . զի օր մի
աշխարհին եւ Մամոնային պատերազմ կը
վերջանայ , յաղթանակ ձերն է :

ՆԻԻԹԱՊԱՅՑՅԻ ՆԵՐԱՆՆՄՈՒԹԵՆՆ ԳԵՄ

Լուր երկին եւ ունկնդիր , երկիր . Մար-
գարէին պէս ես էլ բողոք կը բառնամ , զձեզ
ի հանդէս կը կոչեմ , տեսէք ու զարմացէք .
մարդիկ Աստուծոյ դէմ մարտ կը մղեն , մար-
դիկ երկնից դէմ նեւ կարձակեն . այս մեր
հողագնդի դաճաճներ , գերեզմանի որդերը
գլուխ ամբարձեալ կապտամբին եւ կա-
պերախտին բարերար Արարչին դէմ , եւ չեն
ամաչեր . երբ եզն իւր ստացիչը կը ճանչնայ
եւ էչը իւր տիրոջ մտուր :

Ամենակալ հօր Աստուած , դու կը հա-

յիս ու կը տեսնանք. ո՞վ են այդ ապիրատ անդդամներ, որ զքեզ եւ քո նախախնամութիւնը կուրանան եւ կը խօսին եւ կը գրեն այսպէս. թէ «Ս.յո աշխարհին վերայ քո արեւ չի ծագեր, քո անձրեւ չի ցօղեր, քո աչքը չի հսկեր եւ ոչ քո սցցելու ստքը կը շրջի. մարդիկ առանց քեզ կ'ապրին. առանց երեսիդ՝ լոյս կը տեսնան, առանց անձրեւիդ՝ հաց կուտեն, եւ առանց քո զօրութեան՝ կ'իշխեն. թագաւորները դահերուն վերայ կը բարձրանան եւ առանց քո ակնարկութեան կը յաղթեն կամ կընկճին. չկայ դերագոյն աթոռ մի, որ կը վարէ զաշխարհ, այլ ամենայն ինչ բնութեան ինքնավար օրինաց դիպուած է՝ երջանկութիւն, թշուառութիւն, իշխանութիւն, զօրութիւն, յաղթութիւն, պարտութիւն կեանք եւ մահ:

Այսպէս է, բարձրեանլ Տէր, ուրեմն, դու չես որ զբնութիւն եւ զօրէնս ի միասին կը վարես, միթէ առանց քո ձեռին բնութիւն իւր օրէնքով ինքնին կը վարի. մեք կը տեսնամք, որ աշխարհիս կարգ եւ օրէնք առանց մարդոց չեն վարիր. եւ եթէ կայ մարդ, կան թագաւորք, կան իշխանք,

կան օրէնադիրք, որ այս փոքրիկ աշխարհագունդ կը կառավարեն, դու չես ու չկան ամենիշխան Տէր, որ տիեզերքին արարիչ եւ օրէնադիրն ես. եւ զայն կը վարես քո անհուն իմաստութեամբ: Մարդիկ զքեզ չեն տեսնար եւ կը կարծեն թէ դու չկաս. եւ միթէ իրաւունք ունի սոքիս տակի մըրջիւն երբ չի տեսնար զիս. նա կարծէ թէ ես չկամ որ կը կոխեմ ու կը ձմեմ զինքն: Մարդիկ, ես կը ճանաչեմ զձեզ, դուք չքոտի մըջիւն չէք. դուք հանձար ունիք, ձեր կոչումն բարձր է, բայց ինչ էք դուք անհուն անսահման էութեան առաջ, դուք թողլով հաւատքը՝ աչքով տեսնել կուզէք զայն:

Տէր, քո պետական աթոռը երկինքն է, ուր առաջի կայ դարանակալ իմաստութիւնը. Սողոմոն քեզ համար ասաց թէ, թագաւորք քեզմով կը թագաւորեն, եւ դու ես միայն անաւոր Աստուած՝ որ կը քաղես զողիս բռնաւորաց, եւ քո փառաց վրէժխընդիր ես, զայն ոչ Աղեքսանդրին կուտաս, ոչ կեսարին եւ ոչ Բարիլոնի հպարտին, որ արքայական տանեաց վերայ ձեռե-

լով սիրտ կը բարձրանար ու կըսէր՝ «Ես կանգնեցի Բաբելոն, ես աշխարհին տէրն եմ»:

Դու զայս տեսար, ու լսեցիր Տէր, եւ որչափ շուտ եւ արագ վճռեցիր բարձրամտին դատաստանը, երկնից բարձրութենէն նայեցար նետանարեցիր Բաբելոնին հպարտացող գոռոզը. հզօր գաւազանէն, արքայական գահէն եւ ի պատուոյ մարդոյն զըրկելով՝ հրամայեցեր որ երթայ արջառներուն հետ խոտ ձարակէ, մինչեւ ձանձնայ բարձրելոյն իշխանութիւնը. թէ դու ես միայն միահեծան Տէր, որ աշխարհիս գահերը ոտքիդ տակ դրած ես եւ երբ երկնից գէմ՝ եղջիւր ածեն՝ դու զայնս օտնհարելով յանդունդս կը գլորես:

Տէր, թող խօսին քեզ համար՝ թէ դու չես, որ ամբարտաւանից հատուցումն կը վճարես քո արդար կշռով. եթէ դու չես, հապա ով էր այն, որ քո օծեալ կիւրոսին աջ ձեռք բռնելով՝ առաջնորդեց տարաւ մինչեւ ի Բաբելոն, ուր ջախջախել տուաւ այն արքայն բռնաւորին գլուխը, որ յանդրգնեւ էր քո սուրբ տաճարին սպասները

պղծել, եւ քո արդարութեան թաթը յանկարծ երեւելով դահլիճի պատին երեսն՝ երեք բառով միայն չափեց ու կնքեց անարժան թագակրին կեանքը, տեսաւ զայն եւ զարնուրեցաւ, իբրեւ հաւ մի սուրն ի վիզ թրթփաց ոտքիդ տակ ու անարեկ մեռաւ սեղանակապուտ ամբարիշտն:

Դու չէիր դարձեալ որ նոյն Բաբելոնին վերայ արծուապէս իջար բռնեցիր զաշխարհաստանն Աղէքսանդր, անդէն հանիր քաղեցիր նորա բռնաւոր շունչ եւ ոգին. որ Յունաստանէն մինչեւ ի Պարսս ի Հնդիկ ի Բաբելոն աշխարհի պետութիւնները խորտակեց փշրեց երկաթի ժանկքներով. որուն ոտքը լայնածիր աշխարհս չափելէն յետոյ, եթէ չմնար այլ եւս տեղի իւր արչաւանաց՝ թերեւս ժպրճէր մտաբերել մինչեւ երկինք արչաւել եւ որպէս զին հպարտն այն ամպերուն վերայ դնել իւր աթոռը:

Թողունք հին աշխարհակալաց հաշիւը եւ հատուցումն. դու չէիր, որ նոյն իսկ մեր օրերը Տրանսիոյ վերջի դիւցազնին յաղթական արչաւանաց քայլը յետս ընդդէմ մղե-

լով տարիւր փակեցիր սուրբ Հեղինէ անձուկ կղզւոյն մէջ . ուր նա եւս մեր յաղթող Արտաշիսին պէս հառաչեց, «Աւանդ փառացս անցաւորի» . եւ այն անպարտելի աննկուն ողին լքաւ ու ճանչցաւ զինքն թէ յիրաւի Ֆրանսիոյ բախտն էր երբեմն, պատերազմի փառք, այլ իբրեւ սոսկական զինուոր անմըխիթար մեռաւ իւր միայնութեան մէջ :

Վաթերլոյի դաշտին եւ սուրբ Հեղինէ կղզոյն մէջ կալանաւոր Առիւծին դատաստանը վճարելէն յետոյ՝ դարձար ի Սէտան տեսնալ նաեւ փոքր կորիւնին դատաստանը : Եւ սիկ էր այն , վերջի Նաբոլեօն, որ սուրն ի պարանոց ձգելով՝ ինքնին գնաց խոնարհեցաւ Գերմանիոյ յաղթականին առաջ . եւ դու արդար Աստուած , այսպէս չափեցիր ուխտադրութ կայսեր հռչակեալ պանծացեալ քաղաքականութիւնը , աշխարհ տեսաւ այս եւ զարմացաւ , թէ քո դատաստանին կշիռը արդարաչափ է :

Աստուած ամենատես , մարդիկ այնպէս կը կարծեն թէ աշխարհիս բան քեզմէ անտես է , եւ դու երկնից բարձրութենէն

միայն իբրեւ զբօսանս կը հայրս երկրիս վերայ , պատերազմի դաշտաց վերայ , քեզ ոչ ինչ փոյթ չէ թէ մարդկութեան ծաղկահասակ նորատունկ աղնիւ սերունդ , անագորոյն հրազինաց բերան անխնայ կը մաշին , մարդիկ բանաւոր քո պատկերակից՝ ավստոս իբրեւ անպիտան խոտ միահամուռ կը հընձուին , զորս դու մի մի կտեղծես , շունչ եւ կեանք կը բաշխես . եւ քո բարեխնամ կամքն է , որ մարդիկ, ողջ մնան , մարդիկ բարդաւածին , սն , մարդիկ զիրեար կսպաւեն սրակոտոր մահով :

Իսկ դուք սիկ էք , որ այս ամեն , Աստուծոյ արդարութեան չափերը՝ զիպուած կը համարէք , եւ տիեզերաց գոյութեան համայն հրաշալիքները բնութեան կը վերածէք . ես չզիտեմ թէ ձեր այդ պաշտած բնութեան անունը ինչ է , դուք զայն գերադոյն էակ եւ ճարտարապետ կը ճանչնաք , արարուածն՝ Արարչին տեղը դնելով . եւ պատճառն ինչ է , զի դուք արարուած բնութիւնը կը տեսնաք , որ ձեր ոտքի տակն է ու կը շօշափէք զայն , իսկ Արարիչը չէք տեսնար , արդեօք վասն այն կերկբայիք ,

եւ այս իսկ դարմանալի է, երբ դուք կը հաւատաք թէ Եգիպտոսի չորս հազար տարուան հնութեան բուրդերը մարդոց ձեռք բարձրացուցեր է, ընդէր ապա կը դժուարիք հաւատալ թէ Մասիսի եւ Հիմալայի լեւրանց բարձրութիւն յորինող բնութեան ճարտարագետն է եւ մեք նորա անունն՝ Աստուած կը կոչեմք :

Ինչո՞ւ կը դարձուրիք եւ խոյս կուտաք այս անաւոր անունէն, որուն յիմար հեթանոսք յուսալով փրկուեցան եւ դուք կարծեցեալ իմաստունք: դեռ կը գեգերիք երկմտութեան մէջ, դուք սուրբ գիրքը Հրէից ազգին հնարած առասպել կը համարիք, եւ նորա Աստուածապաշտ հաւատացեալները նախապաշարուած օգէտ կը կոչէք եւ միթէ ձեր այդ դատաստանը՝ հին եւ նոր պաշարուած մտօք չէ: Բայց թողէք որ շօշափեմ ձեր ոգին, ձեր միտքը ու նպատակը :

Տէր, դու կը տեսնաս եւ ես ականջովս լսեցի այսպիսի մարդոց անուղղայ դատաստանը, որք կը խօսին եւ կը գրեն. թէ քանի որ մարդիկ զԱստուած կը կոչեն, քանի

որ մարդիկ դայն հողուով կը պաշտեն, քանի որ կրօնք, հաւատք կայ, քանի որ մարդիկ կրօնից պաշտօնեայնեբուն կանսան, քանի որ հանդերձեալ անմահութեան յուսով կը խայտան, աշխարհիս ընկերնաշտական խաղաղութիւն եւ շինութիւն անհնարին է :

Ասացէք ուրեմն ինչպէս պէտք է լինի, աշխարհ եւ մարդիկ անտերունչ անաստուած ման, բարձուին իսպառ այդ յաւիտենական գաղափարները եւ Աստուծոյ տիրող անունն՝ աշխարհէն, բարձուին կրօնք հաւատք մարդոց խղճէն ու սրտէն, բարձուին յոյս եւ ակնկալութիւն երկնից հանդերձեալ արքայութեան փառքէն. եւ մարդոց յոյս մինչեւ ի գերեզման տանել եւ անմահութիւն մեռուցանել մարդոյն հետ թաղել :

Ահա ձեր միտք եւ խորհուրդը այս է, դուք այնպէս կը կարծէք, թէ երբ հաւատքը կործանի, աշխարհ կը շինուի եւ յայնժամ միայն երջանկութիւն կը թագաւորէ :

Ես գիտեմ, եւ դուք եւս գիտէք, ձեր այս խորհուրդ սիրտ եւ նպատակ նոր չէ :

չատ հին է , կը ճանաչեմ դձեզ , դուք այն երկրաքարչ մարդոց վերջին որդիքներն էք , որոց նկարագրին ճշգրտապէս կը հանէ մեծն Սողոմոն . դուք եւս ձեր անհաւատ հարց նման կը քարոզէք ու կասէք : « Արդ եկայք վայելեսցուք ի բարութիւնս որ կան , եւ վարեացուք արարածովքս զբաղեալք իբրեւ ի մանկութեան , պէս պէս գինեօք եւ անոյշ իւղովք լցցուք , բոլորիւք վարդից պսակեացուք մինչչեւ թառամեալ իցեն զի անոյք ստուերի են կեանք մեր եւ չիք խափան ի վախճանի մարդոյն եւայլն » :

Ահաւասիկ այս է , ձեր թիւր խորհուրդ եւ ապաշնորհ բան , արարածոց բարութիւնսները վայելել զյադ եւ Արարիչը չճանչնալ , գինին խմել առանց գոհութեան եւ այգււոյ տէր ու մատուռակն արհամարհել , անոյշ ծաղկէիւղովք օծանիլ եւ ծաղկանց զարդարիչը չփառաւորել . մարդոյն յոյս եւ բաժին միայն աշխարհիս վայելք դնել եւ չհաւատալ թէ գոյ անմահութիւն , գոյ այլ եւս բաժին մարդոյ յերկինս , մարդն անեղծ է . զի Աստուած զայն յանեղծութիւն հաստատեաց , մարդն Աստուծոյ պատկերակից

է , պէտք է իւր սկզբնատպին պէս անմահ մնայ , դուք մի աշխատիք չքայնել զայն եւ մարդոց հոգեկան կեանքը՝ անասնոց հաւասարել :

Ուրեմն թողէք , որ նոյն Սողոմոնին պէս պարսուանս դնեմ ձեր չարարուեստ գիտութեան , մոխեր է ձեր սիրտ , ընդունայն է ձեր վայելից յոյս , անարգ կաւ է ձեր կեանք , երբ անաստուած եւ առանց նախահամութեան կապրիք . եւ դուք իսկ էք երկնից Հօր այն չար ու ապաշնորհ դաւակններն , որոց վերայ նա իւր անհուն սիրով կածէ իւր անձրեւ եւ կը ծագէ իւր համատարած արեւը :

Դաւիթ կը խրատէ , որ ձեզ չը նախանձիմ , զի դուք խտտի նման պիտի ցամքիք վաղվադակի . այդպէս ձեր թերահաւատութեամբ ապրեցէք ու մեռէք , ձեր յոյս , ձեր կեանքը թող միայն գերեզմանին մէջ դադարի , անդր մի անցանէք , ձեզ համար կեանք չի կայ , ձեր կարծատեւ հաւատք մինչեւ ի հողն է . եւ դուք պէտք է ծածկուիք գերեզմանական ստուերին տակ , լոյս

եւ անմահութիւն չտեսնաք . ձեր դայթակ-
դութիւն կը մնայ աշխարհիս վերայ , եւ դուք
իշոյ երկայնաքարով մի կը խորատուղիք յան-
դունդս . այն իսկ է միայն ձեր բաժին ու
վիճակ :

Այլ դու , ո՛վ մարդասէր հոգի Աստուած ,
դու հանճար եւ գիտութիւն տուիր մար-
դոյն , որ մարդիկ զքեզ գտնեն . մարդիկ
ի ինդրեւն զքեզ՝ կը կորուսանեն . եւ դու
ո՛ւր կը ծածկուիս ամենուրեք զօրութիւն ,
երկնից աստեղատան եւ տիեզերքին մէջ չես .
չէ տիեզերք քո մէջն է : Այս , անհուն ես ,
անպարունակ ես . նիւթն զքեզ կարող չէ
բովանդակել , եւ տիեզերք քո անբաւու-
թեան մէջ միայն մի նշանախեց կէտ մի է եւ
դու մի շնչով կարող ես տապալել զայն .
ինչպէս մի շնչով յոչնչէ ի դոյ ամեր :

Եւ դու , ո՛վ երկնից ամենահայեաց աչք ,
դու կը տեսնաս եւ կը դիտես մոլորամիտ
մարդոց անել ճանապարհ , որ կը աքնին չա-
րաչար զքեզ աշխարհի գիտութեան մէջ զըտ-
նել , առ ոչինչ համարելով քո լոյս , քո յայտ-
նութիւն , քո շնորհ : Տէր ոգեսէր , խնայէ

քո վաստակեալ ծառաներուն , քո վճիտ սուրբ
լոյսը՝ ճառագայթէ նոցա փակեալ աչքերուն ,
ինչպէս կը պաղատէր Դաւիթ . որ միայն հա-
ւատով զքեզ գտնեն եւ անհաւատութեամբ
չը ննջեն ի մահ :

ՅԵՂԹԱՆԵԿ ԺԾՄԱՐՏՈՒԹԵՆ

Ո՛վ յաւիտենական ճշմարտութիւն , Զօ-
րաբաբէլ քո ճշմարիտ վկայն է , որ համար-
ձակեցաւ բարձրաբարբառ քարոզել ինքնա-
կալ Դարեհին աւագաժողով ատենին մէջ .
վկայեց քեզ համար թէ՛ յամենայնի յաղթող
ես . եւ ստացաւ իւր մրցանակն :

Ո՛վ ճշմարտութիւն , ասաց Զօրաբաբէլ .
դու ամէն բանէն զօրաւոր ես , բովանդակ
երկիր քեզ կապաւինի . երկինք եւ երկիր մի-
անգամայն կօրնեն զճշմարտութիւն , մարդ-
կային ամէն գործքեր քո առաջն են , թէ
արդար թէ ապիրատ . դու անխառն լոյս եւ
արդարութիւն ես , անիրաւութիւնը բնաւ
քեզ հետ մամակցութիւն չունի :

Ո՛վ միակ ճշմարտութիւն, դու միայն ես արդար եւ սուրբ · մարդկան որդիքները սուտ եւ անիրաւ են, նոցա ճանապարհ ճշմարտութենէն խոտորած է, նոքա իրենց անիրաւութեան մէջ պիտի կորնչին · իսկ դու կաս ու կը մնաս յաւիտեան, քո իշխանութիւն մշտնջենաւոր է, քո դէմ ապստամբող եւ հպարտացող գոռոզ հողիները դամննն եւս ի հող կը դնես եւ քո հզօր յաղթանակ կը կանգնես նոցա գերեզմաններուն վերայ :

Ո՛վ անըմբռնելի ճշմարտութիւն, աշխարհիս իմաստութիւն գրեզ ըմբռնել կուզէ եւ դու կը փախչիս, նա կը վազէ քու ետեւէդ եւ դու սրավար կը հեռանաս, նա երբ մտքով կը վերանայ՝ դու առաւել եւս կը բարձրանաս, եւ մերթ եւս այնչափ կը թագչիս եւ կը ծածկուիս պանծացող իմաստնոց տեսութենէն, մինչեւ կուրանան եւ կը մըտաբերեն տարակուսելով՝ թէ դու չը կաս : Նոքա կը հաւատան թէ աշխարհիս պալատներու մէջ թագաւորներ կան եւ կը գահակալեն · իսկ քո անհուն տիեզերք թափուր է, ոչ գահ ունի, ոչ թագաւոր, ոչ կառավար :

Ո՛վ անյայտ եւ յայտնեալ ճշմարտութիւն, քո ծառայն Մովսէս Քորէբ լեռան գլուխ հրավառ մորենեոյն մէջ տեսաւ · Բեթլէհէմի հովիւները գրեզ մարին մէջ տեսան, տեղ մի իրբեւ հուր եւ լոյս կը բոցավառէիր · տեղ մի իրբեւ նորածին մանուկ խանձարուրին մէջ գրեզ փաթթեց քո մայր, լոյս էիր եւ թանձրացար · որպէս զի մարդիկ տեսնան ու շօշափեն գրեզ, եւ ո՞վ կարաց նախ շօշափել գրեզ, միայն կոշտ հովիւներուն ձեռք · եւ իմ յայտնեցար դու նախ, դարձեալ պարզամիտ գեղջուկներուն :

Սորա համար ահա, դու ո՞վ յայտնեալ ճշմարտութիւն, չնորհակալութիւն կը մատուցանէիր երկնից · « Հայր, գոհանամ գրէն, զի ծածկեցեր զայս յիմաստնոց եւ ի գիտնոց եւ յայտնեցեր տղայոց : Այո՛, Հայր, այսպէս հաճոյ եղեւ առաջի քո » :

Ո՛վ անպարտ ճշմարտութիւն, իրբեւ պարտաւոր դնացիր կացիր Պիղատոսին առաջ, կոյր եւ ապուշ դատաւորն զիտես թէ ճըճմարտութեան անուրը երբէք լսած չէր, կը հարցանէր եւ իմանալ կուզէր քեզմէ թէ

ինչ է ճշմարտութիւնն Չգիտեմ, ո՞վ հեղափոխուանչ ճշմարտութիւն, թէ՛ ինչ խորհրդով թագուցիր զքեզ եւ չը ճառեցիր քո ճշմարտութենէն, դու՛ որ Աւետարանաւդ կը բարձրախօսէիր, « թէ ոչ կարէ քաղաք թագչիլ, որ ի վերայ լերինն կայցէ »: Եւ դու լոյսդ աշխարհի, զքեզ մարմնոյդ դրուանին տակ գրիր, որ Պիղատոս չի տեսնայ:

Ո՞վ ճշմարտութիւն, դատաստանի համար եկիր այս աշխարհ, բայց աշխարհի դատաւորն զքեզ խաչել տուաւ. հզօր Արդարութիւնն, զոր հետ քեզ բերիր եւ քո աթոռակիցին էր, նա թոյլ տուաւ որ դատաւարտուիս. որպէս զի քո իրաւունքը գերեզմանէն ի լոյս բերելով՝ քո յաղթանակն պռաւել եւս փառաւոր կացուցանէ աշխարհին առաջ:

Ո՞վ անաւոր ճշմարտութիւն, արդարութեան սուրը մէջքդ կապած շարունակ կը չըջիս աշխարհիս վերայ դատաստաններ կը տեսնաս. դու ճիշդ նոյն չափով կը չափես զմարդիկ, ինչպէս նոքա իրենց եղբայրներ կը չափեն. զի քո օրինադիրքն Աւետարանն

է, եւ դու կանխաւ վճռագրեր ես թէ՛ « Որով չափով չափէք՝ չափեսցի ձեզ »:

Այլ ո՞վ կարէ չափել քո չափն ու կշիռը. դու մերթ ապիրասներն արագապէս կը չափես, մերթ եւս երկայնմտելով յապաշխարութիւն կը կոչես. մերթ զրկեալներուն իրաւունքը կը պաշտպանես եւ զրկիչներուն պատուհաս կուտաս, մերթ եւս այնչափ կը թողուս եւ կը մոռնաս, որ քո ծառայները մինչեւ ի գերեզման զրկուին. եւ ո՞վ կը հաւատայ քեզ թէ՛ անդր քան զգերեզմանն դու դարձեալ դատաստան ունիս եւ կը հատուցանես արդարոյն՝ վարձք, եւ ամբարշտին՝ պատիժը:

Ո՞վ ճշմարտութիւն, քո աչք ամենատես է, քո լոյս արեւու լուսէն եօթնպատիկ պայծառ է. աշխարհիս խաւարագործ մարդիկ քո լոյս չեն սիրեր, միշտ մթան մէջ գործել կուզեն եւ դու զամէն ի լոյս կը հանես. եթէ անիրաւ դատաւորները դուռը քո դէմ փակեն՝ հրապարակին մէջ կը բողոքես. կը ներչնչես յանկարծ մանուկ Դանիէլի ոգւոյն, որ ի մահ դատաւարտուած անմեղ Շուշա-

նին փաստարան կանգնի եւ զանապարտ ուղին ազատէ չարածեր մասնիչներէն:

Ո՛վ աղատարար ճշմարտութիւն, դու Դանիէլի պաշտած միակ Աստուածն ես. նա քեզմով սպառազինեցաւ եւ մերկապարանոց խայտառակեց Բարիլոնի քուրմերուն գաղտնածածուկ հնարքները. քո զօրութեամբ պայթեցոց անազին վիշապն: Քո հաւատարիմ ծառային դէմ քանիցս անգամ ռխացան օձապաշտ Բարեւայիք եւ բռնադատեցին թագաւորը, որ քո ճշմարտութեան Զինուորը առիւծուց գուրը ձգեն. եւ դու անդէն սաստեցիր քաղցած ու կտողած առիւծներուն. որ փոխանակ փողոսելով՝ ընտաներար քծնելով քո ծառային ոտքը լիղեն:

Ո՛վ ճշմարտութիւն, քանի հզօր պաշտպան ես քո արդար ծառաներուն, որ դքեզ ճշմարտութեամբ կը պաշտեն: Դու մերթ քո կարիճ ըմբիշները ստութեան դէմ ի հանդէս կը հանես, ինչպէս հանիր քո արի նահատակն Յովբ. թոյլ տուիր որ նախանձոտ սատան չարաչար հարուածներով խոշտանդէ քո առաքինի ծառայն եւ Օստերլին թագաւորը

իւր գահէն հանելով՝ ի փողոց աղբիւսին վերայ դնէ, ուր դու ամպերուն վերայ աթոռդ դնելով հանդիսատես կը լինէիր. թէ ինչպէս քո վերալից նահատակն կը մրցէր, մի կողմէն փորձիչ բանասարկուին դէմ, եւ միւս կողմէն չարեաց միսիթարիչ բարեկամներուն դէմ. որք զարդար հողին մեղապարտ կը կարծէին եւ դու ամպէն ի վերուստ որտալով իրաւունքը՝ ծառային տուիր եւ հրամայեցիր, որ դատիչ բարեկամները իրենց մեղքը՝ նորա միջնորդութեամբ եւ զոհով քաւեն:

Այսպէս տեսար դու քո արդար ծառային դատաստանը. որով տարաւ նա իւր յաղթանակը եւ ամօթահար կորացաւ նախանձոտ ախոյեանին սեւադրոշմ ճակատ:

Ո՛վ ճշմարտութիւն, քանի անաչառ ես, զի դու քո ընտրեալ սիրելիներդ անգամ խըստութեամբ կը դատիս: Ինչպէս արդար եւ ուղիղ տեսար քո օձեալ Դաւիթին եւ Ուրիա Բեռացւոյն դատաստանն, ապստամբ որդին յարուցիր նորա դէմ եւ թոյլ տուիր որ արքայական տանեաց վերայ կատարուի

այն սոսկալի եղեանս. զոր քո արդարութիւնը հաւասար չափեց հօր ու որդւոյն մէջ. թոյլ տուիր որ Աբխաղոմ հալածէ իւր հայրը, Դաւիթ փախչի, Սեմէին անիծէ. բայց եւ անդէն թողիր Դաւիթը՝ դարձար ապիրատ որդւոյն դատաստանը տեսնալ. վարելով զհայրահալածիչն տարիւր հասուցիր խիտ անտառին մէջ. ուր ոսկեթիւ վարսերէն կախելով թողիր այնպէս, որ օդին մէջ երեւբայ, այն որ իւր հօր Դաւիթի աթոռը նստիլ կը մտաբերէր:

Սոյն օրինակ դատեցիր եւ չարախորհուրդն Աքիթորէլ, որ չողաւ եւ իւրովի խեղդեց զինքն չուսնով, երբ իւր ամեն խորհուրդները վրիպելով ի դերեւ ելան. որպէս զի քո առաջ չպարծենայ խորհրդականն ի խորհուրդս իւր:

Ո՛վ ամենիշխան ճշմարտութիւն, դու ամենուրեք կը տիրես, ս՛կ կը ժպտնի փախչիլ քո երեսէն: Դաւիթ վարանելով կը դռչէր, թէ երկինքն ելնեմ՝ դու անդ ես, թէ ի դժոխս իջնամ՝ անդ աւելի մօտ ես: Անդադար կը շրջիս ընդ ծով ընդ ցամաք, եւ ուր

հասնիս կը դնես քո դատական աթոռը: Թէ աշխարհիս պալատները դքեղ հալածեն, թէ բռնաւորներ քո դէմ սուր հաննն, թէ դատաւորներ քո ձայն չի լսեն, կերթաւ դքեղ ընդունող քո ծառայներուն տունը կօթեւանիս եւ քո հանգիստ կը գտնես: Սորա համար Խաչդ եւ Աւետարանդ գրկելով՝ անհանգիստ կը շրջէիր Սաղիմայ երկրին մէջ եւ կը գանդատէիր թէ. Աղուէսներ եւ թըռչուէններ դադար ունին եւ դու՝ գլուխ դնելու տեղ չունիս:

Ո՛վ հալածեալ ճշմարտութիւն, ստոյգ եւ ճշմարիտ է քո բան, մեր աշխարհ՝ սուտ եւ խարեբայ աղուէսներով լի է. ամենուրեք որջացած են, դարանամուտ կը լինին քո հաւեր եւ միամիտ աղաւթիներդ խեղդելու համար: Վասն այն իսկ քո ծառայն Դաւիթ, որ զարջ եւ գառիւծ կը պատառէր, տեսաւ օր մի՝ որ կեղծաւոր աղուէսներ զինքը շրջապատեր են՝ պաղատեց առ քեզ. «Ապրեցո՞ղիս, Տէր, զի նուազեաց սուրբ. նուազեցան ճշմարտութիւնք յորդոց ի մարդկանէ. եւ թէ՛ Ինանիւր խօսեցաւ այր ընդ ընկերի խրում. չրթամբք նենդաւորօք»... :

Ո՛վ անկեղծ եւ անպատրուակ ճշմարտութիւն , աշխարհիս կեղծաւորներ , դըպրաց ու փարիսեցւոց մնացորդ ժանտապըտուղ զաւակներ , որք առ երեւոյթ արտաքուստ որպէս բռեալ գերեզման ցոյց կուտան թէ իրենք ճշմարտութեան պաշտօնեայ են , ճշմարտութեանդ անունով կը պարծին . ճշմարտութեանդ անունով եկեղեցւոյ վերայ կը տիրապետեն , հովիւ կը կոչեն զիրենք եւ քո միամիտ գառները կը յափըշտակեն , դու ճանչցար զիրենք եւ շօշափեցիր նոցա ոգին՝ տեսար , որ իներքուստ վէին յափշտակութեամբ եւ նենգութեամբ :

Արդեօք սոքան են այն անիրաւութեան մշակներն , որոց դէմը քո փառաց արքայութեան դուռը կը փակես , եւ իներքուստ պատասխան կուտաս , ի բաց կացէք ի բաց , ո՞վ անիրաւութեան մշակներ , ես զձեզ չեմ ճանաչեր : Եւ նոքա կապշին անդէն քո այս դատաստանին վերայ , յուշ կը բերեն քեզ իբրու թէ դու կը մոռանաս նոցա առաքելութեան ու մեծամեծ գործոց վարձատրութիւնը . եւ ակնկալեալ արքայութենէդ զրկելով՝ վարձահատ կառնես զիրենք :

Քանի՛ անամօթ են կեղծաւորներ , ո՞վ ճշմարտութիւն , երկրիս մէջ կեղծաւորելով՝ երկնից մէջ եւս կեղծաւորիլ կուզեն քո անաչառ աթոռին առաջ . ուստի բողոք բառնալով՝ կասեն . «Տէր , դու զմեզ չես ճանաչեր , որ քո առաջ կերանք ու խմեցինք , քո անունով մարդարէպանք , քո անունով դուեր հանինք , քո անունով առաքելալ եղանք , Աւետարանդ քարոզեցինք , քո անունով քո հաւատացեալ հօտին հովիւ եղանք , ոչխարներդ ու գառներդ արածեցինք , եւ քո անունով այլ բազմապատիկ հրաշքները գործեցինք աշխարհին վերայ . ժողովուրդն զմեզ հայր կոչեց , սուրբ կոչեց , եւ քո հոգին ձեռնադրելով զմեզ՝ պաշտօնեայ կոչեց , եպիսկոպոս եւ տեսուչ կոչեց , վարդապետ կոչեց , քահանայ կոչեց , սարկաւազ կոչեց եւ տաճարիդ դռնապան կոչեց . եւ դու իսկ՝ լոյս եւ սղ անուանեցիր . ո՞հ , այժմիկ պիտի դատապարտուինք քո արդար դատաստանին առաջ եւ ի դերեւ պիտի երթան մեր խաչակրութեան այնչափ անձնանուիրութեան զոհերը :

Ո՛վ իրաւագատ ճշմարտութիւն , երբ դու

անիրաւ եւ կեղծաւոր մշակներուն դատաստանն այսպէս կը տեսնաս եւ քո դուռը կը փակես նոցա դէմը, անշուշտ հաւատարիմ մշակներուդ, ազնիւ ծառայներուդ վարձքը՝ բիւրապատիկ կը վճարես. նոքա որ դքեղ սիրեցին եւ քո բանը պահեցին. նոքա, որ ամէն բան թողին եւ դքեղ պաշտեցին. նոքա, որ քո շնորհաց տաղանդներդ՝ բազմապատիկ շահելով անեցուցին. նոքա, որ անախառութիւնը ոսնհարելով՝ Աւետարանիդ հեղութեան դասերը օրինակով ուսուցին. նոքա որ ուղիղ հասկցան քո գերագոյն պատուէրը՝ թէ «Դուք ամենեքին հաւատար եղբայր էք». եւ երբէք չմտաբերեցին խաղաղ ու միամիտ որդիքներդ վրդովել, մի հօտիդ ու փարախիդ գառները իրարմէ բաժանել. հերետիկոս, հերձուածող եւ չարախառ կոչելով: Եւ դու սիրոյ, խաղաղութեան եւ միութեան ճշմարիտ վարդապետ Յիսուս, քանի՛ ցասմամբ ու խտուրթեամբ պիտի դատիս այն տիրապետող վարձկան հովիւները, որ քո հօտը՝ բաժին բաժին երկպառակեցին:

Ո՛վ ճշմարտութիւն, թող մարդիկ եւ

ստութեան պաշտօնեայններն, այնպէս կարծեն թէ՛ դքեղ կը հայածեն, եւ կամ քո ծառայները կը չարչարեն: որոց պատուէր արւելի, որ չարին դէմը չհակառակին. եթէ մի քաղաքէն հայածեն՝ ի միւս քաղաք փախչին, եւ միթէ աշխարհ դքեղ յաւիտեան պիտի վանէ, դու ո՞վ խաչեալ ճշմարտութիւն՝ ոչ ապաքէն խրախոյս տուիր խաչիդ գրօշակին տակ զինուորող ծառայներուդ. «Քաջալերացարո՛ւք, դի ես յաղթեցի աշխարհի»: Ի՞նչ է յաղթութիւն եւ ի՞նչ է քո փախուստ, չգիտեմք:

Ո՛վ անընկճելի ճշմարտութիւն, գիտեմք եւ կը խոստովանիմք. դու անյաղթ ես, այնպէս կը թուիս թէ՛ նկուն կը լինիս եւ աշխարհ հեռ քեզ կը խաղաց: Ինչպէս խաղաց քո մարտիրոս նահատակներուն հետ. սրով ու հրով զրաւեց նոցա կեանքը. աշխարհիւր անզգամներով այնպէս համարեց թէ՛ առ յիմարութեան մեռան ու կորեան. սակայն երկնից մէջ նոցա յոյսը լի է անմահութեամբ, եւ երկրիս վերայ նոցա յիշատակ օրհնեալ եւ փառաւորեալ է: Եւ ո՞ դործեց այս մեծ հրաշք, դու միայն, ո՞վ յաղթական ճշմարտութիւն:

Ո՛վ արդար եւ ազատ ճշմարտութիւն , գիտես , խելակորոյս մարդիկ մեռուցանել յաղթութիւն կը համարին , բռնանալ տիրապետել՝ բաղդի տուրք կը համարին . մարդոյն ազատ պարանոցը սորկութեան լծով կորացուցանել՝ իրաւունք կը համարին . զաղքատն ու զանաւագ կոփահարել՝ զօրութիւն կը համարին . բազմաց վերայ բարձրանալ պերճանալ՝ թագաւորութիւն կը համարին . միով բանիւ միշտ գուն գործելով ճշմարտութիւնդ նուաճել՝ փառք եւ յաղթութիւն կը համարին :

Այլ դու , ո՛վ անմահ ճշմարտութիւն , քո հաշիւդ այսպէս չէ . ով որ ճշմարտութեանդ համար մեռնի՝ դու զայն Աստուծոյ պաշտօն կը համարիս . ով որ աշխարհիս սարկութեան լուծը կը կրէ՝ դու զայն Աւետարանովդ ազատորդի կը համարիս . ով որ կը կոփուի կը ճռփուի հարստահարիչներուն ձեռքէն . դու զայն ազատ ու երջանիկ կը համարիս . հոգւով աղքատներ , սղաւորներ , հալածեալներն առ հասարակ կ'երանես . ոչինչ փոյթ չէ քեզ թէ աշխարհ՝ այս քո հաշուիդ վերայ կը խնդայ , երբ դու՝ հակառակ մարդոյն կրից ու ցանկութեան , մարդոց երանու-

թիւնը՝ զրկման , թշուառութեան եւ մահուան մէջ կը դնես :

Ահաւասիկ այս է , ո՛վ անքննին ճշմարտութիւն . որ աշխարհ գքեզ կատէ , քո միտք եւ քո լեզուն չի հասկնար . Այլ գքեզ սիրող եւ պաշտող ծառայներն շատ են . թող աշխարհ իւր թերահաւատներով փիլիսոփայն իւր գրչով բնագէտն իւր փորձով աքնի ու ճգնի չքացուցանել քո զօրութիւն . քո զինուորեալ ծառայներդ մինչեւ ցմահ կը մրցին , եւ քո Աւետարանդ բաւական է այն ամէն յամառ փիլիսոփայից կարծիքները նուաճել ու ցրել . մանաւանդ այն վերջի պահուն , մինչ կը ցնդի նոցա գլխոյն ուղեղը , գրող մատուըները կը չորնան , աստեղադէտ աչկունք զէպի հող կը յառին . կորովի մտաց լոյսը՝ մահուան ստուերին տակ կը նսեմանայ . եւ դու յայնժամ կուգաս ու կը քաղես նորա ոգին , կը փշրի հողակերտ անօթն . փիլիսոփայն հող կը դառնայ , դու լոյս կը մնաս . փիլիսոփայն կը մեռնի , իսկ դու անմահ եւ անմահութիւն ես , փիլիսոփայն ափ մի հողին մէջ յաւիտեան կը լռէ , կը դադարի եւ կը խոնարհի իւր հպարտ գիտու-

թենէն, այլ դու կենդանի եւ յաւիտենա-
կան խմատութիւն ես. քո գիտութիւն
անչափ անասնման ովկիանոս է եւ երբէք
չես սպառիր:

Այլ եւս բաւ է: Աւարտեմ քո յաղթա-
կան ճառը, ո՞վ յաւիտենական ճշմարտու-
թիւն, ես որ Աւետարանիդ ճշմարտութեան
մի հէք պաշտօնեայն եմ՝ կը պաշտօնիմ քեզ,
քո սիրով եւ լուսով զինուորէ հոգիս, ես
մանուկ էի դեռ՝ ճշմարտութեանդ յուսա-
ցայ. եւ արդ նոյն յուսով ճշմարտութեանդ
կապաւինիմ. եւ իրք ճշմարտութիւնդ ինձ
օգնական կանչեմ, ես էլ Դաւիթին պէս
վտանաբար կը դռչեմ. «Յոյց ինձ ճանա-
պարհ, յոր եւ գնացից. զի առ քեզ օէր
համբարձի զանձն իմ»: Յոյց ինձ նաեւ որ
քո ճշմարտութեան ճանապարհն ընտրեմ եւ
քո իրաւունքը յաւիտեան չմոռնամ:

Ա Ի Ա Ր Տ

Յ Ա Ն Կ Գ Լ Խ Ո Ց

Գլուխ	Երէ-
Ա. ՍԻՕՆԻ ՎԵՐՆԱՏՈՒՆ ԵՒ ԶԱՏԿԱԿԱՆ ԳԱՌՆ	1
Բ. ՅԻՍՈՒՍ Ի ԳԵԹՅԵՄԱՐՆԻ ԶՈՐՆ	22
Գ. ՅԻՍՈՒՍ ԱՌԱՋԻ ԴԱՏԱԿՈՐԱՅ	28
Դ. ՅԻՍՈՒՍ Ի ՃԱՆԱՊԱՐՀՍ ԽՍԶԱԿՐՈՒ- ԹԵԱՆ	35
Ե. ՅԻՍՈՒՍ Ի ԲԵԹԵԼԱՅ ՍԱՐ	37
Զ. ՅԻՍՈՒՍ ԱՆՕԳՆԱԿԱՆ ԹՈՂԵԱԼ	47
Է. ՅԻՍՈՒՍ Ի ԳԵՐԵՁՄԱՆ ՄԱՀՈՒ	54
Ը. ՅԻՍՈՒՍ Ի ՆԵՐՔԻՆ ԲԱՆՏՆ ՍԱՆ- ԴԱՐԱՄԵՏԻՆ	64
Թ. ՅԻՍՈՒՍԻ ՅՄԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԱՂ- ԹԱՆԱԿ ԽՍԶԻՆ	66
Ժ. ՅԻՍՈՒՍ Ի ԼԵԱՌՆ ԶԻԹԵՆԵԱՅ	78
ԺԱ. ՀԱՆԴԷՍ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏ ԱՇԽԱՐՀ ՅԻՍՈՒՍԻՆ ԴԷՄ	89
ԺԲ. ՄԱՄՈՆԱՅՆ ԱՏՏՈՒԹՈՅ ԴԷՄ	103
ԺԳ. ՆԻԹԱՊԱՇՏՔ ՆՈՒՍՈՒՆԱՄՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ	113
ԺԴ. ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ	125

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Երև	Տող	Սխալ	Ուղղել]
4	7	մարմին	զմարմին
17	19	մշա	մշակ
28	2	զճանապարհ	զճանապարհն
44	9	սրտին	սրտիդ
46	10	ս	ես
84	16	անկուշնեց	անկուշեց
87	2	սիօ	Սիօն

« Ազգային գրադարան

NL0249543

